
5. SEIMAS

5.1. SEIMAS KAIP TAUTOS ATSTOVYBĖ

Seimo teisinio statuso nustatymas (Konstitucijos V skirsnis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas

Konstitucijos <...> 5 straipsnio pirmojoje dalyje nurodyta: „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas.“ Šių valdžios institucijų sudarymo tvarką, įgaliojimų laiką, kompetenciją ir demokratinius veiklos principus nustato Konstitucija.

<...>

Konstitucijos V skirsnyje „Seimas“ yra nustatyta Seimo sudėtis ir išrinkimo tvarka, įgaliojimų laikas, Seimo narių teisės ir pareigos, Seimo kompetencija, pagrindinės įstatymų priėmimo procedūros, kitos Seimo kaip įstatymų leidybos institucijos prerogatyvos.

Konstitucijoje yra įtvirtintos valstybės valdžių teisinio statuso pagrindinės nuostatos, bet nesprenžiami jų vidaus darbo organizavimo ir kai kurie kiti jų funkcionavimo klausimai, todėl įstatymų leidėjas priima įstatymus, kuriais konkretizuojamas valdžios institucijų teisinis statusas. Tokie yra Respublikos Prezidento įstatymas, Vyriausybės įstatymas, Konstitucinio Teismo, Teismų įstatymai, taip pat turintis įstatymo galią Seimo statusas.

Seimo teisinio statuso nustatymas (Konstitucijos V skirsnis, Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 30 d. nutarimas

<...> Seimo konstitucinis statusas yra apibrėžtas Konstitucijos V skirsnyje „Seimas“, o jo struktūra ir darbo tvarka nustatyta Seimo statute (Konstitucijos 76 straipsnis).

Naujo Seimo išrinkimas (Konstitucijos 55 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Konstitucijos 55 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkta ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių“. Ši konstitucinė norma nustato, kiek Seimo narių turi būti išrinkta, kad būtų galima konstatuoti juridinį faktą, jog yra išrinktas naujas Seimas. <...> Šio juridinio fakto konstatavimas yra labai svarbus, nes dėl jo kyla Konstitucijoje numatyti teisiniai padariniai: Respublikos Prezidentui atsiranda pareiga sukviesti naujai išrinktą Seimą į pirmąjį posėdį, kuris turi įvykti ne vėliau kaip per 15 dienų; jeigu Respublikos Prezidentas nekviečia Seimo susirinkti, naujai išrinkto Seimo nariai renkami patys pasibaigus 15 dienų terminui (Konstitucijos 65 straipsnis).

Seimas – Tautos atstovybė (Konstitucijos 2, 4 straipsniai, 55 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas

<...> Lietuvos valstybę kuria Tauta, suverenitetas priklauso Tautai (Konstitucijos 2 straipsnis). Konstitucijos 4 straipsnyje nustatyta, kad „aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus“. Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį Tautos atstovai yra Seimo nariai. Taigi tik Seimas yra Tautos atstovybė.

Seimas – Tautos atstovybė

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas

Pagal Konstituciją tik Seimas yra Tautos atstovybė (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas). Seimas – tai valstybės valdžios institucija, vykdanči įstatymų leidžiamąją valdžią. Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė prigimtis lemia jo ypatingą vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas bei kompetenciją.

Seimas – Tautos atstovybė (Konstitucijos 2, 4 straipsniai, 55 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas

Konstitucijos 2 straipsnyje nustatyta, kad suverenitetas priklauso Tautai. Konstitucijos 4 straipsnyje įtvirtinta, kad aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per savo demokra-

tiškai išrinktus atstovus. Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį Seimo nariai yra Tautos atstovai. Taigi pagal Konstituciją tik Seimas yra Tautos atstovybė, per kurią Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią. Pabrėžtina, kad pagal Konstituciją negali būti ir nėra priešpriešos tarp aukščiausios suverenios galios, kurią Tauta vykdo tiesiogiai, ir aukščiausios suverenios galios, kurią Tauta vykdo per savo demokratiškai išrinktus atstovus – Seimo narius. Taigi pagal Konstituciją negali būti ir nėra priešpriešos tarp Tautos ir jos atstovybės – Seimo: Seimas įgyvendina tuos įgaliojimus, kuriuos jam Tauta nustatė savo priimtoje Konstitucijoje.

Seimas – Tautos atstovybė ir jo funkcijos

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Pagal Konstituciją tik Seimas yra Tautos atstovybė. Seimas, kaip Tautos atstovybė, per kurią Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią, veikia pagal Konstitucijoje jam Tautos nustatytus įgaliojimus.

Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė prigimtis lemia jo ypatingą vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas bei įgaliojimus, būtinus Seimo funkcijoms vykdyti. Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas: Seimas leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus valstybės pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija) ir kt. (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Naujo Seimo išrinkimas (Konstitucijos 55 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijos 55 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkta ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių. Pagal Konstituciją Seimą sudaro 141 Seimo narys. Taigi Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkti ne mažiau kaip 85 Seimo nariai.

Seimas – Tautos atstovybė ir jo įgaliojimai steigti valstybės institucijas

Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas

Seimas – Tautos atstovybė vykdo įstatymų leidžiamąją valdžią, tai vienintelė įstatymų leidybos institucija Lietuvoje. Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyta, kad Seimas turi įgaliojimus įstatymu steigti tam tikras valstybės institucijas. Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktą Seimas steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 67 straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą, yra konstatavęs, kad šis punktas *inter alia* reiškia, jog Seimas turi įgaliojimus įstatyme numatyti valstybės institucijas, kurių vadovus skiria ir atleidžia pats Seimas, taip pat kad Seimas turi įgaliojimus skirti ir atleisti tokių institucijų vadovus (Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas).

Seimas – Tautos atstovybė ir jo funkcijos

Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas

<...> Seimas – Tautos atstovybė. Konstitucinė Seimo, kaip Tautos atstovybės, prigimtis lemia ypatingą jo vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas bei įgaliojimus, būtinus funkcijoms vykdyti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai); Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas: leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus valstybės pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija), ir kt. (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2004 m. liepos 1 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai).

5.2. SEIMO FUNKCIJOS IR ĮGALIOJIMAI

5.2.1. Bendrosios nuostatos

Seimo savarankiškumo ribos

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas

<...> Seimo savarankiškumą riboja Konstitucijoje nustatyta Seimo kompetencija, taip pat pareiga laikytis Konstitucijos ir galiojančių įstatymų.

Seimo galias riboja Konstitucija (Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas

Konstitucijos 5 straipsnio antrojoje dalyje nustatyta, kad „valdžios galias riboja Konstitucija“. Tai reiškia, kad Seimas, atstovaudamas tautai, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neriboja Konstitucija bei įstatymai. Neginčytina Seimo prerogatyva yra priimti, pakeisti, papildyti bei pripažinti netekusiais galios galiojančius įstatymus ir poįstatyminius aktus, tačiau tik laikantis Konstitucijoje nustatytos tvarkos ir visuotinai pripažintų teisės aktų suderinamumo principų.

Seimo savarankiškumo ribos

Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas

Kol įstatymas galioja, jis yra privalomas visiems, neišskiriant įstatymų leidėjo. Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime konstatavo, kad Seimo savarankiškumą riboja Konstitucijoje nustatyta Seimo kompetencija, taip pat pareiga laikytis Konstitucijos ir galiojančių įstatymų. Laikytis jų, taip pat Seimo statuto, turinčio įstatymo galią, reikalavimų yra ir Seimo, ir Seimo nario konstitucinė pareiga.

Seimo galias riboja Konstitucija (Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas

Valstybinės valdžios institucijos, rengdamos ir priimdamos teisės aktus, privalo vadovautis Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu. Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Tai reiškia, kad Seimas, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas, yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neriboja Konstitucija. Seimo teisė priimti, pakeisti, papildyti bei pripažinti netekusiais galios įstatymus ir kitus teisės aktus yra neginčytina, tačiau tai jis gali įgyvendinti laikydamasis Konstitucijoje nustatytos tvarkos ir teisės aktų suderinamumo principų. Taigi Seimas, įstatymu sureguliuodamas atitinkamus santykius, negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų.

Seimo galias riboja Konstitucija (Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis); Seimą saisto jo paties priimti įstatymai

Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad valstybinės valdžios institucijos, rengdamos ir priimdamos teisės aktus, privalo vadovautis Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu ir kad Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata, jog valdžios galias riboja Konstitucija, reiškia, kad Seimas, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas, yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neriboja Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas).

Pagal Konstituciją Seimą saisto jo paties priimti įstatymai.

<...>

<...> pagal Konstituciją įstatymų leidėją saisto jo paties išleisti įstatymai. Tai – esminis konstitucinio teisinės valstybės principo elementas.

Seimą saisto jo paties priimti įstatymai

Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas

<...> Seimą saisto ne tik Konstitucija, bet ir jo paties priimti įstatymai. Pagal Konstituciją įstatymais gali būti nustatytas teisinis reguliavimas, apibrėžiantis Seimo įgaliojimų vykdymą ir taip

apribojantis Seimą, tačiau Seimas nėra visiškai laisvas įstatymais nustatyti sau bet kokius apribojimus: įstatymais suvaržydamas save Seimas negali pažeisti Konstitucijos.

Seimo galias riboja Konstitucija (Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas, aiškindamas <...> Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostatą, pažymėjo: „Valstybinės valdžios institucijos, rengdamos ir priimdamos teisės aktus, privalo vadovautis Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu. Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Tai reiškia, kad Seimas, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas, yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neribuoja Konstitucija“ (Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas).

Seimo funkcijos ir įgaliojimai

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas

Seimo konstituciniai įgaliojimai yra įtvirtinti Konstitucijos 67 straipsnyje. Šiame straipsnyje nustatyta, kad Seimas: svarsto ir priima Konstitucijos pataisas (1 punktą); leidžia įstatymus (2 punktą); priima nutarimus dėl referendumų (3 punktą); skiria Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus (4 punktą); steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia jų vadovus (5 punktą); pritaria ar nepitaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai (6 punktą); svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti (7 punktą); Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas (8 punktą); prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru (9 punktą); skiria Konstitucinio Teismo teisėjus, Aukščiausiojo Teismo teisėjus bei šių teismų pirmininkus (10 punktą); skiria ir atleidžia valstybės kontrolierių, Lietuvos banko valdybos pirmininką (11 punktą); skiria savivaldybių tarybų rinkimus (12 punktą); sudaro Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keičia jos sudėtį (13 punktą); tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (14 punktą); nustato valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus (15 punktą); ratifikuoja ir denonsuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, svarsto kitus užsienio politikos klausimus (16 punktą); nustato Respublikos administracinį suskirstymą (17 punktą); steigia Lietuvos Respublikos valstybinius apdovanojimus (18 punktą); leidžia amnestijos aktus (19 punktą); įveda tiesioginį valdymą, karo ir nepaprastąją padėtį, skelbia mobilizaciją ir priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas (20 punktą).

Pabrėžtina, kad Konstitucijos 67 straipsnyje įtvirtintų Seimo konstitucinių įgaliojimų sąrašas nėra baigtinis. Viena vertus, įvairūs Seimo įgaliojimai yra įtvirtinti ir kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse). Antai Konstitucijos 74 straipsnyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentą, Konstitucinio Teismo pirmininką ir teisėjus, Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus, Seimo narius, šturksčiai pažeidusius Konstituciją arba sulaužiusius priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma gali pašalinti iš užimamų pareigų ar panaikinti Seimo nario mandatą; tai atliekama apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statusas. Konstitucijos 75 straipsnyje nustatyta, kad Seimo skirti ar rinkti pareigūnai, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidžiami iš pareigų, kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma pareiškia jais nepasitikėjimą. Pagal Konstitucijos 106 straipsnį Seimas turi teisę nutarimu kreiptis į Konstitucinį Teismą ir prašyti ištirti, ar Konstitucijos 102 straipsnyje nurodyti teisės aktai neprieštarauja Konstitucijai (poįstatyminiai aktai – Konstitucijai ir įstatymams), taip pat prašyti Konstitucinio Teismo išvados Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytais klausimais. Pagal Konstitucijos 84 straipsnio 11 punktą ir 118 straipsnio 5 dalį Seimas pritaria arba nepitaria Respublikos Prezidento skirti ar atleisti teikiamai Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro kandidatūrai, o pagal Konstitucijos 84 straipsnio 14 punktą – kariuomenės vado ir saugumo tarnybos vado kandidatūroms. Pagal Konstitucijos 100 straipsnį Seimas gali duoti sutikimą patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba suimti Ministrą Pirmininką ar ministrą arba kitaip suvaržyti jų laisvę. Pagal Konstitucijos 128 straipsnio 1 dalį Seimas priima sprendimus dėl valstybinės paskolos ir valstybės kitų esminių turinių išpareigojimų. Įvairiuose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse) yra nustatyta ir daugiau Seimo įgaliojimų.

Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai kurie Konstitucijos 67 straipsnyje nustatyti Seimo įgaliojimai yra sukonkretinti, detaliau apibrėžti kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse). Pavyzdžiui, Konstitucijos 67 straipsnio 9 punkto nuostata, kad Seimas *inter alia* „gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru“, sukonkretina Konstitucijos 61 straipsnio 3 dalies nuostata „Seimas, apsvarstęs Ministro Pirmininko ar ministro atsakymą į interpeliaciją, gali nutarti, jog atsakymas esąs nepatenkinamas, ir pusės visų Seimo narių balsų dauguma pareikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru“. Konstitucijos 67 straipsnio 14 punkto nuostata, kad Seimas *inter alia* prižiūri, kaip vykdomas valstybės biudžetas, yra sukonkretinta Konstitucijos 94 straipsnio 4 punkte, kuriame *inter alia* nustatyta, kad Vyriausybė teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą; taigi Seimas pagal Konstituciją turi įgaliojimus šią apyskaitą tvirtinti. Konstitucijos 67 straipsnio 20 punkto nuostata, kad Seimas įveda tiesioginį valdymą, karo ir nepaprastąją padėtį, skelbia mobilizaciją ir priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, yra sukonkretinta Konstitucijos 142 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad Seimas įveda karo padėtį, skelbia mobilizaciją ar demobilizaciją, priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, kai pririekia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus, taip pat Konstitucijos 144 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad jeigu valstybėje iškyla grėsmė konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai, Seimas gali visoje valstybės teritorijoje ar jos dalyje įvesti nepaprastąją padėtį, taip pat kad nepaprastosios padėties trukmė – iki šešių mėnesių. Konstitucijos 67 straipsnyje nustatyti Seimo įgaliojimai yra sukonkretinti, detaliau apibrėžti ir kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse).

Pažymėtina ir tai, kad Seimo įgaliojimai pagal Konstituciją gali būti nustatomi ir yra nustatyti ne tik Konstitucijoje, bet ir įstatymuose. Kai kuriais atvejais tai, kad tam tikri Konstitucijoje įtvirtinti Seimo įgaliojimai gali būti sukonkretinami įstatymais, Konstitucijoje yra nurodyta tiesiogiai. Antai, kaip minėta, pagal Konstitucijos 67 straipsnio 16 punktą Seimas ratifikuoja ir denonsuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, Konstitucijos 138 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kokias Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Seimas ratifikuoja ir denonsuoja, o šio straipsnio 2 dalyje – kad įstatymuose, taip pat tarptautinėse sutartyse gali būti numatyti ir kiti atvejai, kai Seimas ratifikuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis; pagal Konstitucijos 67 straipsnio 3 punktą Seimas priima nutarimus dėl referendumų, Konstitucijos 9 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad referendumas skelbiamas, jeigu jo reikalauja ne mažiau kaip 300 tūkstančių piliečių, o pagal šio straipsnio 2 dalį Seimas referendumą skelbia įstatymo nustatytais atvejais. Įgyvendindamas Konstitucijoje tiesiogiai įtvirtintą teisę įstatymais sukonkretinti savo tam tikrus konstitucinius įgaliojimus, Seimas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų.

Seimas, kaip Tautos atstovybė, turi teisę įstatymais nustatyti ir tokius savo įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nurodyti Konstitucijoje, tačiau yra skirti įgyvendinti Seimo konstitucinėms funkcijoms. Kaip įgyvendindamas Konstitucijoje tiesiogiai įtvirtintą teisę įstatymais sukonkretinti savo tam tikrus konstitucinius įgaliojimus, taip ir įstatymais nustatydamas tokius savo įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nurodyti Konstitucijoje, Seimas yra saistomas Konstitucijos. Tai, kad leisdamas įstatymus Seimas yra saistomas Konstitucijos, taip pat savo paties išleistų įstatymų, yra esminis konstitucinio teisinės valstybės principo elementas (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2002 m. sausio 14 d., 2003 m. sausio 24 d. nutarimai).

Iš Konstitucijos nuostatų, kuriose nustatyti Seimo įgaliojimai, matyti, kad Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas: Seimas leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus valstybės pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija), ir kt.

Minėtos Seimo, kaip demokratinės teisinės valstybės Tautos atstovybės, funkcijos yra konstitucinės vertybės. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, kiti teisėkūros subjektai negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiamos minėtos Seimo konstitucinės funkcijos arba būtų suvaržomos galimybės jas vykdyti, nes taip būtų kliudoma Seimui – Tautos atstovybei efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Kad tinkamai vykdytų savo, kaip parlamento, funkcijas ir įgyvendintų savo konstitucinius įgaliojimus, Seimui – Tautos atstovybei reikia turėti išsamią, objektyvią informaciją apie valstybę ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Tokios informacijos turėjimas yra būtina prielaida tam, kad Seimas galėtų efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę.

Seimo konstitucinės funkcijos, Konstitucijoje įtvirtinti Seimo įgaliojimai suponuoja Seimo įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei kompetencijai priskirtą klausimą, siekti gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti. Būtinybė turėti tokią informaciją reiškia, kad prireikus Seimas gali ne tik pasikliauti visuotinai žinoma ar valstybės institucijų, kitų asmenų jam pateikiama informacija, bet ir pats imtis aktyvios veiklos, kad tokia išsami, objektyvi informacija būtų gauta. Taigi Seimas prireikus gali pats atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Ši Seimo veikla nuosekliai išplaukia iš jo, kaip parlamento, paskirties, iš jo konstitucinių funkcijų ir konstitucinių įgaliojimų.

Draudimas paneigti ar suvaržyti Seimo konstitucines funkcijas

Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas

<...> kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime, pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiamos Seimo konstitucinės funkcijos, *inter alia* įstatymų leidybos funkcija, arba būtų suvaržomos galimybės jas vykdyti, nes taip būtų kliudoma Seimui – Tautos atstovybei veiksmingai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Seimo funkcijos ir įgaliojimai

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

Seimas – Tautos atstovybė. Konstitucinė Seimo, kaip Tautos atstovybės, prigimtis lemia ypatingą jo vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas bei įgaliojimus, būtinus funkcijoms vykdyti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas: Seimas leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus valstybės pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija), ir kt. (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2004 m. liepos 1 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad minėtos Seimo, kaip demokratinės teisinės valstybės Tautos atstovybės, funkcijos yra konstitucinės vertybės, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, kiti teisėkūros subjektai negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiamos minėtos Seimo konstitucinės funkcijos arba būtų suvaržomos galimybės jas vykdyti, nes taip būtų kliudoma Seimui – Tautos atstovybei efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Teisės aktais turi būti nustatyta tokia Seimo struktūra ir darbo tvarka, apibrėžti tokie Seimo santykiai su kitomis valstybės institucijomis, įtvirtintas toks Seimo nario teisinis statusas, kad Seimas – Tautos atstovybė galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas, o Seimo nariai galėtų nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinius įgaliojimus ir eidami savo pareigas vadovautųsi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine, nebūtų varžomi jokių mandatų.

Leisdamas įstatymus, vykdydamas kitas funkcijas Seimas, taip pat kiekvienas Seimo narys yra saistomi Konstitucijos, konstitucinių įstatymų ir įstatymų, taip pat Seimo statuto, turinčio įstatymo galią.

Pagal Konstituciją Seimo įgaliojimai gali būti nustatomi ir yra nustatyti ne tik Konstitucijoje, bet ir įstatymuose; kai kuriais atvejais tai, kad tam tikri Konstitucijoje įtvirtinti Seimo įgaliojimai gali būti

sukonkretinami įstatymais, Konstitucijoje yra nurodyta tiesiogiai; Seimas, kaip Tautos atstovybė, turi teisę įstatymais nustatyti ir tokius savo įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nurodyti Konstitucijoje, tačiau yra skirti Seimo konstitucinėms funkcijoms įgyvendinti; kaip įgyvendindamas Konstitucijoje tiesiogiai įtvirtintą teisę įstatymais sukonkretinti savo tam tikrus konstitucinius įgaliojimus, taip ir įstatymais nustatydamas tokius savo įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nurodyti Konstitucijoje, Seimas yra saistomas Konstitucijos (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Seimo teisė gauti konstituciniams įgaliojimams vykdyti reikalingą informaciją (taip pat žr. 5.4. Seimo struktūra, 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas („Seimo laikinosios tyrimo komisijos“)

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas savo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime yra konstatavęs: „Kad tinkamai vykdytų savo, kaip parlamento, funkcijas ir įgyvendintų savo konstitucinius įgaliojimus, Seimui – Tautos atstovybei reikia turėti išsamią, objektyvią informaciją apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Tokios informacijos turėjimas yra būtina prielaida tam, kad Seimas galėtų efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę.“

Tame pačiame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat yra konstatuota: „Seimo konstitucinės funkcijos, Konstitucijoje įtvirtinti Seimo įgaliojimai suponuoja Seimo įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei kompetencijai priskirtą klausimą, siekti gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti. Būtinybė turėti tokią informaciją reiškia, kad prireikus Seimas gali ne tik pasikliauti visuotinai žinoma ar valstybės institucijų, kitų asmenų jam pateikiama informacija, bet ir pats imtis aktyvios veiklos, kad tokia išsami, objektyvi informacija būtų gauta. Taigi Seimas prireikus gali pats atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Ši Seimo veikla nuosekliai išplaukia iš jo, kaip parlamento, paskirties, iš jo konstitucinių funkcijų ir konstitucinių įgaliojimų.“

Pagal Konstituciją Seimas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų sudarytos teisiinės prielaidos gauti jo konstituciniams įgaliojimams vykdyti reikalingą informaciją.

Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime yra konstatavęs, kad Seimas, turėdamas įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei kompetencijai priskirtą klausimą, gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, ir turėdamas diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, nustatyti jų kompetenciją, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius, turi ir diskreciją sudaryti tokius savo struktūrinius padalinius, kuriems būtų pavedama atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Minėtame nutarime Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad pagal Konstituciją Seimas, turėdamas diskreciją nustatyti savo struktūrą, turi ir diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, jis taip pat turi diskreciją nustatyti savo struktūrinių padalinių pavadinimus, kompetenciją, sudėtį, jų tarpusavio santykius, veiklos trukmę, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius; tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų.

Pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, turintis įstatymo galią. Šiame kontekste paminėtina, kad nuostatos, jog Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, negalima aiškinti vien lingvistiškai, t. y. kaip reiškiančios, kad Seimo struktūrinių padalinių įgaliojimai gali būti nustatyti tik Seimo statute; antai tam, kad galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu. Tokie įgaliojimai gali būti susiję su informacijos apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas gavimu iš valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų; šis informacijos gavimas negali priklausyti nuo to, ar atitinkamos institucijos, kiti asmenys yra atskaitingi Seimui, ar ne; jeigu reikia nustatyti Seimo struktūrinio padalinio valdingus įgaliojimus Seimui neatskai-

tingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu (įskaitant teisę reikalauti tokios informacijos, kurios pateikimą reglamentuoja įstatymai), tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad demokratinėje teisinėje valstybėje negali būti paneigti parlamento – Tautos atstovybės įgaliojimai imtis priemonių, kad būtų gauta informacija apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, *inter alia* sudaryti tam skirtus parlamento struktūrinius padalinius ir jiems pavesti atlikti atitinkamą tyrimą; priešingu atveju nebūtų užtikrintas tinkamas parlamento – Tautos atstovybės funkcijų vykdymas ir reikalingų sprendimų priėmimas. Minėti įgaliojimai kyla iš pačios parlamentinės demokratijos esmės, yra parlamentarizmo savastis. Demokratiškas teisių valstybių parlamentų praktikoje parlamento galimybė imtis priemonių, kad būtų gauta informacija apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, įgyvendinama ir panaudojant tokius institutus kaip parlamentų sudaromos laikinosios komisijos (kurioms pavedama atlikti tam tikrą tyrimą), parlamentiniai klausymai bei svarstymai ir pan.

Seimo galias riboja Konstitucija (Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimas

Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Aiškinamas šią nuostatą Konstitucinis Teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad Seimas, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas, yra savarankiškas tiek, kiek jo galių ir plačios diskrecijos, *inter alia* reguliuoti ūkinę veiklą, neribojama Konstitucija, *inter alia* konstituciniai teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo ir kiti principai.

Seimo sprendimai

Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas

<...> Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas.

Leisdamas įstatymus, vykdydamas kitas funkcijas Seimas, taip pat kiekvienas Seimo narys yra saistomi Konstitucijos, konstitucinių įstatymų ir įstatymų, taip pat Seimo statuto, turinčio įstatymo galią (Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d., 2008 m. vasario 22 d. nutarimai).

Vienas iš sprendimų Seime priėmimo demokratiškas principų yra daugumos principas (Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 22 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai). Seimo sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada, 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas). Pagal Konstituciją Seimo valia priimančiam sprendimui negali būti pareikšta kitaip, kaip tik Seimo nariams balsuojant Seimo posėdyje ir priimančiam atitinkamą teisės aktą.

Pažymėtina ir tai, kad kiekvienas Seimo sprendimas, kad ir kokia būtų jo išraiška (teisinė forma), pagal Konstituciją gali būti ginčijamas Konstituciniame Teisme šio sprendimo (Seimo akto) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, atžvilgiu. Pagal Konstituciją tai daryti gali Konstitucijos 106 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai, *inter alia* ne mažiau kaip 1/5 visų Seimo narių, t. y. ne mažiau kaip 29 Seimo narių grupė.

Seimo pareiga priimti Konstitucijoje nurodytus sprendimus (Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalis, 67 straipsnio 4 punktas, 80 straipsnis, 112 straipsnio 2 dalis, 115 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas

Seimo nario veikla, grindžiama konstituciniu Seimo nario laisvo mandato principu, negali būti priešpriešinama Seimo, kaip Tautos atstovybės, įgaliojimams. Įgyvendinant konstitucinius įgaliojimus, Seimui kyla pareiga priimti atitinkamus sprendimus, kaip antai pagal Konstitucijos 67 straipsnio 4 punkto ir jos 80 straipsnio nuostatas Seimas skiria Respublikos Prezidento eilinius rinkimus paskutinį sekmadienį likus dviem mėnesiams iki Respublikos Prezidento kadencijos pabaigos; pagal Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalies nuostatas dėl Seimo nario, įstatymo nustatyta

tvarka nepriesiekusio arba prisiekusio lygtinai, mandato netekimo Seimas priima nutarimą ir kt. Vadinasi, Seimo narys, kaip Tautos atstovas, pagal Konstituciją ne tik įgyja atitinkamas teises, bet ir privalo vykdyti tam tikras pareigas, kylančias iš Konstitucijos ir jai neprieštarujančių įstatymų.

<...>

<...> pagal Konstituciją Seimui įgyvendinant konstitucinius įgaliojimus (konstitucinę pareigą) – Seimo posėdyje priimant atitinkamą individualų teisės taikymo aktą dėl Aukščiausiojo Teismo pirmininko (ar šio teismo skyriaus pirmininko) atleidimo pasibaigus jo įgaliojimų laikui, Seimo nariams kyla pareiga visų pirma įsitikinti, kad iš tikrųjų yra nurodytas objektyvus pobūdžio faktas, t. y. pasibaigęs įstatymo nustatytas Aukščiausiojo Teismo pirmininko (ar šio teismo skyriaus pirmininko) įgaliojimų (kadencijos) laikas, ir jeigu objektyvus pobūdžio faktas nustatytas, veikti taip, kad Seimas galėtų įgyvendinti iš Konstitucijos kylantį reikalavimą atleisti Aukščiausiojo Teismo pirmininką (ar šio teismo skyriaus pirmininką) pasibaigus įstatymo nustatytam jo įgaliojimų laikui. Kitoks konstitucinio Seimo nario laisvo mandato principo aiškinimas – esą jis gali būti suprantamas kaip Konstitucijos ir įstatymų nevaržoma Seimo nario absoliuti laisvė Seimo posėdyje veikti taip, kad Seimas nevykdytų iš Konstitucijos kylančių reikalavimų priimti atitinkamus sprendimus, reikštų, kad būtų sudaromos sąlygos priimti su Konstitucija nesuderinamus sprendimus.

<...>

<...> pagal Konstituciją Seimui įgyvendinant konstitucinius įgaliojimus, susijusius su Aukščiausiojo Teismo pirmininko (ar šio teismo skyriaus pirmininko) atleidimu pasibaigus įstatymų nustatytam jo įgaliojimų laikui (kadencijai), ir tuo klausimu Seimo posėdyje priimant atitinkamą individualų teisės taikymo aktą Seimo nariams kyla priedermė veikti taip, kad Seimas galėtų įgyvendinti iš Konstitucijos kylantį reikalavimą atleisti Aukščiausiojo Teismo pirmininką (ar šio teismo skyriaus pirmininką) pasibaigus įstatymu nustatytam jo įgaliojimų laikui; priešingu atveju būtų nukrypta nuo iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos 112 straipsnio 2 dalies, 115 straipsnio 2 punkto kylančių imperatyvų, konstitucinio teisinės valstybės principo, o Seimo nario mandatas būtų naudojamas nepaisant iš Konstitucijos ir Seimo nario priešaikos kylančių reikalavimų. Konstitucija suponuoja tik tokią Seimo nario nuožiūros ir tokią Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų bei jos saugomų ir ginamų vertybių nėra atotrūkio ar prieštaravimų. Tais atvejais, kai yra nustatytas objektyvus pobūdžio faktas, kad įstatymu nustatytas Aukščiausiojo Teismo pirmininko (ar šio teismo skyriaus pirmininko) įgaliojimų laikas yra pasibaigęs, nėra jokių konstituciškai pateisinamų aplinkybių, dėl kurių Aukščiausiojo Teismo pirmininko (ar šio teismo skyriaus pirmininko) neatleidimas iš pareigų pasibaigus įstatymo nustatytam jo įgaliojimų laikui būtų suderinamas su Konstitucija.

Seimo galias riboja Konstitucija (Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis); Seimą saisto jo paties priimti įstatymai

Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarimas

Aiškindamas Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį, Konstitucinis Teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad Seimas, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas, yra savarankiškas tiek, kiek jo galių ir plačios diskrecijos neriboja Konstitucija, *inter alia* konstituciniai teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo ir kiti principai.

Pabrėžtina, kad leisdamas įstatymus Seimas yra saistomas Konstitucijos, taip pat savo paties priimtų įstatymų. Tai – esminis konstitucinio teisinės valstybės principo elementas (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2002 m. sausio 14 d., 2003 m. sausio 24 d. nutarimai).

5.2.2. Įstatymų leidyba

5.2.2.1. Seimo įgaliojimai leisti įstatymus

Seimo prerogatyva leisti įstatymus (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 7 d. nutarimas

Konstitucijos 67 straipsnio 2 punkte yra įtvirtinta Seimo prerogatyva leisti įstatymus.

Seimo prerogatyva leisti įstatymus

Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 11 d. sprendimas (Nr. 5/94)

<...> Įstatymų leidyba – išskirtinė Seimo prerogatyva, kurią riboja tik konstitucinės normos.

Seimo prerogatyva leisti įstatymus

Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 22 d. nutarimas

Seimas yra Tautos atstovybė, jo prerogatyva – leisti įstatymus ir spręsti kitus valstybės valdžios klausimus. Seimas gali priimti bet kokią įstatymą, laikydamasis Konstitucijoje bei Seimo statute nustatytos tvarkos ir nepažeisdamas galiojančių įstatymų.

Deleguoti įstatymų leidyba

Žr. 1. Konstitucinės santvarkos pagrindai, 1.8. Teisėkūros ir teisės taikymo pagrindai, 1.8.4. Teisės aktų hierarchija, 1.8.4.5. Įstatymai, 1.8.4.5.2. Įstatymų viršenybė prieš poįstatyminius aktus.

Išimtinė Seimo teisė leisti įstatymus (Konstitucijos 67 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas

Konstitucijos 67 straipsnis įtvirtina išimtinę Seimo teisę leisti įstatymus. Įstatymų normomis reguliuojami svarbiausi visuomenės gyvenimo klausimai.

Seimo įgaliojimai įstatymais reguliuoti įvairius santykius (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktą Seimas leidžia įstatymus. <...> Įstatymų leidėjas, nepažeisdamas Konstitucijoje įtvirtintos kitų valstybės valdžios institucijų kompetencijos, gali įstatymu reguliuoti įvairaus pobūdžio santykius.

Seimo įgaliojimai leisti įstatymus (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas

<...> Seimas turi konstitucinius įgaliojimus leisti įstatymus, juos pakeisti bei papildyti, taip pat pripažinti įstatymus netekusiais galios.

<...>

Įstatymų leidyba yra viena svarbiausių Seimo funkcijų. <...> Tai, kad Seimo priimtas įstatymas gali neatitikti Konstitucijos, savaime nereiškia, jog išleisdamas tokį įstatymą Seimas pažeidė Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktą, įtvirtinantį Seimo kompetenciją leisti įstatymus.

Seimo įgaliojimai leisti įstatymus (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktą Seimas leidžia įstatymus.

Konstitucinius įgaliojimus leisti įstatymus Seimas įgyvendina priimdamas naujus įstatymus, įstatymais keisdamas ar papildydamas galiojančius įstatymus, pripažindamas įstatymus netekusiais galios.

Pabrėžtina, kad leisdamas įstatymus Seimas yra saistomas Konstitucijos, taip pat savo paties priimtų įstatymų. Tai – esminis konstitucinio teisinės valstybės principo elementas (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2002 m. sausio 14 d. nutarimai).

<...>

Tai, kad Seimo priimtas įstatymas gali neatitikti Konstitucijos, savaime nereiškia, kad išleisdamas tokį įstatymą Seimas pažeidė Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktą, įtvirtinantį Seimo kompetenciją leisti įstatymus (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas).

Seimo įgaliojimai leisti įstatymus ir nutarimus dėl jų įgyvendinimo (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas, 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktą Seimas leidžia įstatymus.

Seimas – Tautos atstovybė. Jis įgyvendina įstatymų leidžiamąją valdžią valstybėje. Seimas, laikydamasis Konstitucijoje ir Seimo statute nustatytos tvarkos, gali priimti bet kokią įstatymą (Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 22 d. nutarimas). Leisdamas įstatymus, Seimas yra saistomas Konstitucijos.

Seimo išleistas įstatymas – tai Konstitucijos ir Seimo statuto nustatyta tvarka išleistas pirminis teisės aktas (Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d., 1995 m. spalio 26 d., 1997 m. gegužės 29 d. nutarimai). Įstatymas gali būti pakeistas arba jo galiojimas gali būti panaikintas ne kitaip, kaip išleisus kitą įstatymą arba Konstituciniam Teismui pripažinus jį prieštaraujančiu Konstitucijai. Įstatymai turi neprieštarauti Konstitucijai ir konstituciniams įstatymams.

<...>

Seimas turi įgaliojimus leisti ir nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, numatytus Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte. Šiuose nutarimuose gali būti formuluojami pavedimai kitoms valstybės institucijoms imtis teisinių ir/arba organizacinių veiksmų, kurie užtikrintų įstatymų įgyvendinimą. Tačiau pabrėžtina, kad Seimo nutarimai dėl įstatymų įgyvendinimo yra poįstatyminiai aktai; jais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatyme. Priešingu atveju jie neatitiktų konstitucinės Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, kaip poįstatyminių teisės aktų, sampratos.

5.2.2.2. Įstatymų leidėjo prerogatyvos

Seimo teisė reguliuoti nuosavybės santykius

Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas

Seimo teisė reguliuoti nuosavybės santykius nekelia abejonių, nes Seimas yra vienintelis Tautos įgaliojamas įstatymų leidėjas. Nuosavybės santykiai gali būti reguliuojami tik įstatymais, o ne kitais Seimo aktais.

Įstatymų leidėjo teisė nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose

Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas

Ribojimai asmens ar asmenų grupės atžvilgiu yra įvairūs ir paprastai nustatomi dėl dviejų priežasčių: dėl objektyvių skirtumų (lytis, amžius ir kt.) arba dėl to, kad to reikalauja visuomenės interesai (pvz., pilietybė). <...> įstatymų leidžiamajai valdžiai yra suteikta teisė nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose, o sprendimai dėl viešojo intereso apibrėžimo ir jo patenkinimo būdo turi būti realiai pagrįsti ir teisėti.

Įstatymų leidėjo teisė nustatyti valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarką

Konstitucinio Teismo 1996 m. sausio 24 d. nutarimas

<...> Nustatyti, kaip reguliuoti valstybinio turto valdymą, naudojimą ar disponavimą juo, taip pat ir privatizavimą, yra Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų leidėjo teisė, ir tik Konstitucija apibrėžia šios teisės ribas.

Seimo diskrecija Seimo statute nustatyti apkaltos proceso tvarką (Konstitucijos 74 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 74 straipsnį, nustatyti apkaltos proceso tvarką yra Seimo kompetencija – šis privalo ją apibrėžti Seimo statute. <...>

<...>

Konstitucijos 74 straipsnio nuostata „apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutas“ preziumuoja Seimo diskreciją šioje srityje. Konstitucijos 74 straipsnyje yra nustatyti keli apkaltos pagrindai, todėl Seimo statute gali būti nustatyta tokia apkaltos tvarka, kad būtų atsižvelgta į konstitucinių apkaltos pagrindų skirtumus. Apkaltos proceso atitikimas Konstitucijai priklauso nuo to, ar Seimas nustatydamas apkaltos proceso ypatumus nenukrypo nuo jo konstitucinės sampratos.

<...> Nuostata „apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutas“ gali būti Statute konkretinama įvairiais būdais, neperžengiant ribų, diktuojamų konstitucinės apkaltos sampratos. <...> Konstitucija neįpareigoja Seimo kiekvieną specifinę apkaltos tvarką konstruoti pagal vienintelį modelį – Seimo statute gali būti nustatytos ir kitokios apkaltos procedūros, taikytinos specifiniais atvejais, taip pat tada, kai bylos faktinės aplinkybės jau yra nustatytos teisme.

Pažymėtina, kad apkaltos proceso reglamentavimo ypatumų galimybę suponuoja ir Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalies nuostata, pagal kurią Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Analogiškos garantijos Konstitucijoje nustatytos Konstitucinio Teismo pirmininkui ir teisėjams, Aukščiausiojo Teismo pirmininkui ir teisėjams, Apeliacinio teismo pirmininkui ir teisėjams.

<...>

<...> Asmuo pašalinamas iš pareigų ar jo Seimo nario mandatas panaikinamas tik tuomet, kai už tai balsuoja kvalifikuota dauguma – 3/5 visų Seimo narių. <...> Nustatyti, koku teisės aktu įforminamas šis Seimo sprendimas, yra paties Seimo kompetencija.

Kaip pažymėta, Seimas, įgyvendindamas savo diskreciją nustatyti diferencijuotą apkaltos proceso tvarką, yra saistomas apkaltos konstitucinės sampratos. Ši samprata suponuoja teisingą teisinį procesą, kuriame asmens teisių apsaugai teikiamas prioritetas. <...>

<...>

Teisės į gynybą apkaltos procese turėjimas neturi ir negali priklausyti nuo teismo paskirtos baudmės rūšies. Asmuo gali pats atsisakyti pasinaudoti savo teisėmis, tačiau neleistina, kad Seimo statute nebūtų įtvirtinta asmens teisė į gynybą ir nereglamentuota šios teisės įgyvendinimo tvarka.

Seimo įgaliojimai nustatyti Vyriausybės funkcijas (Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą Seimas turi įgaliojimus nustatyti Vyriausybės funkcijas <...>.

Seimo diskrecija reguliuoti asmenų pripažinimo nukentėjusiais nuo okupacinių valdžių klausimus

Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 10 d. nutarimas

<...> Konstitucijoje nereguliuojami asmenų pripažinimo nukentėjusiais nuo okupacinių valdžių klausimai. Tai gali būti reglamentuojama įstatymais. Seimas, turėdamas diskreciją šioje srityje, yra saistomas Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto visų asmenų lygybės įstatymui principo ir kitų konstitucinių principų.

Seimo diskrecija Seimo statute nustatyti apkaltos proceso tvarką (Konstitucijos 74 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas

Apkaltos proceso konstituciniai pagrindai nustatyti Konstitucijos 74 straipsnyje. <...>

Konstitucijos 74 straipsnio nuostata „apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutas“ įtvirtina Seimo diskreciją šioje srityje. Konstitucijos 74 straipsnyje yra numatyti keli apkaltos pagrindai. Konstitucinis Teismas 1999 m. gegužės 11 d. nutarime, interpretuodamas nurodytąjį Konstitucijos straipsnį, pažymėjo, jog Seimo statute gali būti nustatyta tokia apkaltos tvarka, kad būtų atsižvelgta į konstitucinių apkaltos pagrindų skirtumus.

Seimo diskrecija nustatyti atsakomybę už teisės pažeidimus (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktą)

Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas

Seimas, turėdamas konstitucinius įgaliojimus leisti įstatymus, turi teisę įstatymais nustatyti ne tik administracinę atsakomybę, bet ir atleidimo nuo jos pagrindus, taip pat administracinio teisės pažeidimo bylos teisenos nutraukimo atvejus. Konstitucijoje nėra teisės normų, įpareigojančių įstatymų leidėją nustatyti vienus ar kitus atleidimo nuo administracinės atsakomybės pagrindus,

taip pat administracinio teisės pažeidimo bylos teisenos nutraukimo atvejus. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas šioje srityje turi diskreciją, tačiau net ir turėdamas šią diskreciją įstatymų leidėjas visais atvejais turi paisyti Konstitucijos reikalavimų, taip pat ir Konstitucijoje įtvirtintų teisingumo ir teisinės valstybės principų.

<...>

Seimas, turėdamas konstitucinius įgaliojimus leisti įstatymus, turi įgaliojimus įstatymais nustatyti ir atleidimo nuo administracinės atsakomybės pagrindus bei administracinės bylos teisenos nutraukimo atvejus, turi įgaliojimus pakeisti bei papildyti nurodytus pagrindus ir atvejus, taip pat turi įgaliojimus apskritai nenustatyti atleidimo nuo administracinės atsakomybės. Šių klausimų sprendimas yra Seimo diskrecija.

<...>

Seimas, realizuodamas savo konstitucinę kompetenciją leisti įstatymus, turi teisę nustatyti, kokios veikos yra teisės pažeidimai ir kokios sankcijos taikytinos juridiniams ir fiziniams asmenims, pažeidusiems teisės normas, taip pat numatyti atvejus, kada asmenys, pažeidę teisės normas, nėra traukiami atsakomybėn. Jis taip pat turi teisę panaikinti atsakomybę už tam tikrus teisės pažeidimus ar sušvelninti sankcijas už juos.

Įstatymų leidėjo diskrecija nustatyti nuosavybės teisių atkūrimo sąlygas ir tvarką

Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas

<...> įstatymų leidėjas, reguliuodamas paneigtų nuosavybės teisių atkūrimą, turi diskreciją nustatyti nuosavybės teisių atkūrimo sąlygas ir tvarką. Šią diskreciją objektyviai lemia tai, kad per laikotarpį, praėjusį nuo neteisėto turto nusavinimo, iš esmės pasikeitė nuosavybės santykių sistema. Tačiau įstatymais nustatydamas nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo sąlygas ir tvarką įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos, taigi jis privalo atsižvelgti ir į konstitucinius nuosavybės teisių apsaugos principus, ir į konstitucinį atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekį, į kitas konstitucines vertybes.

Įstatymų leidėjo diskrecija pasirinkti nacionalinio visuomeninio transliuotojo finansavimo modelį

Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas

<...> nacionalinio visuomeninio transliuotojo finansavimo modelio pasirinkimas yra socialinio, politinio ir ekonominio tikslingumo dalykas, kuris priklauso įstatymų leidėjo kompetencijai. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi diskreciją visuomeninio transliuotojo finansavimo modelį pasirinkti atsižvelgdamas į valstybės ir visuomenės išteklius, materialines ir finansines galimybes, paisydamas kitų svarbių veiksnių, *inter alia* tikslingumo. Tai darydamas jis neturi pažeisti Konstitucijos normų ir principų.

5.2.3. Biudžetinė funkcija

Žr. 11. Valstybės biudžetas ir finansai, 11.1. Valstybės biudžetas. Valstybės turtiniai įsipareigojimai. Mokesčiai.

5.2.4. Parlamentinė kontrolė

Taip pat žr. 7. Vyriausybė.

Seimo norminio pobūdžio pavedimai Vyriausybei gali būti duodami tik įstatymu (Konstitucijos 5, 67 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas

<...> Iš Konstitucijos 67 straipsnyje nustatytos Seimo kompetencijos bei Konstitucijos 5 straipsnyje įtvirtinto valdžių padalijimo principo akivaizdu, kad Seimas negali duoti tiesioginių norminio pobūdžio pavedimų Vyriausybei ne įstatymų leidybos tvarka.

Parlamentinės kontrolės forma – Seimo nario paklausimo teisė (Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 30 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 61 straipsnio pirmosios dalies [nuostatoje] yra įtvirtinta tokia parlamentinės kontrolės forma, kaip Seimo nario paklausimo teisė. Išimtis iš šiame straipsnyje minimų „valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas“, taikoma teismams, nes jų nepriklausomumas laiduojamas Konstitucijos 109 ir 114 straipsniuose.

Seimo įgaliojimai vykdyti parlamentinę kontrolę Valstybės kontrolės atžvilgiu

Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas

<...> Valstybės kontrolė <...> yra ekonominės finansinės kontrolės institucija, prižiūrinti, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas. Ji yra tiesiogiai atskaitinga Seimui, kuris atlieka jos parlamentinę kontrolę.

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė (plačiau žr. 7. Vyriausybė, 7.2. Vyriausybės formavimas. Įgaliojimų grąžinimas. Atsistatydinimas)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, Vyriausybei suteikia įgaliojimus veikti. Taip įgyvendinamos Vyriausybės veiklą reguliuojančios Konstitucijos normos, įtvirtinančios Vyriausybės atsakomybės Seimui principą. Konstitucinėje valdžių struktūroje įtvirtinta, kad tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus. Teisinė tokių įgaliojimų suteikimo forma – balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai.

<...>

<...> Seimas, išreikšdamas pasitikėjimą Vyriausybės programa, įsipareigoja prižiūrėti, kaip Vyriausybė veiks įgyvendindama programą. Vyriausybės programa – Vyriausybės politinės-teisinės atsakomybės Seimui pagrindas, nes ji solidarčiai atsako Seimui už bendrą savo veiklą. Vyriausybei įgaliojimus veikti suteikęs Seimas gali pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe ar Ministru Pirmininku. Nepasitikėjimo pareiškimo padarinys – Vyriausybės atsistatydinimas.

<...>

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė – svarbi Seimo kompetencijos sritis. Konstitucijos 67 straipsnyje numatytos šios Seimo prerogatyvos: Seimas pritaria ar nepritaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai, svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti, prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru ir kt. Kaip nustatyta Konstitucijos 96 straipsnio pirmojoje dalyje, Vyriausybė yra solidarčiai atsakinga Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. <...>

<...>

<...> Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, pasitikėjimą Vyriausybe iš principo išreiškia savo įgaliojimų laikui. Žinoma, tai nereiškia, kad Vyriausybei atsistatydinus bus tvirtinama ta pati programa.

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas (Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas

Vyriausybės personalinę sudėtį suformuoja Ministras Pirmininkas ir Respublikos Prezidentas. Tačiau vien Vyriausybės sudėties patvirtinimo nepakanka, kad Vyriausybė galėtų pradėti veikti. Vyriausybė turi turėti Seimo pasitikėjimą. Todėl Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog „nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai“. Pritarimas Vyriausybės programai reiškia, kad Vyriausybei yra suteikiami įgaliojimai įgyvendinti jos programines nuostatas.

<...>

<...> Vyriausybė yra kolegialiai veikianti ir solidarčiai Seimui atsakanti už savo bendrą veiklą institucija. Todėl pagal Konstituciją Vyriausybės įgaliojimų pradžia yra susieta su Seimo pritari-

mu jos programai, bet ne Vyriausybės personalinei sudėčiai. Svarstydamas, ar pritarti Vyriausybės programai, Seimas nesprenžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva. Balsuodamas dėl pritarimo Vyriausybės programai, Seimas išreiškia savo sutikimą, kad Vyriausybė tvarkytų krašto reikalus būtent taip, kaip numatyta programoje. Kol Seimas nepritaria Vyriausybės programai, ji nėra gavusi įgaliojimų veikti.

<...>

<...> pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas.

Seimo įgaliojimai prižiūrėti Vyriausybės veiklą (Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktą, 101 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas

Seimas ne tik suteikia Vyriausybei įgaliojimus veikti, bet ir, vadovaudamasis Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktu, prižiūri jos veiklą. Antai pagal Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalį Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi už savo veiklą atsiskaityti Seime. Seimas visų Seimo narių balsų dauguma gali slapto balsavimu pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 2 punktą). Konstitucija numato ir kitus būdus, kuriais Seimas įgyvendina Vyriausybės priežiūrą.

Vyriausybės sudėtis dėl įvairių priežasčių gali pasikeisti. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti. Įgaliojimų iš naujo gavimo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų, kurią taikydamas Seimas gali patikrinti, ar Vyriausybėje pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas buvo pritaręs. Įgaliojimų iš naujo gavimo procedūrą reglamentuoja Seimo statutas.

Toks konstitucinis valdžios institucijų galių ir tarpusavio santykių reglamentavimas formuojant Vyriausybę ir suteikiant jai iš naujo įgaliojimus atspindi Konstitucijoje įtvirtintą valstybės valdžių padalijimo ir jų pusiausvyros principą.

<...> pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas. Ministro valdymo srities pasikeitimas yra reikšmingas ministro atsakomybės aspektu. Vyriausybės *in corpore* ir Seimo santykių aspektu yra svarbu ne atskirų ministrų pasikeitimas Vyriausybėje (kai tos Vyriausybės narys paskiriamas vadovauti kitai ministerijai ir pan.), bet tai, ar dėl tokių pasikeitimų Vyriausybėje neatsiranda daugiau kaip pusė naujų ministrų. Tuomet Seimas turi konstitucinį pagrindą patikrinti, ar tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas anksčiau buvo pritaręs.

Seimo nario paklausimo teisė (Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis); Vyriausybės veiklos priežiūra

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo narys turi teisę pateikti paklausimą Ministrui Pirmininkui, ministrams, kitų valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas, vadovams. Šie privalo atsakyti žodžiu ar raštu Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka.

Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis yra susijusi su Konstitucijos 67 straipsniu, kuriame įtvirtinta Seimo kompetencija. Konstitucijos 67 straipsnio 9 punkte nustatyta, kad Seimas prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru.

<...>

Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta Seimo nario paklausimo teisė. Ministras Pirmininkas, ministras, kitų valstybės institucijų, kurias sudaro ar išrenka Seimas, vadovai privalo atsakyti žodžiu ar raštu Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka.

Seimo nario paklausimas, kaip konstitucinis institutas, suponuoja tai, kad Seimo statute turi būti įtvirtinta atitinkamų pareigūnų pareiga atsakyti Seimo nariui, kad atsakyta turi būti Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka.

Vyriausybės atskaitingumas Tautos atstovybei*Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas*

Pagal Konstituciją Seimas vykdo parlamentinę Vyriausybės kontrolę. Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi atsiskaityti Seime už savo veiklą (Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalis). Taigi valstybės valdžių padalijimas Konstitucijoje suponuoja ir Vyriausybės – vykdomosios valdžios kolegialios institucijos atskaitingumą įstatymų leidžiamajai valdžiai – Tautos atstovybei.

<...>

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Seimo (t. y. Tautos atstovybės) narys gali būti skiriamas Ministru Pirmininku ar ministru (t. y. Seimui atskaitingos vykdomosios valdžios kolegialios institucijos nariu).

Nepasitikėjimo Seimo paskirtu ar išrinktu pareigūnu pareiškimas – vienas iš parlamentinės kontrolės būdų (Konstitucijos 75 straipsnis)*Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas*

Konstitucijos 75 straipsnyje nustatyta: „Seimo skirti ar rinkti pareigūnai, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidžiami iš pareigų, kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma pareiškia jais nepasitikėjimą.“

Šiame Konstitucijos straipsnyje yra įtvirtinta Seimo teisė atleisti iš pareigų tuos pareigūnus, kuriuos į pareigas paskyrė ar išrinko Seimas, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis. Tai daroma laikantis ypatingos parlamentinės procedūros – pareiškiant nepasitikėjimą. Nepasitikėjimas pareiškiamas visų Seimo narių balsų dauguma.

Nepasitikėjimo pareiškimo institutas – tai ne tik vienas iš Seimo vykdomos parlamentinės kontrolės būdų, bet ir svarbi Seimo paskirto ar išrinkto pareigūno veiklos garantija, nes toks pareigūnas, jeigu nėra pagrindų, dėl kurių jis apskritai negali eiti savo pareigų, gali būti atleistas iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui, kai už nepasitikėjimą balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių. Nepasitikėjimo pareiškimas yra toks Seimo paskirto ar išrinkto pareigūno atleidimo iš pareigų pagrindas, kuris turi būti siejamas su pareigūno veiklos vertinimu, todėl parlamentinis nepasitikėjimo pareiškimo procedūros reglamentavimas turi būti toks, kad būtų užtikrintas tinkamas teisinis procesas, *inter alia* reiškiantis, jog pareigūnas, kuriam reiškiamas nepasitikėjimas, turi turėti realią galimybę pateikti Seimui savo paaiškinimus ir Seimo posėdyje atsakyti į argumentus, kuriais grindžiamas nepasitikėjimas.

Seimo narių, jų grupės, Seimo teisės įgyvendinant parlamentinę kontrolę (Konstitucijos 61 straipsnis)*Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas*

<...> Konstitucijos 61 straipsnyje yra įtvirtinta Seimo nario paklausimo teisė, Seimo narių grupės teisė pateikti interpeliaciją Ministrui Pirmininkui ar ministru, taip pat Seimo teisė pareikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru.

Parlamentinė demokratija; valstybės valdžių sąveika; parlamentinė kontrolė*Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas*

Konstitucija įtvirtina parlamentinę demokratiją. Tačiau parlamentinė demokratija nėra „konvento valdymas“, ji nėra tokia sistema, kur parlamentas tiesiogiai organizuoja kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbą arba gali bet kada įsikišti į bet kurios viešąją valdžią įgyvendinančios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnų) veiklą. Parlamentinė demokratija nėra ir tokia sistema, kur parlamentas, esant nors menkiausiai dingsčiai, gali kontroliuoti bet kokius tokių institucijų (jų pareigūnų) sprendimus, inicijuoti sankcijų taikymą atitinkamiems asmenims, juo labiau pats priimti sprendimus už atitinkamą kompetenciją turinčias valstybės ar savivaldybių institucijas (jų pareigūnus), t. y. priimti tokius sprendimus, kuriuos gali priimti tik atitinkamą kompetenciją turinčios valstybės institucijos (jų pareigūnai), pavyzdžiui, teismai, prokurorai, Valstybės kontrolė, ikiteisminio tyrimo institucijos, įstatymuose numatyti operatyvinės veiklos subjektai.

Konstitucijoje įtvirtintas parlamentinės demokratijos modelis yra racionalus ir nuosaikus. Jis nėra grindžiamas vien parlamentine kontrole, vien tarpinstituciniais stabdžiais ir atsvaromis; ne menkesnį vaidmenį parlamentinėje demokratijoje vaidina tarpfunkcinė partnerystė, grindžiama *inter alia* pasitikėjimu. Konstitucinio Teismo aktuose yra konstatuota, kad „įgyvendinant bendruosius valstybės uždavinius, vykdant jos bendrąsias funkcijas tarp valstybės institucijų yra tarpfunkcinė partnerystė, taip pat tarpusavio kontrolė ir atsvara“ (Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d., 1998 m. balandžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad „valstybės valdžių sąveika negali būti traktuojama kaip jų priešprieša ar konkurencija, vadinasi, ir stabdžiai bei atsvaros, kuriuos teisminė valdžia (jos institucijos) ir kitos valstybės valdžios (jų institucijos) turi viena kitos atžvilgiu, negali būti traktuojami kaip valdžių priešpriešos mechanizmai“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Kitoks Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo kontrolės funkciją (*inter alia* nuostatų, kuriomis yra grindžiama galimybė sudaryti Seimo laikinąsias tyrimo komisijas), interpretavimas neišvengiamai paneigtų konstitucinius atsakingo valdymo, valdžių padalijimo, teisinės valstybės, demokratijos principus, Konstitucijos preambulėje skelbiamą atviro, darnios, teisingos pilietinės visuomenės siekį, sudarytų prielaidas nestabilumui valdant valstybę, tvarkant viešuosius reikalus, taip pat prielaidas pažeisti asmens teises ir laisves, teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, kitas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes.

5.2.5. Institucijų steigimas ir pareigūnų skyrimas

Seimo įgaliojimai sudaryti Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keisti jos sudėtį, iš šių įgaliojimų kylanti kontrolės teisė (Konstitucijos 67 straipsnio 13 punktas)

Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 30 d. nutarimas

Vyriausioji rinkimų komisija yra Seimo sudaryta institucija (Konstitucijos 67 straipsnio 13 punktas), todėl yra tam tikra Seimo kontrolės teisė šiai institucijai, kiek tai neprieštarauja Konstitucijos nuostatomis dėl valstybės valdžios galių ribojimo. Visų pirma tai grindžiama Konstitucijos 61 straipsnio pirmosios dalies nuostata, kurioje yra įtvirtinta tokia parlamentinės kontrolės forma, kaip Seimo nario paklausimo teisė. Išimtis iš šio straipsnyje minimų „valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas“, taikoma teismams, nes jų nepriklausomumas laiduojamas Konstitucijos 109 ir 114 straipsniuose. Toks Vyriausiosios rinkimų komisijos nepriklausomumas Konstitucijoje nenumatytas.

Antra, tam tikras Seimo galimybes kontroliuoti išreiškia ir Konstitucijos 67 straipsnio 13 punkte įtvirtinta Seimo teisė keisti Vyriausiosios rinkimų komisijos sudėtį. Pažymėtina, kad Seimo prerogatyva keisti Vyriausiosios rinkimų komisijos sudėtį Konstitucijoje jokiais kriterijais neapibrėžta, tačiau ją riboja paties Seimo priimto <...> įstatymo atitinkamos nuostatos.

Pagaliau Konstitucijos 107 straipsnyje yra įtvirtinta Seimo teisė pačiam priimti galutinį sprendimą tais atvejais, kai pažeidžiami rinkimų įstatymai. Toks Seimo sprendimas turi būti grindžiamas Konstitucinio Teismo išvada. Kilus abejonėms, ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus, prašyti Konstitucinio Teismo išvados pagal Konstitucijos 106 straipsnio penktąją dalį gali Seimas, o dėl Seimo rinkimų – ir Respublikos Prezidentas.

Seimo įgaliojimai sudaryti Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keisti jos sudėtį (Konstitucijos 67 straipsnio 13 punktas)

Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 7 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 67 straipsnio 13 punkte <...> yra nustatyta Seimo teisė sudaryti Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keisti jos sudėtį. Tuo yra įtvirtinta nuostata, kad Seimo narių rinkimus organizuoja ir vykdo Seimo sudaryta Vyriausioji rinkimų komisija. Ši nuostata taip pat reiškia, kad Seimo prerogatyva keisti Vyriausiosios rinkimų komisijos sudėtį jokiais kriterijais neapibrėžta, tačiau ją riboja paties Seimo priimto <...> įstatymo atitinkamos nuostatos (Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 30 d. nutarimas).

Valstybės pareigūnų skyrimas*Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas*

Konstitucinių normų analizė leidžia daryti išvadą, kad skiriant pareigūnus paprastai būna nurodyta, koks subjektas turi teisę teikti kandidatūras. Antai Konstitucijos 84 straipsnyje nustatyta, jog Respublikos Prezidentas teikia Seimui Aukščiausiojo Teismo teisėjų, Konstitucinio Teismo teisėjų, valstybės kontrolieriaus, Lietuvos banko valdybos pirmininko kandidatūras ir t. t. Kitais atvejais subjektai, turintys teisę teikti skiriamų pareigūnų kandidatūras, būna nurodyti įstatymuose. <...> valstybės pareigūno skyrimas yra speciali parlamentinė procedūra <...>.

Valstybės pareigūno (generalinio prokuroro) skyrimas laikinai eiti pareigas^[1]*Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas*

<...> Paskyrimas laikinai eiti generalinio prokuroro pareigas, kaip ir paskyrimas eiti jas nuolat, yra glaudžiai susiję. Asmens paskyrimas laikinai eiti generalinio prokuroro pareigas reiškė, kad jis įgijo visas generalinio prokuroro prerogatyvas, tarp jų ir procesines. Taigi darytina išvada, kad teikti Seimui asmenį laikinai eiti generalinio prokuroro pareigas privalėjo tas pats subjektas, kuris turėjo teisę teikti Seimui tvirtinti generalinį prokurorą.

Pagal tuo metu galiojusius <...> įstatymus generalinio prokuroro kandidatūrą Seimui teikti turėjo teisę Respublikos Prezidentas. Taigi asmenį eiti generalinio prokuroro pareigas Seimas galėjo skirti tik esant Respublikos Prezidento teikimui.

Seimo įgaliojimai steigti ir panaikinti ministerijas (Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas)*Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas*

Konstitucijoje nustatant įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijų funkcijas bei įgaliojimus yra numatyta jų tarpusavio sąveika. Tokia norma yra Konstitucijos 67 straipsnio 8 punkte: Seimas „Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas“. <...>

<...>

Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas įtvirtina Seimo teisę steigti ir panaikinti ministerijas. Šių Seimo įgaliojimų įgyvendinimas yra saistomas konkrečių Konstitucijoje įtvirtintų Vyriausybės įgaliojimų: jeigu Vyriausybė nepateikia konkretaus pasiūlymo, Seimas negali priimti sprendimo steigti ar panaikinti ministeriją. Taigi ši Konstitucijos norma užtikrina įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių pusiausvyrą.

Seimo įgaliojimai skirti ir atleisti įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovus (Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktas)*Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas*

Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktą Seimas steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia jų vadovus.

Interpretuojant Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktą, nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad šis punktas *inter alia* reiškia, jog Seimas turi įgaliojimus įstatyme numatyti valstybės institucijas, kurių vadovus skiria ir atleidžia pats Seimas, taip pat kad Seimas turi įgaliojimus skirti ir atleisti tokių institucijų vadovus. Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktą Seimas savo paskirtus įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovus gali atleisti tik remdamasis Konstitucijoje ir/arba įstatymuose nustatytais atleidimo pagrindais ir laikydamasis Konstitucijoje ir/arba įstatymuose nustatytos atleidimo tvarkos. Atleisdamas savo paskirtus įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovus, Seimas turi remtis tokiais įstatymuose nustatytais pagrindais ir laikytis tokios įstatymuose nustatytos tvarkos, kurie neprieštarauja Konstitucijai. Priešingu atveju būtų pažeistas ir Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktas.

Pagal Konstituciją teisės aktas, kuriuo atleidžiamas Seimo paskirtas įstatymo numatytas valstybės institucijos vadovas, visada yra individualus teisės aktas, todėl šio teisės akto forma yra ne

¹ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šios doktrininės nuostatos suformuluotos iki 2003 m. kovo 20 d. priimtų Konstitucijos 84 straipsnio 11 punkto ir 118 straipsnio pataisų.

įstatymas, bet kitas Seimo teisės aktas – poįstatyminis aktas. Pagal Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalį tokius Seimo teisės aktus pasirašo Seimo pirmininkas. Jie įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo, jeigu pačiais teisės aktais nenustatoma kita įsigaliojimo tvarka. Pagal Konstituciją įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovo, kurį paskyrė Seimas, negalima atleisti įstatymu, nes susidarytų tokia teisinė situacija, kai Seimas, turintis konstitucinius įgaliojimus atleisti jo paskirtą įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovą, negalėtų šių įgaliojimų įgyvendinti pats vienas: kaip ir bet kuris įstatymas, taip ir įstatymas, kuriuo atleidžiamas Seimo paskirtas įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovas, turėtų būti įteikiamas Respublikos Prezidentui pasirašyti ir paskelbti; Respublikos Prezidentas galėtų tokio įstatymo nepasirašyti ir motyvuotai gražinti Seimui pakartotinai svarstyti; pakartotinai Seimo apsvarstytas įstatymas būtų laikomas priimtu tik tuomet, jeigu būtų priimtos Respublikos Prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už įstatymą balsuotų daugiau kaip pusė Seimo narių.

Jeigu Seimo paskirtas įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovas būtų atleistas įstatymu, būtų apriboti Konstitucijos 67 straipsnio 5 punkte Seimui nustatyti įgaliojimai atleisti jo paskirtą įstatymo numatytą valstybės institucijų vadovus, kartu būtų pažeistas konstitucinis valdžių padalijimo principas.

Seimo įgaliojimai skiriant ir atleidžiant teisėjus (Konstitucijos 67 straipsnio 10 punktas, 112 straipsnio 2, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas

Konstitucijoje yra nustatyta tokia įvairių grandžių bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų teisėjų ir teismų pirmininkų skyrimo ir atleidimo tvarka, kad šiuos teisėjus ir teismų pirmininkus skiria ir atleidžia kitų valstybės valdžių – vykdomosios valdžios ir įstatymų leidžiamosios valdžios – institucijos, atitinkamai Respublikos Prezidentas ir Seimas, t. y. institucijos, kurios formuojamos politiniu pagrindu.

<...>

<...> skiriant ir atleidžiant Aukščiausiojo Teismo teisėjus ir pirmininką bei Apeliacinio teismo teisėjus ir pirmininką dalyvauja ir įstatymų leidžiamoji valdžia. Seimo konstituciniai įgaliojimai skiriant ir atleidžiant teisėjus įtvirtinti Konstitucijos 112 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatose, taip pat Konstitucijos 67 straipsnio 10 punkte, kuriame *inter alia* nustatyta, kad Seimas skiria Aukščiausiojo Teismo teisėjus bei šio teismo pirmininką. Taigi Seimas dalyvauja skiriant ir atleidžiant ne visų, o tik dviejų aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjus ir šių teismų pirmininkus. Pažymėtina ir tai, kad Seimas šiuos konstitucinius įgaliojimus įgyvendina kartu su Respublikos Prezidentu.

Kad būtų paskirtas arba atleistas Aukščiausiojo Teismo teisėjas ar šio teismo pirmininkas, Respublikos Prezidentas privalo teikti Seimui atitinkamą asmenį paskirti arba atleisti, o sprendimą dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko paskyrimo arba atleidimo priima Seimas. Seimas, gavęs Respublikos Prezidento teikimą, gali atitinkamą asmenį paskirti Aukščiausiojo Teismo teisėju ar šio teismo pirmininku arba atleisti atitinkamą Aukščiausiojo Teismo teisėją ar šio teismo pirmininką, taip pat (*inter alia* jeigu paaiškėja tam tikros tokiam paskyrimui arba atleidimui reikšmės turinčios aplinkybės) gali to asmens nepaskirti Aukščiausiojo Teismo teisėju ar šio teismo pirmininku arba neatleisti atitinkamo Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko, jeigu pagal Konstituciją atleisti tą teisėją nėra privaloma.

<...>

Seimas, gavęs Respublikos Prezidento teikimą atleisti Aukščiausiojo Teismo teisėją ar šio teismo pirmininką iš pareigų, privalo įsitikinti, ar iš tikrųjų yra nurodytas objektyvus pobūdžio faktas, t. y. pasibaigęs įstatymu nustatytas Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko įgaliojimų laikas, ir, jeigu pripažįstama, kad įgaliojimų laikas yra pasibaigęs, priimti atitinkamą individualų teisės taikymo aktą dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko atleidimo iš teisėjo ar teismo pirmininko pareigų. Taigi tuo atveju, kai konstatuojamas objektyvus faktas, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko įgaliojimų laikas yra pasibaigęs, atitinkamą asmenį atleisti iš pareigų yra privaloma. Tai *mutatis mutandis* taikytina ir Aukščiausiojo Teismo skyrių pirmininkams.

5.2.6. Kiti įgaliojimai

Seimo teisė priimti galutinį sprendimą, kai pažeidžiami rinkimų įstatymai (Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 30 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 107 straipsnyje yra įtvirtinta Seimo teisė pačiam priimti galutinį sprendimą tais atvejais, kai pažeidžiami rinkimų įstatymai. Toks Seimo sprendimas turi būti grindžiamas Konstitucinio Teismo išvada. <...>

<...>

<...> pagal Konstitucijos 107 straipsnio trečiosios dalies normas iškilus ginčams dėl rinkimų rezultatų Seimas turi teisę <...> pats priimti galutinį sprendimą.

Seimo įgaliojimai skelbti referendumą (draudimas apriboti piliečių teisę inicijuoti referendumą) (Konstitucijos 9 straipsnis, 67 straipsnio 3 punktas)

Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 22 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 9 straipsnyje ir 67 straipsnio 3 punkte yra nustatyta, kad ne mažiau kaip 300 tūkstančių piliečių pareikalavus Seimas priima nutarimą skelbti referendumą. Konstitucijoje nenumatyta, kad Seimas galėtų atlikti dar kokius nors veiksmus ar referendumui teikiamo teisės akto projektą priimti svarstyti pats, tuo apribodamas piliečių teisę inicijuoti referendumą ir pareikšti jame savo valią dėl teikiamo įstatymo ar kito teisės akto projekto.

Seimo įgaliojimai steigti valstybinius apdovanojimus (Konstitucijos 67 straipsnio 18 punktas) (plačiau apie valstybinius apdovanojimus žr. 4. Valstybė ir jos institucijos, 4.5. Valstybiniai apdovanojimai)

Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 12 d. nutarimas

Steigdamas valstybinius apdovanojimus (*inter alia* nustatydamas jų sistemą), Seimas turi plačią diskreciją, tačiau jis privalo paisyti konstitucinės valstybinių apdovanojimų sampratos, suponuojančios, kad valstybiniais apdovanojimais gali būti apdovanojama būtent už nuopelnus ir kad tie nuopelnai turi būti nuopelnai Lietuvai (Lietuvos valstybei, visuomenei, tam tikroms šalies gyvenimo sritims). Pagrindai, kuriems esant asmenys gali būti apdovanojami, turi būti aiškūs; jie turi būti nustatyti įstatymu. Įstatymu taip pat turi būti nustatyta, kokia tvarka asmuo teikiamas valstybiniam apdovanojimui.

<...>

<...> įstatymu gali būti nustatyti ir tam tikri formalūs kriterijai, kurių neatitinkantis asmuo negali būti apdovanotas valstybiniais apdovanojimais arba, jeigu jis yra apdovanotas, turi netekti to valstybinio apdovanojimo.

5.2.7. Apkaltos procesas

Žr. 4. Valstybė ir jos institucijos, 4.4. Valdžios atsakomybė visuomenei. Konstitucinė aukščiausiųjų valstybės pareigūnų atsakomybė.

5.3. SEIMO NARIO KONSTITUCINIS STATUSAS

Laisvas Seimo nario mandatas (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis); parlamento narių lygybė

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 59 straipsnio ketvirtojoje dalyje nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų. Taigi Konstitucija įtvirtina laisvą Seimo nario mandatą ir nepripažįsta imperatyvaus mandato. Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį išskėlusių partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti Seimo narį.

Kiekvienas parlamento narys atstovauja visai Tautai, visi parlamento nariai yra Tautos atstovybė. Seimo narių teisės taip diferencijuojant, kad faktiškai jiems nustatomos nevienodos galimybės dalyvauti Seimo darbe, yra pažeidžiamas esminis atstovaujamosios institucijos principas – parlamento narių lygybė, vadinasi, nėra galimybių Seime atstovauti visai Tautai, reikšti jos interesus.

Parlamento narių lygybės ir laisvo mandato principų turi būti laikomasi ir kuriant parlamento vidines struktūras. <...>

Nustatant parlamento vidinę struktūrą, turi būti pasirenkami universalūs jos formavimo principai, užtikrinantys visų parlamento narių vienodas ir realias galimybes dalyvauti sudaromuose struktūriniuose dariniuose. Priešingu atveju ne visi parlamento nariai turėtų galimybes naudotis papildomomis teisėmis, nustatytomis struktūriniais dariniais, o tai reikštų, kad pažeidžiamas visų parlamento narių lygybės principas. <...> Parlamento frakcijos formuoja tik patys parlamento nariai vadovaudamiesi parlamento nustatyta frakcijų sudarymo tvarka (dažniausiai pagal pažiūras ir politinius tikslus), o ne politinės partijos, politinės organizacijos ar jų koalicijos <...>. Nors frakcijos paprastai yra glaudžiai susijusios su politinėmis partijomis, tačiau tai nereiškia, kad frakcija yra politinė partija Seime, kad kiekviena savo atstovus Seime turinti partija kartu yra ir frakcija. Tokia išvada darytina iš Konstitucijoje įtvirtinto laisvo mandato principo.

Seimo narių teisės ir pareigos negali būti siejamos su rinkimų įstatymais. Pirmiausia tai yra skirtingi teisinio reguliavimo dalykai (vienu atveju – rinkimų, kitu – parlamento veiklos), antra – reguliavimo dalyko sąlygojami skirtingi kriterijai, kurių pagrindu nustatomos teisinio santykio dalyvių teisės ir pareigos.

<...> Toks parlamento sprendimas, kuriuo diferencijuojamos deputatų teisės dalyvauti parlamentiniame procese, pažeidžia deputato kaip Tautos atstovo teises.

<...>

Seimo narių lygybė sudarant frakcijas pagal pažiūras ir politinius tikslus yra svarbus laisvo mandato principo įgyvendinimo elementas. Kadangi frakcija (t. y. joje užsiregistravę Seimo nariai) turi daugiau galimybių dalyvauti parlamento darbe negu jokiai frakcijai nepriklausantis Seimo narys, visiems Seimo nariams turi būti užtikrinama galimybė laisvai pasirinkti ir formuoti frakcijas. Siekiant užtikrinti Seimo darbingumą ir veiklos efektyvumą, svarbu nustatyti minimalų frakcijos narių skaičių.

Seimo narių, kurie neįsiregistruoja į frakcijas, lygios teisės ir vienodos galimybės su kitais Seimo nariais įgyvendinti Tautos atstovo teises galėtų būti laiduojamos pripažįstant, kad jie yra mišrios frakcijos (grupės) nariai, ir laikant, kad tokia frakcija (grupė) turi lygias su kitomis frakcijomis teises.

Seimo nario atlyginimas (Konstitucijos 60, 99 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas

Seimo nariai yra Tautos atstovai, per kuriuos Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią (Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnis). Tinkamai vykdyti Tautos atstovų funkcijas Seimo nariai gali tik turėdami Konstitucijoje tiesiogiai įtvirtintas ir garantuotas savo teises bei pareigas, būdami nepriklausomi ir savarankiški. Viena iš svarbiausių Seimo nario nepriklausomos, savarankiškos veiklos garantijų yra tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Tame pačiame straipsnyje taip pat nustatyta, kad Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą. Šios konstitucinės nuostatos suponuoja tai, kad Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, taip pat kad Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje. Toks konstitucinis Seimo nario atlyginimo už darbą reguliavimas nustatytas tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

<...>

Pažymėtina, kad Seimo narių atlyginimo nustatymo pagrindai išdėstyti ne tik Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje, bet ir kitose šio straipsnio dalyse.

<...>

Konstitucijos 60 straipsnyje nustatyta:

„Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiomis kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse. Savo įgaliojimų laikui Seimo narys atleidžiamas nuo pareigos atlikti krašto apsaugos tarnybą.

Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru.

Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą.

Seimo nario pareigas, teises ir veiklos garantijas nustato įstatymas.“

Taigi Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo nariams draudžiama eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ar organizacijose, taip pat dirbti verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse. Minėto straipsnio 2 dalyje numatyta išimtis jo 1 dalyje nustatytiems apribojimams: Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru. Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje išdėstyta norma yra specialioji šio straipsnio 1 dalyje suformuluotos bendrosios normos atžvilgiu.

Konstitucinė Seimo nario teisė eiti Ministro Pirmininko ar ministro pareigas suponuoja teisę gauti atlyginimą už tokių pareigų atlikimą. Tai patvirtina ir Konstitucijos 99 straipsnis, kuriame nustatyta, kad Ministrui Pirmininkui ir ministrui už darbą Vyriausybėje yra mokamas atlyginimas. Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad Seimo nario veiklos garantijas, taigi ir atlyginimą, nustato įstatymas.

Sistemškai vertinant Konstitucijos 60 straipsnio 1 ir 2 bei kitų dalių santykį, taip pat šio straipsnio santykį su 99 straipsniu, darytina išvada, kad Seimo nariui, paskirtam Ministru Pirmininku ar ministru, gali būti nustatytas kitoks atlyginimas už Seimo nario darbą.

Seimas, pagal Konstituciją turėdamas diskreciją įstatymu nustatyti Ministru Pirmininku ar ministru paskirtam Seimo nariui kitokį atlyginimą už Seimo nario darbą negu tą, kuris mokamas kitiems Seimo nariams, yra suvaržytas konstitucinių teisinės valstybės principų. Vadinasi, ir šiuo atveju Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

<...>

Šiame nutarime jau buvo pažymėta, jog viena iš svarbiausių Seimo nario veiklos garantijų yra tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Tai yra ir viena iš Seimo narių savarankiškumo bei lygiateisiškumo garantijų. Konstitucijoje nėra teisės normų, pagal kurias visiems Seimo nariams neatsižvelgiant į tai, kad Seimo narys gali eiti tam tikras pareigas Seime ar Vyriausybėje, turi būti nustatomas vienodo dydžio atlyginimas. Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 1, 2 ir 4 dalis Seimas turi diskreciją įstatymu nustatyti Seimo nariams, paskirtiems Ministru Pirmininku ar ministru, kitokį atlyginimą už Seimo nario darbą negu kitiems Seimo nariams. Kitokio dydžio atlyginimas gali būti nustatomas ir tiems Seimo nariams, kurie eina Seimo statute nurodytas pareigas Seime.

Seimo nario pareigų suderinamumas su Ministro Pirmininko ar ministro pareigomis (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 2 dalys, 99 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo nariams draudžiama eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ar organizacijose, taip pat dirbti verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse. Minėto straipsnio 2 dalyje numatyta išimtis jo 1 dalyje nustatytiems apribojimams: Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru. Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje išdėstyta norma yra specialioji šio straipsnio 1 dalyje suformuluotos bendrosios normos atžvilgiu.

Laisvas Seimo nario mandatas (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas

Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių

mandatų.“ Šioje konstitucinėje nuostatoje yra įtvirtintas laisvas Seimo nario mandatas. Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti pagal Konstituciją ir įstatymus jam suteiktas teises bei pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškelusių partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti Seimo narį. Tai reiškia, kad negalimas imperatyvus mandatas (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas). Taigi Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalies paskirtis – įtvirtinti laisvą Seimo nario mandatą kaip vieną iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų.

Seimo narių lygiateisiškumas

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas

Seimo narių lygiateisiškumas kyla iš Konstitucijos straipsnių visumos: 55 straipsnyje įtvirtinta, kad Seimo nariai yra Tautos atstovai; 62 straipsnyje nustatytas vienodas Seimo narių imunitetas; 63 straipsnyje nustatyti tokie patys Seimo narių įgaliojimų nutraukimo pagrindai; 69 straipsnyje įtvirtinta, kad Seimo nariai priimant įstatymus yra lygūs. Seimo narių lygiateisiškumas įtvirtintas ir kituose Konstitucijos straipsniuose.

<...> viena iš svarbiausių Seimo nario veiklos garantijų yra tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Tai yra ir viena iš Seimo narių savarankiškumo bei lygiateisiškumo garantijų. Konstitucijoje nėra teisės normų, pagal kurias visiems Seimo nariams neatsižvelgiant į tai, kad Seimo narys gali eiti tam tikras pareigas Seime ar Vyriausybėje, turi būti nustatomas vienodo dydžio atlyginimas. Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 1, 2 ir 4 dalis Seimas turi diskreciją įstatymu nustatyti Seimo nariams, paskirtiems Ministru Pirmininku ar ministru, kitokių atlyginimų už Seimo nario darbą negu kitiems Seimo nariams. Kitokio dydžio atlyginimas gali būti nustatomas ir tiems Seimo nariams, kurie eina Seimo statute nurodytas pareigas Seime.

Seimo narių įgaliojimų pradžia ir pasibaigimas (Konstitucijos 59 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 59 straipsnio 1 dalį „Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį. Nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas“. <...>

Taigi pagal Konstituciją, kai Seimas yra išrinktas, iki naujai išrinkto Seimo susirinkimo į pirmąjį posėdį, nuo kurio pradžios naujasis Seimas pradeda funkcionuoti kaip valstybės valdžios institucija, yra tam tikras laikotarpis. Jo trukmė priklauso nuo to, kada susirinkti naujai išrinktą Seimą pakvies Respublikos Prezidentas, tačiau šis laikotarpis negali būti ilgesnis negu 15 dienų (Konstitucijos 65 straipsnis). Per šį laikotarpį kadenciją baigiantis Seimas turi visus Konstitucijoje ir įstatymuose jam nustatytus įgaliojimus. <...> Naujai išrinktas Seimas nuo rinkimų rezultatų paskelbimo iki savo pirmojo posėdžio pradžios dar neveikia kaip valstybės valdžios institucija, nes išrinkti Seimo nariai dar nėra įgiję visų Tautos atstovų teisių.

Naujai išrinktam Seimui susirinkus į pirmąjį posėdį, nuo šio posėdžio pradžios pasibaigia ankstesniojo Seimo narių įgaliojimai.

Seimo nario konstitucinis statusas (Konstitucijos 55 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas

Seimo nariai <...> turi savo statusą: pagal Konstitucijos 55 straipsnį jie yra Tautos atstovai. Tautos atstovo statusas <...> skiriasi nuo visų kitų piliečių, kartu ir nuo Respublikos Prezidento statuso.

<...> Seimo nario statuso ypatybės lemia ir skirtingas teises į neliečiamybę garantijas, <...> imuniteto apimtį.

Seimo nario imunitetas (Konstitucijos 62 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas

Konstitucijos 62 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta:

„Seimo nario asmuo neliečiamas.“

[Konstitucijos 62 straipsnio 1 dalies nuostata] yra įtvirtintas <...> Seimo nario imunitetas. Imunitetas – tai asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos to asmens pareigoms tinkamai atlikti. <...> Seimo narių kaip Tautos atstovų, įgyvendinančių jiems Konstitucijos ir įstatymų pavestas pareigas, imunitetas turi užtikrinti, kad <...> Seimas galėtų nekliudomai vykdyti Konstitucijoje nustatytas funkcijas, kad būtų užkirstas kelias galimam vykdomosios valdžios pareigūnų neigiamam poveikiui <...> Seimo nariams. Dėl šių tikslų <...> Seimo nario asmens neliečiamybės papildomų garantijų nustatymas yra leistinas ir nepaneigia Konstitucijoje (29 straipsnis) įtvirtinto visų asmenų lygiateisiškumo principo.

<...>

<...> Konstitucijos 62 straipsnio 1 dalis yra susijusi su šio straipsnio 2 dalimi, pagal kurią Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė. Taigi, nors Konstitucijoje įtvirtintos papildomos Seimo nario neliečiamumo garantijos, palyginti su asmens neliečiamumo garantijomis, vis dėlto Seimo nario imuniteto apimtis yra siauresnė negu Respublikos Prezidento, t. y. Seimo nario teisė į laisvę ir asmens neliečiamybę jo kadencijos laikotarpiu gali būti ribojama. Kaip minėta, pagal Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalį tai gali būti daroma tik Seimo sutikimu.

<...>

Seimo nario imuniteto apimtis yra siauresnė negu Respublikos Prezidento: esant Seimo sutikimui, Seimo narys gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Todėl Konstitucijos nuostatomis nėra draudžiamas toks teisinis reguliavimas, kuriuo nustatyta, jog taikyti modelį ir kitas operatyvinės veiklos formas Seimo nario atžvilgiu gali būti leidžiama taip pat, kaip ir kitiems asmenims.

Laisvas Seimo nario mandatas (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis); Seimo narių lygiateisiškumas

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje yra nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų.

Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 26 d. nutarime interpretuodamas Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalį konstatavo, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas ir nepripažintas imperatyvus mandatas. Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį išskėlusią partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti Seimo narį. Pagal Konstituciją kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai. Visi Seimo nariai yra lygūs, jie turi turėti vienodas galimybes dalyvauti Seimo darbe. Priešingu atveju Seimo narys negalėtų Seime atstovauti Tautai, reikšti jos interesus. Seimo narių laisvo mandato ir narių lygybės principų turi būti laikomasi ir kuriant Seimo vidinę struktūrą. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas – viena iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų.

<...>

Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas Seimo nario laisvo mandato principas, užtikrinantis Tautos atstovo laisvę nevaržomai įgyvendinti Konstitucijos ir įstatymų jam suteiktas teises bei pareigas.

Seimo nario asmens neliečiamybė (Konstitucijos 62 straipsnio 1, 2 dalys)

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Konstitucijos 62 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas, kad Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė.

Šiomis nuostatomis yra įtvirtintos Seimo nario asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos jo, kaip Tautos atstovo, pareigoms tinkamai atlikti. Seimo nario teisė į laisvę ir asmens neliečiamybę jo kadencijos laikotarpiu gali būti ribojama tik Seimo sutikimu.

Seimo nario konstitucinis statusas (Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalis, 59 straipsnio 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį Seimą sudaro Tautos atstovai – Seimo nariai. Konstitucinis Seimo nario – Tautos atstovo statusas reiškia, kad Seimo narys nėra kurios nors teritorinės bendruomenės, piliečių bendrijos ar grupės, politinės partijos ar kurios nors kitos organizacijos atstovas; jis atstovauja visai Tautai. Seimo nario – Tautos atstovo statusas kyla iš Konstitucijos nuostatų, kad Lietuva yra nepriklausoma demokratinė respublika (1 straipsnis), kad aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus (4 straipsnis) ir kt. Seimo nario, kaip Tautos atstovo, statuso esminis elementas yra laisvas mandatas.

Konstitucinis Teismas, interpretuodamas Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalį, kurioje nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų, 1993 m. lapkričio 26 d. ir 2001 m. sausio 25 d. nutarimuose konstatavo, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas ir nepripažintas imperatyvus mandatas.

Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškėlusių partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais. Laisvas mandatas reiškia ir tai, kad rinkėjai neturi teisės atšaukti Seimo narį. Seimo nario atšaukimas prieš laiką būtų vienas iš imperatyvaus mandato elementų. Konstitucija draudžia imperatyvų mandatą. Demokratinės valstybės nepripažįsta parlamento nario imperatyvaus mandato, taigi ir galimybės atšaukti parlamento narį iš pareigų prieš laiką.

Pažymėtina ir tai, jog tam, kad Seimo nariai galėtų nekludomai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, pareigas, Konstitucijoje yra įtvirtintas Seimo nario imunitetas. Konstitucijos 62 straipsnyje nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas; Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė (62 straipsnio 1 ir 2 dalys).

Pagal Konstituciją Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiomis kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis). Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru (Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalis). Seimo narys (be Seimo nario atlyginimo) negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis).

Taigi Konstitucijoje yra įtvirtintas dvigubo mandato draudimo principas – Seimo narys, kaip Tautos atstovas, negali tuo pat metu būti ir teritorinės bendruomenės atstovu – savivaldybės tarybos nariu.

Seimo nario nuožiūros ir sąžinės samprata

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas

<...> Nors Seimo nariai, sprenddami, ar Respublikos Prezidentą pašalinti iš užimamų pareigų už šurkštų Konstitucijos pažeidimą, priesaikos sulaužymą, balsuoja laisvai, tai nereiškia, kad Seimo nariai, sprenddami, ar už šurkštų Konstitucijos pažeidimą, priesaikos sulaužymą apkaltos proceso tvarka pašalinti Respublikos Prezidentą iš užimamų pareigų, nėra saistomi savo duotos Seimo nario priesaikos, kuri įpareigoja Seimo narį savo veikloje vadovautis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas negali būti suprantamas tik kaip leidimas veikti vien savo nuožiūra, veikti vadovaujantis vien savo sąžine ir ignoruoti Konstituciją. Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario nuožiūros ir tokią Seimo nario sąžinės sampratą, kurioje tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų, Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių neturi būti atotrūkio: pagal Konstituciją Seimo nario nuožiūra ir jo sąžinė turi būti orientuotos į Konstituciją, į Tautos ir Lietuvos valstybės interesus. Todėl Seimui, sprendžiančiam, ar apkaltos proceso tvarka pašalinti Respublikos Prezidentą iš užimamų pareigų už šurkštų Konstitucijos pažeidimą, priesaikos sulaužymą, tenka ypač didelė atsakomybė: demokratinėje teisinėje valstybėje asmuo, šurkščiai pažeidęs Konstituciją, sulaužęs priesaiką, neturėtų išvengti konstitucinės atsakomybės – pašalinimo iš užimamų pareigų.

Seimo nario konstitucinis statusas*Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas*

Seimą sudaro Seimo nariai – Tautos atstovai. Kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai. Atlikdamas savo konstitucinę priedermę atstovauti Tautai Seimo narys dalyvauja vykdamas visas konstitucines Seimo funkcijas bei vykdo visus Seimo nario įgaliojimus.

Seimo veiklos nepertraukiamumas suponuoja ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veiklos nepertraukiamumą. Pagal Konstituciją teisės aktais turi būti nustatyta tokia Seimo struktūra ir darbo tvarka, taip pat turi būti nustatytas toks Seimo nario teisinis statusas, kad kiekvienas Seimo narys turėtų galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolatos dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus.

Pabrėžtina, kad Konstitucija Seimo narį traktuoja kaip profesionalų politiką, t. y. kaip tokį Tautos atstovą, kuriam darbas Seime yra jo profesinė veikla.

<...>

Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas, Seimo nario konstitucinė priedermė atstovauti Tautai, jo įgaliojimai aiškintini atsižvelgiant į visą konstitucinį teisinį reguliavimą. Viena vertus, Seimo nario konstitucinis teisinis statusas ir jo atskiri elementai (Seimo nario teisės ir pareigos, jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijos, Seimo nariui taikomi apribojimai ir kt.) aiškintini ne izoliuotai vienas nuo kito, bet kaip visuma, sistema, nes kiekvienas Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementas gali būti konstituciškai teisingai suvoktas tik jį susiejus su kitais Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementais ir jį vertinant kaip vieningos visumos – Seimo nario konstitucinio teisinio statuso dalį. Kita vertus, Seimo nario konstitucinis teisinis statusas ir atskiri jo elementai aiškintini ir kitų konstitucinių institutų kontekste, *inter alia* Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių – teisės į nuosavybę, nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos (Konstitucijos 23 straipsnis), teisės laisvai pasirinkti darbą bei verslą (Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalis), ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos (Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalis), piliečių teisės laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (Konstitucijos 35 straipsnis), darbuotojų teisės kurti profesines sąjungas savo profesinėms, ekonominėms bei socialinėms teisėms bei interesams ginti (Konstitucijos 50 straipsnis) ir kt. – kontekste. <...> Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario konstitucinį teisinį statusą, negalima interpretuoti taip, kad būtų pažeistos minėtos, taip pat kitos asmens konstitucinės teisės ir laisvės; tačiau ne mažiau svarbu yra ir tai, kad Konstitucijos nuostatos, kuriose įtvirtintos šios bei kitos asmens teisės ir laisvės, negali būti interpretuojamos taip, kad būtų paneigtas arba iškreiptas Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio teisinio statuso turinys, t. y. jos negali būti interpretuojamos taip, kad būtų sudarytos prielaidos supriešinti Seimo nario viešuosius ir privačius interesus, Seimo nariui neatlikti ar netinkamai atlikti savo konstitucinę priedermę atstovauti visai Tautai, veikti tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, naudoti Seimo nario laisvą mandatą ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais. Todėl nei Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario konstitucinį teisinį statusą, nei jos nuostatų, įtvirtinančių asmens teises ir laisves, negalima aiškinti vien pažodžiui, vien taikant lingvistinį (verbalinį) metodą ir ignoruojant kitas konstitucines nuostatas bei jų sąsajas *inter alia* su Konstitucijos nuostatomis, įtvirtinančiomis Seimo nario konstitucinį statusą ir/arba asmens teises ir laisves, ignoruojant šių konstitucinių nuostatų turinio tarpusavio santykį, konstitucinių vertybių pusiausvyrą ir konstitucinio teisinio reguliavimo, kaip vieningos visumos, esmę.

Seimo nario priesaika ir Tautos atstovo teisių įgijimas (Konstitucijos 59 straipsnis)*Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas*

Konstitucijos 55 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkta ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių. Pagal Konstituciją Seimą sudaro 141 Seimo narys. Taigi Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkti ne mažiau kaip 85 Seimo nariai. Konstitucijos 65 straipsnyje

nustatyta, kad naujai išrinktą Seimą susirinkti į pirmąjį posėdį, kuris turi įvykti ne vėliau kaip per 15 dienų po Seimo išrinkimo, kviečia Respublikos Prezidentas; jeigu Respublikos Prezidentas nekviečia Seimo susirinkti, Seimo nariai renkasi patys kitą dieną pasibaigus 15 dienų terminui. Konstitucijos 66 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pirmąjį po rinkimų Seimo posėdį pradeda vyriausias pagal amžių Seimo narys; konstatuotina, kad tai yra vienintelė Konstitucijos nuostata, kurioje *expressis verbis* įtvirtintas vieno – vyriausiojo pagal amžių – išrinkto Seimo nario įgaliojimas Seime, kurį jis turi iki jam įgyjant visas Tautos atstovo teises.

Pabrėžtina, kad pagal Konstituciją Seimo nario išrinkimas savaime nereiškia, kad išrinktas Seimo narys įgyja visas Tautos atstovo teises. Visų Tautos atstovo teisių įgijimas Konstitucijoje yra siejamas su Seimo nario priesaika, kurią išrinktas Seimo narys turi duoti Seimo posėdyje. Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai. Ši konstitucinė nuostata reiškia ir tai, kad tol, kol išrinktas Seimo narys neprisiekia, jis neturi visų Tautos atstovo teisių – toks išrinktas Seimo narys dar nėra Tautos atstovas, jis dar neturi Seimo nario įgaliojimų ir dar negali jų vykdyti.

Konstitucinės nuostatos, kad Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį, ir kad nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas, aiškinamos Konstitucijoje įtvirtinto Seimo veiklos nepertraukiamumo principo kontekste, suponuoja tai, kad naujai išrinktas Seimas kaip visavertė Tautos atstovybė turi pradėti funkcionuoti būtent nuo šio posėdžio pradžios. Kadangi pagal Konstituciją Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, išrinkti Seimo nariai pagal Konstituciją privalo prisiekti pirmame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą nustatyti tokią Seimo nario priesaikos davimo tvarką, kad visi Seimo nariai prisiektų būtent pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Išimtis galėtų būti padaryta tik tiems išrinktiems Seimo nariams, kurie negali atvykti į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį dėl ypač svarbių pateisinamų priežasčių (pavyzdžiui, dėl ligos); pagal Konstituciją toks išrinktas Seimo narys privalo prisiekti artimiausiame Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktas Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje.

Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo narys, įstatymo nustatyta tvarka neprisiekęs arba prisiekęs lygtinai, netenka Seimo nario mandato; dėl to Seimas priima nutarimą. Pabrėžtina, kad Konstitucija netoleruoja tokios situacijos, kai išrinkti Seimo nariai nesirenka į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį arba kai jie į jį susirenka, bet neprisiekia. Toks išrinkto Seimo nario elgesys, kai jis neatvyksta į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį be ypač svarbių pateisinamų priežasčių arba į jį atvyksta, bet neprisiekia, vertintinas kaip šio išrinkto Seimo nario atsakymas prisiekti ir turi sukelti Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalyje numatytus teisinius padarinius – Seimo nario mandato netekimą. Taip pat vertintinas ir tokius pačius teisinius padarinius turi sukelti toks išrinkto Seimo nario elgesys, kai jis neprisiekia artimiausiame Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktas Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Dėl to Seimas privalo priimti nutarimą.

Seimo nario priesaika nėra vien formalus ar simbolinis aktas (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas). Ji nėra vien iškilmingas priesaikos žodžių ištarimas ir priesaikos akto pasirašymas. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime konstatavo, kad Seimo nario priesaikos aktas yra konstituciškai teisiškai reikšmingas: duodamas priesaiką išrinktas Seimo narys viešai ir iškilmingai įsipareigoja veikti taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti; nuo priesaikos davimo jam atsiranda konstitucinė pareiga veikti tik taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti.

Seimo nario priesaikos tekstas yra nustatytas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“, kuris yra Konstitucijos sudedamoji dalis, 5 straipsnyje. Seimo narys įsipareigoja būti ištikimas Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus, saugoti jos žemių vientisumą, visomis išgalėmis stiprinti Lietuvos nepriklausomybę, sąžiningai tarnauti Tėvynei, Lietuvos žmonių gerovei. Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės

interesai, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų. Taigi Seimo nario priesaika įpareigoja jį savo veikloje vadovautis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų. Iš Seimo nario priesaikos jam kyla pareiga gerbti ir vykdyti Konstituciją ir įstatymus, sąžiningai vykdyti Tautos atstovo pareigas taip, kaip jį įpareigoja Konstitucija. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime konstatavo, kad Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario nuožiūros ir Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų, Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių neturi būti atotrūkio: pagal Konstituciją Seimo nario nuožiūra ir jo sąžinė turi būti orientuotos į Konstituciją, į Tautos ir Lietuvos valstybės interesus.

Laisvas Seimo nario mandatas (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis); Seimo narių lygia-teisiškumas

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas vienas iš esminių Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementų – Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvas mandatas. Konstitucija įtvirtina laisvą Seimo nario mandatą ir draudžia imperatyvų mandatą.

Seimo nario laisvo mandato esmė – Tautos atstovo teisė įgyvendinti jam nustatytas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškėlusių partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais. Seimo nario laisvas mandatas reiškia ir tai, kad rinkėjai neturi teisės atšaukti Seimo nario. Seimo nario atšaukimas prieš laiką būtų vienas iš imperatyvaus mandato elementų. Demokratinės valstybės nepripažįsta parlamento nario imperatyvaus mandato, taigi ir galimybės atšaukti parlamento narį iš pareigų prieš laiką (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d., 1999 m. lapkričio 9 d., 2001 m. sausio 25 d., 2003 m. gegužės 30 d. nutarimai).

Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas atskleidžia Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio teisinio statuso esmę ir yra neatskiriama susijęs su Seimo narių lygybe. Pagal Konstituciją kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai. Visi Seimo nariai yra lygūs, jie turi turėti vienodas galimybes dalyvauti Seimo darbe. Jeigu Seimo narių teisės būtų diferencijuojamos taip, kad faktiškai jiems būtų nustatytos nevienodos galimybės dalyvauti Seimo darbe, tai būtų pažeidžiamas esminis šios atstovaujamosios institucijos principas – parlamento narių lygybė, vadinasi, Seimo nariai neturėtų galimybių Seime atstovauti visai Tautai, reikšti visos Tautos interesus. Seimo nario laisvo mandato ir Seimo narių lygybės principų turi būti laikomasi ir nustatant Seimo vidinę struktūrą. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas – viena iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d., 1999 m. lapkričio 9 d., 2001 m. sausio 25 d. nutarimai).

Kartu pabrėžtina, kad Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas negali būti suprantamas tik kaip leidimas veikti vien savo nuožiūra, veikti vadovaujantis vien savo sąžine ir ignoruoti Konstituciją (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas). <...> Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario nuožiūros ir Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų, Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių neturi būti atotrūkio. Seimo nario laisvas mandatas – ne Tautos atstovo privilegija, o viena iš teisinių priemonių, užtikrinančių, kad Tautai bus deramai atstovaujama jos demokratiškai išrinktoje atstovybėje Seime, kad Tautos atstovybė Seimas veiks tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Dėl to Seimo nario laisvas mandatas negali būti naudojamas ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Jis negali būti naudojamas Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais, t. y. partikuliariais interesais. Pagal Konstituciją Seimo narys yra ne politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų, interesų grupių, teritorinių bendruomenių, savo apygardos rinkėjų atstovas Seime – jis atstovauja visai Tautai.

Konstitucinis Seimo nario laisvo mandato įtvirtinimas, taip pat Seimo, kaip Tautos atstovybės, esmė suponuoja Seimo konstitucinę pareigą teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą,

kad nebūtų sudaryta prielaidų Seimo nario laisvą mandatą naudoti ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais. Įstatymų leidėjas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų, kad Seimo narys dirbtų tik Tautai ir Lietuvos valstybei, išvengtų Tautos ir Lietuvos valstybės interesų supriešinimo su Seimo nario ir jam artimų asmenų privačiais (asmeniniais ar grupiniais) interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais. Kartu Seimo nario veikla turi būti teisiškai reguliuojama taip, kad būtų įmanoma veiksmingai kontroliuoti, ar nėra minėto interesų supriešinimo, ar Seimo narys savo laisvo mandato nenaudoja ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Seimo narys, nepaisantis minėtų Konstitucijos reikalavimų, turi būti traukiamas atsakomybėn pagal Konstituciją ir įstatymus.

Seimo nario teisės

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Svarbiausios Seimo nario, kaip Tautos atstovo, teisės yra *expressis verbis* arba *implicitiškai* įtvirtintos pačioje Konstitucijoje. Vienas savo konstitucines teises Seimo narys realizuoja vienasmeniškai. Antai Seimo narys turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę Seime (Konstitucijos 68 straipsnio 1 dalis); jis taip pat turi teisę pateikti paklausimą Ministrui Pirmininkui, ministrams, kitų valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas, vadovams, o šie privalo atsakyti žodžiu ar raštu Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka (Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis). Seimo narys taip pat turi konstitucinę teisę pretenduoti užimti pareigas Seime; ši teisė apima teisę užimti Konstitucijoje tiesiogiai nurodytas pareigas Seime – Seimo Pirmininko arba jo pavaduotojo, taip pat teisę užimti kitas pareigas Seime, kurios numatomos Seimo statute, pagal Konstituciją nustatančiame Seimo struktūrą ir darbo tvarką ir turinčiame įstatymo galią (Konstitucijos 76 straipsnis). Kitas Konstitucijoje nustatytas teises Seimo narys įgyvendina kartu su kitais Seimo nariais. Antai ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė turi teisę pateikti Seimui sumanymą keisti ar papildyti Konstituciją (Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis); ne mažesnė kaip 1/5 Seimo narių grupė gali pateikti interpeliaciją Ministrui Pirmininkui ar ministrui (Konstitucijos 61 straipsnio 2 dalis), kreiptis su prašymu į Konstitucinį Teismą (Konstitucijos 106 straipsnio 1 dalis); Seimo narių grupė gali inicijuoti apkaltos procesą Respublikos Prezidentui, Konstitucinio Teismo pirmininkui ir teisėjams, Aukščiausiojo Teismo pirmininkui ir teisėjams, Apeliacinio teismo pirmininkui ir teisėjams, Seimo nariams (Konstitucijos 74 straipsnis, Konstitucinio Teismo 2004 m. balandžio 15 d. nutarimas). Seimo nariai turi teisę lygiais pagrindais dalyvauti Seimui, kaip Tautos atstovybei, įgyvendinant visas jo, kaip Tautos atstovybės, konstitucines funkcijas ir vykdant visus jo, kaip Tautos atstovybės, įgaliojimus, nustatytus Konstitucijos 67 straipsnyje, kituose Konstitucijos straipsniuose, taip pat įstatymuose. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas yra Seimo nario konstitucinės priedermės atstovauti visai Tautai vykdymo būtina sąlyga.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalį Seimo nario teises nustato įstatymas. Taigi Konstitucijoje yra numatyti du Seimo nario teisių teisinio reglamentavimo lygmenys: teisės, nustatytos pačioje Konstitucijoje, ir teisės, kurias įstatymuose nustato įstatymų leidėjas. Minėta Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata suponuoja Seimo pareigą įstatymuose nustatyti tokias Seimo nario teises, kad būtų užtikrinta galimybė Seimo nariams visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų; antai jis negali nustatyti tokių Seimo nario teisių, kurios nepagrįstai privilegijuotų Seimo narius, nes taip būtų nepaisoma *inter alia* Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad žmogui negalima teikti privilegijų dėl jo socialinės padėties.

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad <...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statusas. Akivaizdu, kad Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo nario teisių nustatymu, todėl minėtų Konstitucijos 60 straips-

nio 4 dalies ir Konstitucijos 76 straipsnio nuostatų negalima priešpriešinti. Antai Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime konstatavo, kad nurodytos Konstitucijos 76 straipsnio nuostatos negalima aiškinti vien lingvistiškai. Minėtame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, jog tam, kad galėtų tinkamai vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, ir kad jeigu Seimo struktūriniam padalinii reikia nustatyti valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu. Lygiai taip pat jeigu Seimo nario teisės apima tam tikrus Seimo nario įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokie įgaliojimai pagal Konstituciją turi būti nustatomi įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario teisės yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

Seimo nario pareigos

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Kad Seimo narys galėtų nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, pareigas, pačioje Konstitucijoje yra nustatytos ne tik tam tikros Seimo nario teisės, bet ir jo pareigos. Vienos Seimo nario pareigos Konstitucijoje yra suformuluotos *expressis verbis*. Kitos Seimo nario pareigos Konstitucijoje nėra suformuluotos *expressis verbis*, bet yra įtvirtintos implicitiškai – jos išvedamos iš Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio teisinio statuso. Dar kitos Seimo nario pareigos yra įtvirtintos ne Konstitucijoje, bet žemesnės galios teisės aktuose – įstatymuose ir Seimo statute.

Konstitucijoje *expressis verbis* yra įtvirtintos tik kai kurios Seimo nario pareigos. Antai Seimo narys turi laikytis duotos Seimo nario priesaikos, įpareigojančios jį būti ištikimam Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus, saugoti jos žemių vientisumą, visomis išgalėmis stiprinti Lietuvos nepriklausomybę, sąžiningai tarnauti Tėvynei, Lietuvos žmonių gerovei (Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalis, įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ 5 straipsnis). Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje nustatyta Seimo nario pareiga jam einant savo pareigas vadovautis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų.

Dar kitos Seimo nario konstitucinės pareigos Konstitucijoje yra formuluojamos kaip tam tikri Seimo nariui taikomi apribojimai – kaip Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis bei darbu, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, ir kaip draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis (Konstitucijos 60 straipsnis); šie apribojimai Seimo nariams Konstitucijoje yra nustatyti tam, kad būtų užtikrintas Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvas mandatas ir jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos nepertraukiamumas.

Seimo nariai, užimantys Konstitucijoje tiesiogiai nurodytas pareigas Seime – Seimo Pirmininkas ir jo pavaduotojas, bei Seimo nario, kaip Tautos atstovo, pareigų, turi ir kitas Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytas pareigas (kartu ir atitinkamas teises). Antai Seimo Pirmininkas turi pareigą (kartu ir teisę) pasirašyti priimtą įstatymą dėl Konstitucijos keitimo, jeigu jo Konstitucijoje nurodytu laiku nepasirašo Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 149 straipsnio 2 dalis), pasirašyti Seimo priimtus įstatymus, jeigu jų Konstitucijoje nurodytu laiku nepasirašo ir negrąžina Seimui pakartotinai svarstyti Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 72 straipsnio 2 ir 4 dalys), pasirašyti kitus Seimo priimtus aktus ir Seimo statutą (Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalis), Konstitucijoje numatytais atvejais laikinai eiti Respublikos Prezidento pareigas (Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalis) arba laikinai pavaduoti Respublikos Prezidentą (Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalis), būti Valstybės gynimo tarybos nariu (Konstitucijos 140 straipsnio 1 dalis), ne mažiau kaip trečdalis visų Seimo narių siūlymu sušaukti neeilinę Seimo sesiją (Konstitucijos 64 straipsnio 2 dalis), teikti tris kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus (Konstitucijos 103 straipsnio 1 dalis). Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas taip pat turi pareigą (kartu ir teisę) vadovauti Seimo posėdžiams (Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalis).

Pažymėtina, kad kai kurios Seimo nario konstitucinės pareigos Konstitucijoje nėra formuluojamos *expressis verbis*, tačiau jos yra neatskiriamai susijusios su Seimo nario darbu Seime bei kita parlamentine veikla. Antai Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė paskirtis, Seimo nario,

kaip Tautos atstovo, konstitucinis teisinis statusas suponuoja Seimo nario konstitucinę priedermę atstovauti Tautai, taigi ir jo pareigą dalyvauti Seimo posėdžiuose, taip pat Seimo struktūrinių padalinių, kurių narys jis yra, darbe.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalį Seimo nario pareigas nustato įstatymas. Taigi Konstitucijoje yra numatyti du Seimo nario pareigų teisinio reglamentavimo lygmenys: pareigos, nustatytos pačioje Konstitucijoje, ir pareigos, kurias įstatymuose nustato įstatymų leidėjas. Minėta Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata suponuoja Seimo pareigą įstatymuose nustatyti tokias Seimo nario pareigas, kad būtų užtikrinta, jog Seimo nariai visavertiškai vykdys savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos.

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statusas. Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo nario pareigų nustatymu. Seimo nario pareigos, nesusijusios su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, pagal Konstituciją turi būti nustatomos įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario pareigos yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Vienas iš Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementų yra Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijos. Vertinant Konstitucijoje įtvirtintų Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų visumą konstatuotina, kad šiuo atžvilgiu Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių ir kitų valstybės pareigūnų konstitucinio teisinio statuso.

Konstitucinių Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistema *inter alia* apima Seimo nario imunitetus. Konstitucijos 62 straipsnyje nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas (1 dalis), kad Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė (2 dalis).

Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo narys už balsavimus ar kalbas Seime negali būti persekiojamas – bendrąja tvarka atsakomybėn jis gali būti traukiamas tik už asmens įžeidimą ar šmeižtą.

Konstitucijoje taip pat numatyta ypatinga Seimo nario mandato panaikinimo tvarka: pagal Konstitucijos 74 straipsnį Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma gali panaikinti Konstituciją šiuo atžvilgiu pažeidusio, priešaišką sulaužiusio, nusikaltimą padariusio Seimo nario mandatą.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad savo įgaliojimų laikui Seimo narys atleidžiamas nuo pareigos atlikti krašto apsaugos tarnybą.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas atlyginamas iš valstybės biudžeto. Konstitucinis Teismas, aiškindamas šią konstitucinę nuostatą, 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime konstatavo, kad Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, taip pat kad Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje. Toks konstitucinis Seimo nario atlyginimo už darbą reguliavimas yra nustatytas tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

Konstitucijoje įtvirtinta ir tokia Seimo nario parlamentinės veiklos garantija, kad Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis).

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalį Seimo nario veiklos garantijas nustato įstatymas. Taigi Konstitucijoje yra numatyti du Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistemos teisinio reglamentavimo lygmenys: garantijos, nustatytos pačioje Konstitucijoje, ir garantijos, kurias įstatymuose nustato įstatymų leidėjas. Pažymėtina, kad minėta Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata suponuoja Seimo pareigą įstatymuose nustatyti tokią Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistemą, kad būtų užtikrinta galimybė Seimo nariams visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų; jis *inter alia* negali nustatyti tokių garantijų,

kurios nepagrįstai privilegijuotų Seimo narius, nes taip būtų nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad žmogui negalima teikti privilegijų dėl jo socialinės padėties.

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo narių darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų nustatymu. Jeigu Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos yra susijusios su iš to kylančiomis pareigomis Seimui neatskaitingoms institucijoms, jų pareigūnams, kitiems asmenims, tokios garantijos pagal Konstituciją turi būti nustatomos įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario darbo Seime ir kitos parlamentinės veiklos garantijos yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. tik su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

<...>

<...> iš Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatyta, jog kiekvienas dirbantis žmogus turi teisę turėti poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas, ir iš Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies, kurioje nustatyta, kad Seimo nario pareigas, teises ir veiklos garantijas nustato įstatymas, įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas. Taip pat pažymėtina, jog Seimo nario atostogų įstatyminis įtvirtinimas užtikrintų ir tai, kad nebebūtų prielaidų laiką tarp Seimo sesijų konstituciškai nepagrįstai traktuoti kaip laiką, prilygstantį Seimo narių atostogoms ar kitokiam poilsui.

Seimo nario konstitucinio teisinio statuso, kurio esmę atskleidžia Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvas mandatas, elementas yra ir asmenų, buvusių Seimo nariais, socialinės garantijos. Įstatymu nustatant šias garantijas privalu paisyti Konstitucijos normų ir principų.

Seimo nariui taikomi apribojimai (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 2, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad kai kurios Seimo nario konstitucinės pareigos Konstitucijoje yra formuluojamos kaip tam tikri Seimo nariui taikomi apribojimai – kaip Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis bei darbu, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, ir kaip draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis; šiais apribojimais siekiama užtikrinti Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvą mandatą ir jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos nepertraukiamumą. Vertinant Konstitucijoje nustatytų Seimo nariui taikomų apribojimų visumą konstatuotina, kad šiuo atžvilgiu Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių konstitucinio teisinio statuso ir lemia kai kurių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių, kurias Seimo narys turi kaip žmogus ir pilietis, įgyvendinimo ypatumus.

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnį Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse (1 dalis); Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru (2 dalis); Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą (3 dalis).

<...> Konstitucija yra vientisas aktas, <...> visos jos nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir sudaro darnią sistemą, <...> nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti vien pažodžiui, nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas ar paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyra. Tad ir Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Seimo nario pareigos yra nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, aiškintina atsižvelgiant į šios dalies nuostatą, kad Seimo narys gali užimti pareigas Seime, į šio straipsnio 2 dalies nuostatą, kad Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru, taip pat į visą vieningą konstitucinį teisinį reguliavimą, taigi ir į visas konstitucines nuostatas, įtvirtinančias Seimo nario konstitucinį statusą (Seimo nario teises ir pareigas, jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijas, Seimo nariui taikomus apribojimus ir kt.), į konstitucines nuostatas, įtvirtinančias asmens teises, taip pat į konstitucinio reguliavimo tikslus, ap-

imančius *inter alia* ir tuos tikslus, kuriais yra grindžiamos Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo funkcijos, šio reguliavimo paskirtis viso vieningo konstitucinio teisinio reguliavimo atžvilgiu, į Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad Seimo narys gali užimti pareigas Seime, į šio straipsnio 2 dalies nuostatą, kad Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru, ir apskritai į visą vieningą konstitucinį teisinį reguliavimą; į konstitucinio reguliavimo tikslus atsižvelgtina ir aiškinant Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo tikslas yra užtikrinti Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvą mandatą, jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos nepertraukiamumą, garantuoti, kad Seimo narys veiks Tautos ir Lietuvos valstybės, o ne savo asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškelusių ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų, interesais, kad Seimo narys nesinaudos savo statusu, laisvu mandatą savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, kad kiekvienas Seimo narys turės galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolat dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus. Šis tikslas nebūtų pasiektas arba būtų sudarytos prielaidos kliudyti šį tikslą pasiekti, jeigu Seimo narys tuo pat metu galėtų eiti ir kitas pareigas arba dirbti ir kitą darbą, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytas pareigas, taip pat pareigas, galimybę kurias užimti suponuoja Konstitucija; šis tikslas nebūtų pasiektas arba būtų sudarytos prielaidos kliudyti šį tikslą pasiekti ir tuo atveju, jeigu Seimo narys gautų ir tokią kitą atlyginimą, kurio nenumato Konstitucija.

<...>

Konstitucijoje yra nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad Seimo nario pareigų nesuderinamumas su jokiais kitomis pareigomis ar darbu (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), apimantis Seimo nario pareigų nesuderinamumą su užsiėmimu verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, ir draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis) Seimo nariui yra taikomi nuo to momento, kai jis įgyja visas Tautos atstovo teises, t. y. kai jis prisiekia. Konstitucijoje nėra numatyta, kad po to, kai Seimo narys prisiekia, jis dar kurį laiką gali eiti kurias nors kitas pareigas, dirbti kurį nors kitą darbą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, gauti kokį nors kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis). Kitoks Konstitucijos aiškinimas, esą Seimo narys, davęs priesaiką, dar kurį laiką gali eiti kokias nors kitas pareigas ar dirbti darbą, nesuderinamą su Seimo nario pareigomis (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, būtų nepagrįstas, nes taip būtų nepaisoma šiam Konstitucinio Teismo nutarime nurodytą Konstitucijoje nustatytą draudimą Seimo nariui; taip būtų pažeista Konstitucija.

Iš Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis ar darbu (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), taip pat draudimo gauti kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti tokią teisinį reguliavimą, kuris leistų patikrinti, ar yra paisoma Konstitucijos 60 straipsnyje Seimo nariui nustatytą apribojimą. Tokia kontrolė turi būti veiksminga, vieša, ne vienkartinė, bet nuolatinė.

Pagal Konstitucijos 63 straipsnio 7 punktą Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, jeigu jis neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis.

Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis ir darbu (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 2 dalys)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Vienas iš Konstitucijos 60 straipsnyje Seimo nariui nustatytų apribojimų yra Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis bei darbu, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nustatytas arba implicitiškai numatytas išimtis.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje yra vartojama formuluotė „Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime“. Pagal Konstituciją Seimo narys gali užimti dar ir tam tikras kitas pareigas Seime.

Konstitucijoje tiesiogiai nurodytos pareigos Seime, kurias gali užimti Seimo narys, – tai Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojo pareigos.

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Taigi Seimo statute gali būti nustatytos ir kitos pareigos Seime, kurias gali užimti atskiri Seimo nariai – pareigos Seimo vadovybėje, taip pat Seimo struktūrinių padalinių vadovų pareigos ar kitos pareigos, kurias Seime gali užimti tik Seimo narys; Seimo statute taip pat gali būti numatyta galimybė Seimo nariui užimti tam tikras pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu, – Konstitucijos 60 straipsnio formuluotė „jo pareigos Seime“ apima ir šias pareigas.

Tad Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotė „jo pareigos Seime“ apima: 1) Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas; 2) tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniams padaliniams, taip pat kitas pareigas, kurias Seime gali užimti tik Seimo narys; 3) tokias Seimo nario pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu.

Pagal Konstituciją Seimo narys, kuris yra Seimo Pirmininkas, *ex officio* yra ir Valstybės gynimo tarybos narys (Konstitucijos 140 straipsnis); Seimo Pirmininkas, Respublikos Prezidentui mirus, atsistatydinus, pašalinus jį iš pareigų apkaltos proceso tvarka ar tada, kai Seimas nutaria, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti pareigų, laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas (Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalis); Seimo Pirmininkas, Respublikos Prezidentui laikinai išvykus į užsienį arba susirgus ir dėl to laikinai negalint eiti pareigų, tuo laiku pavaduoja Respublikos Prezidentą (Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalis).

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru. Taigi pagal Konstituciją Seimo narys gali tuo pat metu užimti ir Ministro Pirmininko ar ministro pareigas.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas valdžių padalijimo principas. Konstitucinis valdžių padalijimo principas *inter alia* reiškia, kad asmenys, vykdantys funkcijas įgyvendinant vieną valstybės valdžią, negali tuo pat metu vykdyti funkcijų įgyvendinant kitą valstybės valdžią, t. y. asmenys, vykdantys funkcijas įgyvendinant įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ar teisminę valdžią, negali tuo pat metu vykdyti funkcijų įgyvendinant atitinkamai vykdomąją ir teisminę, įstatymų leidžiamąją ir teisminę ar įstatymų leidžiamąją ir vykdomąją valdžią, išskyrus pačioje Konstitucijoje nustatytas išimtis. Pažymėtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalies nuostata, jog Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru, yra Konstitucijoje nustatyta išimtis, kai tas pats asmuo gali vykdyti funkcijas įgyvendinant ir įstatymų leidžiamąją valdžią (kaip Seimo narys), ir vykdomąją valdžią (kaip Vyriausybės narys – Ministras Pirmininkas ar ministras).

Pažymėtina, kad Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis ar darbu įvairiais aspektais yra *expressis verbis* įtvirtintas ir kituose Konstitucijos straipsniuose. Antai pagal Konstituciją Seimo nario pareigos nesuderinamos su Respublikos Prezidento pareigomis (Konstitucijos 83 straipsnio 1 dalis), su tikrąja karo arba alternatyviąja tarnyba, su buvimu karininku, puskarininkiu, liktiniu krašto apsaugos sistemoje, policijoje ir vidaus tarnyboje, su buvimu kitų sukarintų ir saugumo tarnybų apmokamu pareigūnu (Konstitucijos 141 straipsnis), su teisėju, taip pat Konstitucinio Teismo teisėju pareigomis (Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalis, 104 straipsnio 3 dalis), su buvimu savivaldybės tarybos nariu (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d., 2003 m. gegužės 30 d. nutarimai).

<...>

Apibendrinant konstatuotina, kad Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu principas reiškia, jog Seimo nario pareigos yra nesuderinamos su jokia kita veikla (pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu), Lietuvos valstybės įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar savivaldybių įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba užsienio valstybių įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba privačioje įstaigoje,

įmonėje, organizacijoje, arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytas arba implicitiškai numatytas pareigas: 1) Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytas Seimo nario pareigas Seime, apimančias Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas, tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniais padaliniais, kitas pareigas Seime, kurias gali užimti tik Seimo narys, taip pat tokias pareigas tarparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu; 2) Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje nurodytas Ministro Pirmininko ar ministro pareigas; 3) tokias pareigas Konstitucijoje numatytuose susivienijimuose, kurios yra susijusios su jo naryste atitinkamame susivienijime.

Konstitucinė su Seimo nario pareigomis nesuderinamų pareigų ir darbo samprata (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje vartojamos sąvokos „pareigos“ ir „darbas“ – tai konstitucinės sąvokos, jos turi konstitucinį turinį ir negali būti aiškinamos remiantis vien tuo, kaip analogiškos sąvokos yra apibrėžtos įstatymuose ar kituose teisės aktuose (pavyzdžiui, teisės aktuose, reguliuojančiuose darbo arba valstybės tarnybos santykius). Šiuo atžvilgiu Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytos pareigos ir darbas nesietini tik su darbo ar pan. sutartimis arba susitarimais.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „pareigos valstybinėse įstaigose ir organizacijose“ vartojama sąvoka „pareigos“ ir šios dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ vartojama sąvoka „darbas“ aiškinamos atsižvelgiant į šią dalį straipsnyje nustatyto konstitucinio teisinio reguliavimo tikslą, taip pat į visas kitas konstitucines nuostatas, įtvirtinančias Seimo nario konstitucinį statusą. Pažymėtina, jog pareigų užėmimas suponuoja tai, kad asmuo, užimantis tas pareigas, būtinai turi dirbti tam tikrą darbą, vykdyti tam tikras kitas funkcijas, atlikti tam tikras kitas užduotis ar pan., o darbo dirbimas suponuoja tai, kad asmuo, dirbantis tam tikrą darbą, būtinai turi užimti tam tikras pareigas, vykdyti tam tikras kitas funkcijas, atlikti tam tikras kitas užduotis ar pan. Ir Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „pareigos valstybinėse įstaigose ir organizacijose“ vartojama sąvoka „pareigos“, ir šios dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ vartojama sąvoka „darbas“ reiškia veiklą, todėl šios sąvokos viso vieningo konstitucinio reguliavimo kontekste negali būti priešpriešinamos, jos negali būti aiškinamos tik pažodžiui, ignoruojant jų tarpusavio sąsajas.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „pareigos valstybinėse įstaigose ir organizacijose“ vartojama sąvoka „pareigos“ apima bet kokią veiklą Lietuvos valstybės, savivaldybės, užsienio valstybės ar tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, jeigu ši veikla yra susijusi su pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose), neatsižvelgiant į tai, ar ta veikla yra nuolatinė, ar laikina, ar vienkartinio pobūdžio (epizodinė), į tai, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama, į tai, ar ta veikla teisės aktuose yra įvardijama kaip pareigos, ar kaip nors kitaip, į tai, ar ta veikla yra vadovaujanti, ar ne, į tai, ar asmuo tai veiklai yra renkamas, ar skiriamas, į tai, ar ta veikla yra įforminama kokia nors teisine sutartimi arba kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties arba kito teisės akto, išskyrus šiame Konstitucinio Teismo nutarime nurodytas pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nustatytas arba implicitiškai numatytas išimtis. Sąvoka „darbas“, vartojama Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“, savo ruožtu apima bet kokią veiklą Lietuvos, užsienio ar tarptautinėje privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, jeigu ši veikla yra susijusi su darbo atlikimu, pareigų užėmimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose), neatsižvelgiant į tai, ar ta veikla yra nuolatinė, ar laikina, ar vienkartinio pobūdžio (epizodinė), į tai, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama, į tai, ar ta veikla teisės aktuose yra įvardijama kaip darbas, ar kaip nors

kitaip, į tai, ar toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje yra, ar nėra dar ir kitų asmenų, užsiimančių kokia nors veikla, į tai, ar ta veikla yra vadovaujanti, ar ne, į tai, ar asmuo tai veiklai yra renkamas, ar skiriamas, į tai, ar ta veikla yra įforminama kokia nors teisine sutartimi arba kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties arba kito teisės akto; Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ vartojama sąvoka „darbas“ apima ir bet kokią kitą privačią veiklą, kuria siekiama pelno, taip pat ir tokią veiklą, kuria siekiama pelno, kuri atliekama neįsteigus įmonės, įstaigos, organizacijos.

Draudimas Seimo nariui užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno (Konstitucijos 23, 46, 48 straipsniai, 60 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

<...> Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių konstitucinio teisinio statuso ir lemia kai kurių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių, kurias Seimo narys turi kaip žmogus ir pilietis, įgyvendinimo ypatumus.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas atsižvelgiant į Konstitucijos 46 ir 48 straipsnių nuostatas.

Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva. Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje *inter alia* įtvirtinta, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą.

Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinis teisinis statusas, apimantis *inter alia* Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytus apribojimus, lemia ir jo, kaip ir kiekvieno kito žmogaus, turimų Konstitucijos 46 ir 48 straipsniuose įtvirtintų asmens teisių įgyvendinimo ypatumus. Pažymėtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies nuostatos, atsižvelgiant į šioje dalyje nustatyto teisinio reguliavimo tikslą, reiškia ir tai, kad toks Seimo narys, kuris yra kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas, negali užimti pareigų, atlikti darbo, eiti tarnybos, vykdyti kitų funkcijų, atlikti kitų užduočių, užimti vadinamųjų garbės pareigų ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose) toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar jai atstovauti. Tai yra nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu: Seimo narys, įgydamas visas Tautos atstovo teises, apsisprendžia, kad jis bus Tautos atstovas, o ne užsiims verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno.

<...> pagal Konstituciją Seimo narys – Tautos atstovas turi tinkamai atlikti savo konstitucinę priedermę atstovauti visai Tautai, veikti tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, <...> Seimo nario – Tautos atstovo veikla yra nepertraukiama. Seimo narys savo, kaip Tautos atstovo, mandatą turi naudoti tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet ne savo ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti. Iš Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto Seimo nario pareigų nesuderinamumo su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, taip pat darbu tokiose privačiose įmonėse ar įstaigose, kurių steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas yra Seimo narys, išplaukia draudimas bet kokia forma užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno. Sprendžiant, ar Seimo nario tam tikra veikla yra užsiėmimas verslu, komercija ir pan., kiekvienu atveju reikia įvertinti tos veiklos turinį bei visas kitas aplinkybes.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas atsižvelgiant ir į Konstitucijos 23 straipsnio nuostatas.

<...>

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo negalima aiškinti taip, kad būtų paneigta Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintos nuosavybės teisės, kurią turi ir Seimo narys, esmė. Taigi Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario pareigų nesuderinamumą su *inter alia* užsiėmimu verslu, komercija ar kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, negalima aiškinti kaip reiškiančių draudimą Seimo nariui naudoti savo nuosavybę, gauti iš jos pajamų, tvarkyti jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan., taip pat sudaryti su tuo susijusius sandorius. Tačiau tokia Seimo nario veikla, kai jis naudoja savo nuosavybę, gauna iš jos pajamų, tvarko jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan., taip pat sudaro su tuo susijusius sandorius, pagal Konstituciją negali peraugti į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kuria siekiama pelno, nes

taip būtų pažeistas Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas Seimo nariui bet kokia forma užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno.

Pažymėtina, kad tokia Seimo nario veikla, kai jis naudoja savo nuosavybę, gauna iš jos pajamų, tvarko jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan., taip pat sudaro su tuo susijusius sandorius, kiekvienoje srityje gali turėti ypatumų. Įstatymų leidėjas turi pareigą, paisydamas Konstitucijos, įstatymu nustatyti tokį reguliavimą, iš kurio kiekvienu atveju būtų galima spręsti, kokia Seimo nario veikla yra tik jo nuosavybės naudojimas, pajamų iš jos gavimas, jam nuosavybės teise priklausiančio turto tvarkymas, taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymas, t. y. veikla, kurios Konstitucija Seimo nariui nedraudžia, o kokia veikla jau yra verslas, komercija ar kitokia veikla, kuria siekiama pelno, t. y. veikla, kurią Konstitucija Seimo nariui draudžia.

Pažymėtina ir tai, jog siekiant užtikrinti, kad būtų paisoma Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo Seimo nariui užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, įstatymų leidėjui iš Konstitucijos kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti, ar Seimo nario nuosavybės naudojimas, pajamų iš jos gavimas, jam nuosavybės teise priklausiančio turto tvarkymas ir pan., taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymas nėra verslas, komercija ar kita privati veikla, kuria siekiama pelno. Tokia kontrolė turi būti veiksminga, vieša, ne vienkartinė, bet nuolatinė.

Įstatymu nustatydamas nurodytą konstituciškai būtiną teisinį reguliavimą įstatymų leidėjas kartu privalo nustatyti ir būdus, kurie sudarytų teisinės prielaidas užkirsti kelią Seimo nario pareigų nesuderinamumui su užsiėmimu verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, atsirasti. Tokiu teisiniu reguliavimu būtų sudarytos ir prielaidos išvengti Seimo nario mandato naudojimo ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet kurių nors asmenų privačiai naudai gauti, t. y. partikuliariniais interesais, ir Seimo nario privačių interesų supriešinimo su Tautos ir Lietuvos valstybės, t. y. viešaisiais, interesais; tai stiprintų Tautos pasitikėjimą Seimo nariais, kaip Tautos atstovais, ir Seimu, kaip Tautos atstovybe. Tokia kontrolė yra būtina Konstitucijos 63 straipsnio 7 punkto nuostatos, pagal kurią Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai jis pereina dirbti arba neat-sisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis, įgyvendinimo sąlyga.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad užsienio demokratinėse teisinėse valstybėse yra įtvirtinti įvairūs būdai, leidžiantys užtikrinti parlamento nario pareigų ir užsiėmimo verslu nesuderinamumą bei kontrolę, kaip antai parlamento nario turto valdymo patikėjimas ar kitoks privalomas perleidimas kitiems asmenims, anoniminis tokio turto valdymas, įmonių, kurių steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas yra parlamento narys, sandorių, sudaromų su viešojo sektoriaus įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis, kontrolė ir kt.

Seimo nario teisė būti susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas (Konstitucijos 35 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu principas, taip pat draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis, aiškintinas Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių, *inter alia* piliečių teisės laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (Konstitucijos 35 straipsnis), darbuotojų teisės kurti profesines sąjungas (Konstitucijos 50 straipsnio 1 dalis) kontekste.

<...>

<...> įstatymų leidėjas pagal Konstituciją negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo apribotų Seimo nario teisę būti Konstitucijoje numatyto susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas, nes taip šio asmens atžvilgiu būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvę.

Draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Kitas Konstitucijos 60 straipsnyje nustatytas apribojimas Seimo nariui yra draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nustatytas arba impli-ciškai numatytas išimtis.

Pabrėžtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „atlyginimas“ – tai konstitucinė sąvoka, ji turi konstitucinį turinį ir negali būti aiškinama remiantis vien tuo, kaip analogiška sąvoka yra apibrėžta įstatymuose ar kituose teisės aktuose (pavyzdžiui, teisės aktuose, reguliuojančiuose darbo arba valstybės tarnybos santykius). Šiuo atžvilgiu Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nurodytas atlyginimas nėra sietinas tik su atlyginimu, mokamu pagal darbo ar pan. sutartis ar susitarimus; Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies sąvokos „atlyginimas“ turinys yra daug platesnis, ši sąvoka apima įvairių rūšių pinigines išmokas bei kitokios materialinės naudos suteikimą Seimo nariui.

<...> Konstitucija Seimo narį traktuoja kaip profesionalų politiką, t. y. kaip tokį Tautos atstovą, kuriam darbas Seime yra jo profesinė veikla. <...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla atlyginamos iš valstybės biudžeto.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo narys turi teisę į Seimo nario atlyginimą. <...> tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę, Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, taip pat kad Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje.

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Šiame kontekste pažymėtina, kad šios lėšos gali būti naudojamos tik tuo tikslu, kuris nurodytas Konstitucijoje, t. y. Seimo nario parlamentinei veiklai. Įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti, ar šios lėšos naudojamos pagal paskirtį.

<...> Seimo narys gali užimti dar ir kitas pareigas Seime, įskaitant Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas, tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniais padaliniais, taip pat tokias Seimo nario pareigas tarparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu.

Konstatuotina, kad konstitucinė Seimo nario teisė užimti tokias pareigas Seime suponuoja teisę gauti įstatymu nustatytą papildomą atlyginimą už tokių pareigų užėmimą.

<...> pagal Konstituciją Seimo narys gali tuo pat metu užimti ir Ministro Pirmininko ar ministro pareigas. Konstitucinis Teismas 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime konstatavo, kad konstitucinė Seimo nario teisė eiti Ministro Pirmininko ar ministro pareigas suponuoja teisę gauti atlyginimą už tokių pareigų atlikimą; tai patvirtina ir Konstitucijos 99 straipsnis, pagal kurį Ministrui Pirmininkui ir ministrui už darbą Vyriausybėje yra mokamas atlyginimas. Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime konstatuota ir tai, kad Seimo nariui, paskirtam Ministru Pirmininku ar ministru, gali būti nustatytas kitoks atlyginimas už Seimo nario darbą, negu kitiems Seimo nariams, tačiau Seimas, pagal Konstituciją turėdamas diskreciją įstatymu nustatyti Ministru Pirmininku ar ministru paskirtam Seimo nariui kitokį atlyginimą už Seimo nario darbą negu tą, kuris mokamas kitiems Seimo nariams, yra suvaržytas konstitucinio reikalavimo, kad ir šiuo atveju Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, idant Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

<...> Seimo narys pagal Konstituciją gali užimti pareigas Konstitucijoje numatytuose susivienijimuose, susijusias su jo naryste atitinkamame susivienijime. Pažymėtina, kad Konstitucijoje įtvirtintas draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus pačioje Konstitucijoje numatytas išimtis, reiškia, kad pagal Konstituciją Seimo narys taip pat negali gauti jokio atlyginimo už pareigas ar kitą veiklą bendrijose, politinėse partijose ar asociacijose, kituose susivienijimuose.

Minėta, kad Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojamos sąvokos „atlyginimas“ turinys yra platus, kad ji apima įvairių rūšių pinigines išmokas bei kitokios materialinės naudos suteikimą Seimo nariui. Taigi pagal Konstituciją Seimo narys, užimantis tam tikras pareigas susivienijime, neturi teisės gauti iš šių susivienijimų ne tik atlyginimo už šias pareigas, bet ir kitų rūšių piniginių išmokų, taip pat kitos materialinės naudos.

<...>

Apibendrinant konstatuotina, kad Konstitucijoje įtvirtintas draudimas Seimo nariui, be Seimo nario atlyginimo, gauti kitą atlyginimą reiškia, jog Seimo narys negali gauti jokio kito atly-

ginimo, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytą arba implicitiškai numatytą atlyginimą: 1) atlyginimą už Seimo nario pareigas Seime, apimančias Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas, tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniais padaliniais, kitas pareigas Seime, kurias gali užimti tik Seimo narys, taip pat tokias pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu; 2) atlyginimą už Ministro Pirmininko ar ministro pareigas; 3) atlyginimą už kūrybinę veiklą, kurią jis atlieka ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas.

Seimo nario teisė gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą; konstitucinė kūrybinės veiklos samprata (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnį Seimo nariui nedraudžiama gauti atlyginimo už kūrybinę veiklą.

Aiškinant kūrybinės veiklos konstitucinę sampratą pažymėtina, kad Konstitucijos 42 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog kultūra, mokslas ir tyrinėjimai bei dėstymas yra laisvi, o šio straipsnio 3 dalyje – jog dvasinius ir materialinius autorius interesus, susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas. Pagal Konstituciją kūrybinė veikla – tai veikla mokslo, technikos, kultūros ar meno srityse, kuria siekiama sukurti kūrinį, t. y. kokybiškai naują, originalią, niekada anksčiau neegzistavusią konkrečią materialinę ar dvasinę mokslo, technikos, kultūros ar meno vertybę. Kūrybinė veikla gali būti ir nuolatinė, profesinė, ir vienkartinė (epizodinė).

Konstitucijoje įtvirtinta kūrybinės veiklos samprata yra vieninga, jos turinys nepriklauso *inter alia* nuo to, koks asmuo ja užsiima. Šiuo atžvilgiu Seimo nario kūrybinė veikla nėra nesiskiria nuo bet kurio kito žmogaus kūrybinės veiklos.

<...> Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas lemia kai kurių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių, kurias Seimo narys turi kaip žmogus ir pilietis, įgyvendinimo ypatumus.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota <...>, kad pagal Konstituciją Seimo nario pareigos yra nesuderinamos su jokia kita veikla (pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu), Lietuvos valstybės, savivaldybių, užsienio arba tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, taip pat privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, išskyrus Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytas Seimo nario pareigas Seime, Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje nurodytas Ministro Pirmininko ar ministro pareigas bei pareigas bendrijose, politinėse partijose ar asociacijose, kituose susivienijimuose, susijusias su jo naryste atitinkamame susivienijime.

Sistemiškai aiškinant Konstitucijos 42 straipsnio ir 60 straipsnio nuostatas konstatuotina, kad Seimo nario kūrybinė veikla Konstitucijoje yra atribota nuo darbo, tarnybos ar pan. santykių, nuo kokių nors pareigų užėmimo kokioje nors įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje.

Taigi Seimo nario konstitucinės kūrybinės veiklos laisvės vienas iš ypatumų yra tas, kad Seimo narys šią laisvę įgyvendina ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas.

Už kūrybinę veiklą autoriui gali būti sumokėtas atlyginimas. Visuotinai įprasta, kad atlyginimą už kūrybinę veiklą reguliuoja autorių teisės normos.

<...> kūrybinės veiklos sąvoka yra vartojama ne tik Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje, bet ir kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyje). Antai Konstitucijos 83 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog Respublikos Prezidentas negali *inter alia* gauti kitokio atlyginimo, išskyrus Respublikos Prezidentui nustatytą atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą; Konstitucijos 99 straipsnyje nustatyta, jog Ministras Pirmininkas ir ministrai negali *inter alia* gauti kitokio atlyginimo, išskyrus jam nustatytą pagal pareigas Vyriausybėje bei užmokestį už kūrybinę veiklą; Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog teisėjas negali *inter alia* gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus teisėjo atlyginimą bei užmokestį už pedagoginę ar kūrybinę veiklą.

Iš Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalies formuluotės „užmokestis už pedagoginę ar kūrybinę veiklą“ matyti, kad pedagoginės ir kūrybinės veiklos konstitucinės sampratos nėra tapачios, kad

kiekviena iš jų turi savarankišką turinį. Šios sąvokos negali būti sutapatinamos, jos nėra sinonimai ir nė viena iš jų neapima kitos. Konstitucijoje pedagoginė veikla yra atribota nuo kūrybinės veiklos: pedagoginė veikla siejama su dėstyumu, mokymu, ugdymu mokymo, auklėjimo įstaigose (įskaitant aukštąsias mokyklas), tuo tarpu kūrybinė veikla, kaip minėta, yra veikla, kuria siekiama sukurti mokslo, technikos, kultūros ar meno kūrinių.

Seimo narys – profesionalus politikas

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

Pagal Konstituciją Seimo narys yra profesionalus politikas, t. y. toks Tautos atstovas, kuriam darbas Seime yra jo profesinė veikla <...>. Seimo narys – profesionalus politikas ir valstybės pareigūnas savo, kaip Tautos atstovo, mandatą turi visą savo įgaliojimų laiką (kadenciją), t. y. visus Tautos atstovo įgaliojimus jis gali vykdyti nuo to momento, kai jis, pagal Konstituciją Seime prisiekęs Lietuvos Respublikai, įgyja visas Tautos atstovo teises, iki to momento, kai jo, kaip Seimo nario, įgaliojimai nutrūksta Konstitucijoje nustatytais pagrindais.

Seimo nario veiklos nepertraukiamumas

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

[Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime] konstatuota, kad Seimo veiklos nepertraukiamumas suponuoja ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veiklos nepertraukiamumą. Dalyvauti Seimo darbe – Seimo nario konstitucinė pareiga ir kartu jo teisė; tai *inter alia* reiškia, kad negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris, viena vertus, leistų Seimo nariui be ypač svarbių pateisinamų priežasčių nedalyvauti Seimo darbe arba, kita vertus, užkirstų kelią ar kitaip apsunkintų galimybes jam dalyvauti Seimo darbe. Seimo nario konstitucinė pareiga dalyvauti Seimo darbe apima *inter alia* jo pareigą dalyvauti ir tų Seimo struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, darbe, vykdyti kitus Konstitucijoje, įstatymuose ir Seimo statute nustatytus Seimo nario įgaliojimus.

<...>

Be abejo, galimos ir tokios situacijos, kai Seimo narys dėl ypač svarbių asmeninių, kitų pateisinamų priežasčių negali tam tikrą laiką dalyvauti Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, posėdžiuose ir (arba) tam tikrą laiką negali vykdyti kitų Seimo nario pareigų. Tai suponuoja būtinumą nustatyti, kokia tvarka toks Seimo narys minėtais atvejais turi kreiptis į įstatyme (Seimo statute) nurodytą instituciją dėl leidimo tą laiką nedalyvauti Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, posėdžiuose, tą laiką nevykdyti kitų Seimo nario pareigų; jeigu Seimo nario nurodytos priežastys yra ypač svarbios, pateisinamos, minėtas leidimas jam suteikiamas; negavusio tokio leidimo Seimo nario nedalyvavimas Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, posėdžiuose, kitų Seimo nario pareigų nevykdymas būtų nepateisinamas.

Galimos ir tokios situacijos, kad Seimo narys apie savo nedalyvavimą atitinkamame posėdyje iki jo pradžios negali pranešti įstatyme (Seimo statute) nurodytai institucijai. Įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti, kokia tvarka ir šiais atvejais įstatyme (Seimo statute) nurodyta institucija galėtų spręsti, ar to Seimo nario nedalyvavimo atitinkamame posėdyje priežastys buvo ypač svarbios, pateisinamos.

Jeigu Seimo narys nedalyvavo Seimo, Seimo komiteto, kito struktūrinio padalinio, kurio narys jis yra, posėdyje – nesvarbu, nustatyta tvarka iš anksto pranešęs apie savo nedalyvavimą ar nepranešęs, gavęs atitinkamą įstatyme (Seimo statute) nurodytos institucijos leidimą ar jo negavęs, – minėtas laikas pagal Konstituciją nelaikytinas nei laiku, kai Seimo narys dirbo Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nurodytą Seimo nario darbą, atlyginamą iš valstybės biudžeto, nei laiku, kai Seimo narys pasinaudojo Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teise į kasmetines mokamas atostogas.

Pažymėtina, kad Seimo nario įgaliojimų vykdymas neapsiriboja dalyvavimu Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiuose. Šiame kontekste paminėtina, kad Seimo nario įgaliojimų vykdymas, taigi ir Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nurodytas Seimo nario darbas, yra ir

tokia Seimo nario veikla, kai jis vykdo Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių pavedimus, kitas užduotis, įstatymų nustatytais atvejais atstovauja Seimo narių grupėms ir pan. Seimo nario darbas, jo veikla Seime apima ir Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytų pareigų Seime vykdymą (Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas; tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniams padaliniams, taip pat kitas pareigas, kurias Seime gali užimti tik Seimo narys; tokias Seimo nario pareigas tarparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu <...>).

Tokia Seimo nario veikla – tai Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nurodytas Seimo nario darbas, atlyginamas iš valstybės biudžeto.

Paminėtina ir tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Seimo narys gali būti skiriamas Ministru Pirmininku ar ministru. Tai suponuoja galimybę diferencijuotai reguliuoti jų darbo Seime santykius; įstatymų leidėjas šioje srityje turi tam tikrą diskreciją.

Seimo narių kasmetinės mokamos atostogos

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

Nuostatą, kad Seimo veikla yra nepertraukiama, <...> aiškinant kartu su nuostata, kad įstatymų leidėjas turi konstitucinę pareigą įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas, konstatuotina, kad Seimo, kaip Tautos atstovybės ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, veiklos nepertraukiamumas ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo ir profesionalaus politiko, veiklos nepertraukiamumas jokiū būdu nereiškia, jog Seimo narys neturi ar negali pasinaudoti jam, kaip ir kiekvienam dirbančiam žmogui, priklausančia konstitucine teise į poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas. Būtent dėl to, kad Konstitucija Seimo narį traktuoja kaip profesionalų politiką, taip pat dėl to, kad pagal Konstituciją Seimo nario veikla yra jo nuolatinis darbas, už kurį Seimo nariui mokamas atlyginimas ir kurio tinkamą atlikimą turi užtikrinti atitinkamos socialinės garantijos bei specialios Konstitucijoje ir įstatymuose numatytos parlamentinės veiklos garantijos, Seimo nario konstitucinė teisė į poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas negali būti paneigta arba negali būti nepagrįstai suvaržytas šios teisės įgyvendinimas.

Ypač pabrėžtina, kad pagal Konstituciją nei poilsio ir laisvalaikio, nei kasmetinių mokamų atostogų metu Seimo narys nepraranda Tautos atstovo statuso: kaip darbo Seimo sesijų metu, Seimo komitetų, kitų Seimo struktūrinių padalinių posėdžių, vykstančių ne per Seimo sesijas, metu, taip ir poilsio, laisvalaikio, kasmetinių mokamų atostogų metu jis išlaiko visus savo, kaip Tautos atstovo, įgaliojimus, o Seimas, net jei Tautos atstovai atostogauja, nepaliauja buvęs Tautos atstovybe ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija.

Nutarimo nuostata, kad įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas, *inter alia* reiškia, kad Seimo narių atostogos turi būti nustatytos ne bet kokių Seimo išleistu teisės aktu, o būtent įstatymu, taip pat kad tokiame įstatyme turi būti numatyta Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmė, atostogų apmokėjimo dydis, kitos esminės atostogų sąlygos.

Minėta nuostata nereiškia, kad įstatymu turi būti nustatytas fiksuotas, kiekvienais metais vis tas pats Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų laikas (jų pradžios ir pabaigos tikslios datos). Seimas, atsižvelgdamas į savo darbotvarkę, sprendžiamus klausimus, kitas aplinkybes, kiekvienais metais gali Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų laiką atskirai nustatyti poįstatyminiu aktu – Seimo nutarimu; šis nutarimas turi būti priimamas remiantis įstatymu, nustatančiu *inter alia* Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų trukmę.

Įstatymu nustatant Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų trukmę, taip pat kiekvienais metais Seimo nutarimu nustatant Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų pradžią ir pabaigą, turi būti paisoma konstitucinio imperatyvo, kad dalyvauti Seimo darbe yra Seimo nario konstitucinė pareiga ir kartu jo teisė, taip pat to, kad Seimo nario konstitucinė pareiga dalyvauti Seimo darbe apima *inter alia* jo pareigą dalyvauti ir tų Seimo struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, darbe, vykdyti kitus Konstitucijoje, įstatymuose ir Seimo statute nustatytus Seimo nario įgaliojimus. Seimo posėdžiai vyksta Seimo eilinių ir neeilinių sesijų metu. Vadinas, tuo laiku, kai

vyksta Seimo sesija, Seimo narys negali būti išėjęs kasmetinių mokamų atostogų, išskyrus toliau apibūdintas iš Konstitucijos kylančias išimtis dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko.

Nustatant Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų trukmę (įstatymu), taip pat jų pradžią ir pabaigą (Seimo nutarimu), būtina paisyti ir to, kad, kaip minėta, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiai, kuriuose Seimo nariai privalo dalyvauti, šaukiami ne tik Seimo sesijų metu, bet ir tuo metu, kai Seimo sesijos nevyksta, taip pat to, kad tarp Seimo sesijų Seimas, jo komitetai, kiti struktūriniai padaliniai, atskiri Seimo nariai ir jų grupės vykdo ir kitą Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatytą veiklą. Vadinasi, Seimo narys negali būti išėjęs kasmetinių mokamų atostogų ir tuo metu, kai vyksta Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiai, kuriuose Seimo nariai privalo dalyvauti, kai yra vykdoma kita Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatyta Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių veikla, nors tuo metu ir nevyksta Seimo sesija, išskyrus toliau apibūdintas iš Konstitucijos kylančias išimtis dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko.

Konstituciniai Seimo veiklos nepertraukiamumo ir Seimo nario veiklos nepertraukiamumo imperatyvai ir būtinumas užtikrinti Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą Seimo nario teisę į kasmetines mokamas atostogas, šiuos konstitucinius reikalavimus aiškinant vienas kito kontekste, suponuoja tai, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas su Seimo nario kasmetinėmis mokamomis atostogomis susijusius santykius, gali ir turi nustatyti laiką, kai nevyksta Seimo posėdžiai, taip pat Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiai, nėra vykdoma kita Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatyta Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių veikla. Seimo narių kasmetinės mokamos atostogos gali būti Seimo nutarimu nustatomos būtent tuo laiku. Pagal Konstituciją Seimo nario kasmetinės mokamos atostogos negali būti nustatomos jokių kitu laiku, išskyrus toliau apibūdintas iš Konstitucijos kylančias išimtis dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko.

Seimo, kaip Tautos atstovybės ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, prigimtis, konstitucinė paskirtis, Seimo funkcionavimo ir darbo organizavimo ypatumai bei Seimo nario, kaip Tautos atstovo ir profesionalaus politikos, konstitucinis teisinis statusas lemia tai, kad kasmetinių mokamų atostogų visi Seimo nariai turi būti išėję vienu metu.

Kartu pažymėtina, kad, kaip minėta, iš Konstitucijos kyla tam tikros išimties dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko. Konstitucijoje numatytų pareigūnų – Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laikas turi būti nustatomas atsižvelgiant į tai, kad šie pareigūnai prirėkus turi galėti nedelsiant vykdyti jiems Konstitucijoje, įstatymuose, Seimo statute nustatytus įgaliojimus. Galimybė nustatyti Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko diferencijuotą teisinį reguliavimą (palyginti su kitų Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų laiko teisiniu reguliavimu) – vienintelė Konstitucijos leidžiama minėtų santykių reguliavimo išimtis. Tačiau nustatant kitokį negu kitų Seimo narių Seimo Pirmininko ar jo pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiką būtina užtikrinti, kad šie pareigūnai galėtų vykdyti savo įgaliojimus taip, kad nebūtų sutrikdytas Seimo darbas, *inter alia* tai, kad Seimo Pirmininkas galėtų vykdyti jam Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalyje nustatytus teisės aktų (Seimo statuto ir Seimo poįstatyminių aktų) promulgavimo įgaliojimus.

Seimas turi diskreciją nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę. Kartu pabrėžtina, kad nustatydamas šią trukmę Seimas yra saistomas Konstitucijoje įtvirtinto atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio visų asmenų lygiateisiškumo principo, neleidžiančio nė vienai asmenų grupei teikti privilegijų ar jų diskriminuoti *inter alia* dėl jų socialinės padėties. Todėl Seimo nario kasmetinės mokamos atostogos negali būti trumpesnės už įstatymais nustatytą minimalią trukmę, bet negali būti ir nepagrįstai ilgos; visi Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmės skirtumai, palyginti su kitų dirbančių žmonių atostogų trukme, kad ir kokie jie būtų, turi būti konstituciškai pagrįsti.

<...> Konstitucijoje yra numatyta galimybė suaukti neeilines Seimo sesijas, <...> prirėkus Seimas gali nutarti pratęsti eilinę sesiją. Jeigu nutariama pratęsti eilinę Seimo sesiją arba yra su-

šaukiama neeilinė Seimo sesija, Seimo nariai privalo į ją susirinkti, net jeigu tuo metu jie yra išėję kasmetinių mokamų atostogų. Tokiais atvejais Seimas, užtikrindamas Seimo nario teisę į kasmetines mokamas atostogas, numatytą Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje, gali ir turi nustatyti kitą laiką, kai nevyksta Seimo posėdžiai, taip pat Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiai, nėra vykdoma kita Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatyta Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių veikla, kad Seimo nariai galėtų pasinaudoti savo konstitucine teise į kasmetines mokamas atostogas vietoje to laiko, kurį Seimo nariai išnaudojo prateštai Seimo eilinei sesijai arba neeilinei Seimo sesijai.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją negalima tokia teisinė situacija, kad, pasibaigus Seimo narių atostogoms, neveiktų Seimo komitetai, kiti struktūriniai padaliniai ir kad laikas, likęs iki kitos Seimo sesijos pradžios, būtų traktuojamas kaip prilygstantis Seimo narių atostogoms, kitam laisvalaikiiui.

<...>

Apibendrinant konstatuotina, kad, nustačius Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas, būtų užtikrinta Seimo nario teisė į kasmetines mokamas atostogas, įtvirtinta Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje. Kita vertus, kaip konstatuota [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime], Seimo nario atostogų įtvirtinimas įstatymu užtikrintų ir tai, kad nebūtų prielaidų laiką tarp Seimo sesijų konstituciškai nepagrįstai traktuoti kaip laiką, prilygstantį Seimo narių atostogoms ar kitokiam poilsiui.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime] vartojama sąvoka „Seimo veiklos nepertraukiamumas“ nereiškia, jog Seimo veiklos nepertraukiamumas būtų pažeistas, jeigu Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje numatytos kasmetinės mokamos atostogos laikotarpiu tarp Seimo sesijų būtų suteiktos visiems Seimo nariams, išskyrus iš Konstitucijos kylančias išimtis dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko.

Draudimas Seimo nariui užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 3 dalys): Seimo nario teisė naudoti, tvarkyti jam nuosavybės teise priklausantį turtą, sudaryti su tuo susijusius sandorius, užsiimti ūkininkavimu

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas Seimo nariui eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat dirbti darbą verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, ir šio straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą, <...> nereiškia, kad Seimo narys negali naudoti jam nuosavybės teise priklausančio turto, jį tvarkyti ir pan., taip pat sudaryti su tuo susijusius sandorius. Tačiau tokia Seimo nario veikla, kai jis naudoja savo nuosavybę, gauna iš jos pajamų, tvarko jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan., taip pat sudaro su tuo susijusius sandorius, pagal Konstituciją negali peraugti į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kuria siekiama pelno <...>.

Kartu pažymėtina, kad nuosavybės teise priklausančio turto tvarkymas, kita su tuo susijusi veikla gali turėti ypatumų, kuriuos lemia įvairūs veiksniai – šio turto pobūdis, jo išigijimo aplinkybės, tai, ar į šį turtą kokias nors teises turi kiti asmenys, ir kt. Būtent šie įvairūs veiksniai gali lemti tai, kad asmeniui nuosavybės teise priklausančio turto naudojimas, tvarkymas ir pan., pajamų iš šios veiklos gavimas, taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymas vienais atvejais perauga į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kuria siekiama pelno, o kitais atvejais ne. Nagrinėjamo klausimo kontekste pažymėtina ir tai, kad veikla, kuri apibūdinama kaip ūkininkavimas, paprastai būna susijusi su žemės, miškų, vandenių, taip pat gyvosios gamtos objektų, kaip nuosavybės objektų, naudojimu, tvarkymu ir pan., taigi šiai veiklai būdinga išskirtinė specifika.

<...>

<...> vertinant, ar tam tikra Seimo nario veikla, susijusi su Seimo nariui nuosavybės teise priklausančio turto naudojimu, tvarkymu ir pan., pajamų iš jos gavimu, taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymu, yra suderinama, ar nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statu-

su, Konstitucijos požiūriu svarbu ne vien tai, kaip atitinkama veikla yra apibrėžiama įstatymuose ar kituose teisės aktuose, bet pirmiausia tai, ar Seimo nario faktiškai vykdoma veikla nėra toks darbas, kurį Seimo nariui draudžia Konstitucija, ar ji neperauga į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kurią draudžia Konstitucija.

Atsižvelgiant į tai, kad veikla, kuri apibūdinama kaip ūkininkavimas, pasižymi išskirtine specifika, vien pelno gavimas iš šios veiklos savaime nereiškia, kad ši veikla yra peraugusi į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kurią draudžia Konstitucija. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju, kai kiltų abejonių, ar tam tikra Seimo nario veikla, apibūdinama kaip ūkininkavimas (nesvarbu, kaip ji apibrėžiama įstatymuose ar kituose teisės aktuose), nėra peraugusi į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kurią Seimo nariui draudžia Konstitucija, būtų galima išsiaiškinti visas faktines aplinkybes, įvertinti tą veiklą ir nustatyti, ar minėta veikla nėra nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginys „Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ vartojama sąvoka „darbas“ apima ir bet kokią kitą privačią veiklą, kuria siekiama pelno, taip pat ir tokią veiklą, kuria siekiama pelno, kuri atliekama neįsteigus įmonės, įstaigos, organizacijos“ nereiškia, kad bet kokia veikla, kuri apibūdinama kaip ūkininkavimas, savaime (jeigu ji nėra peraugusi į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kurią Seimo nariui draudžia Konstitucija) yra nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu.

Draudimas Seimo nariui užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis): Seimo nario teisė būti privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėju, savininku, bendraturčiu ar akcininku

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> [prašomuose išaiškinti Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo teiginiuose] nėra konstatuota, kad Seimo nariui draudžiama būti kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėju, savininku, bendraturčiu ar akcininku, kad toks Seimo narys pagal Konstituciją negali turėti privačios įmonės, įstaigos ar organizacijos steigėjo, savininko, bendraturčio ar akcininko teisių, kad jis negali šių teisių įgyvendinti pats, išskyrus viename iš šių teiginių suformuluotą draudimą Seimo nariui: „toks Seimo narys, kuris yra kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas, negali užimti pareigų, atlikti darbo, eiti tarnybos, vykdyti kitų funkcijų, atlikti kitų užduočių, užimti vadinamųjų garbės pareigų ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose) toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar jai atstovauti“ <...>.

Kita vertus, minėti teiginiai nepaneigia iš Konstitucijos kylančios įstatymų leidėjo pareigos nustatyti veiksmingą Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu, taip pat draudimo gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, kontrolę. Seimas, nustatydamas tokią kontrolę, turi tam tikrą diskreciją; Seimo nario pareigų nesuderinamumą su kitomis pareigomis bei darbu, taip pat kito atlyginimo, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, negavimą jis gali užtikrinti *inter alia* nustatydamas ir tokį teisinį reguliavimą, kad Seimo nario turto valdymas būtų patikėtas kitiems asmenims (nustačius tokio turto apsaugos, išsaugojimo teisinę garantijas), kad būtų kontroliuojami įmonių, kurių steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas yra Seimo narys, sandoriai su viešojo sektoriaus įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis ir t. t.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginiai <...> nereiškia, kad Seimo nariui draudžiama būti kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėju, savininku, bendraturčiu ar akcininku, kad toks Seimo narys pagal Konstituciją negali turėti privačios įmonės, įstaigos ar organizacijos steigėjo, savininko, bendraturčio ar akcininko teisių, kad jis negali šių teisių įgyvendinti pats, išskyrus tai, kad toks Seimo narys, kuris yra kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas, negali užimti pareigų, atlikti darbo, eiti tarnybos, vykdyti kitų funkcijų, atlikti kitų užduočių, užimti vadinamųjų garbės pareigų ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose) toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar jai atstovauti.

Seimo nario teisė užimti pareigas politinėje partijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> politinės partijos yra tokie susivienijimai, kurių steigimosi tikslai, paskirtis ir veikla yra neatsiejami nuo politinės valdžios siekio, taigi ir nuo dalyvavimo rinkimuose ir atstovaujama įstitucija – Seimą.

Konstitucija Seimo nariui nedraudžia užimti įvairias pareigas (*inter alia* vadovaujančias) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti.

<...> Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje yra nustatytas draudimas Seimo nariui eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat dirbti darbą verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, o šio straipsnio 3 dalyje yra nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujančias) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali būti su šia politine partija ar jos struktūriniais padaliniais susijęs darbo santykiais, nesvarbu, ar jo veikla einant šias pareigas yra įforminta kokia nors teisine sutartimi ar kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties ar kito teisės akto, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama.

Pažymėtina ir tai, kad Konstitucijoje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą, reiškia, kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujančias) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali gauti jokio atlyginimo už šią veiklą.

Šiame kontekste konstatuotina, kad <...> Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „atlyginimas“ – tai konstitucinė sąvoka, ji turi konstitucinį turinį ir nėra sietina tik su atlyginimu, mokamu pagal darbo ar pan. sutartis ar susitarimus; Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies sąvokos „atlyginimas“ turinys yra daug platesnis, ši sąvoka apima įvairių rūšių pinigines išmokas bei kitokios materialios naudos suteikimą Seimo nariui.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginiai [„Konstitucinė teisė laisvai vienytis ir susivienijimus yra susijusi su galimybe užimti įvairias pareigas tuose susivienijimuose; minėta galimybė yra išvestinė iš konstitucinės teisės laisvai vienytis ir susivienijimus. Šių pareigų užėmimo susivienijimuose tvarką nustato ne valstybė, o tik paties susivienijimo (kuris <...> pagal Konstituciją yra autonomiškas viešosios valdžios atžvilgiu) vidaus tvarką reglamentuojantys aktai (įstatai, statutai ir pan.)“ ir „Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris dirbtinai arba nepagrįstai suvaržytų susivienijimų steigimo laisvę ir veiklą, nes taip būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė ir susivienijimus (asociacijų laisvė). Taigi įstatymų leidėjas pagal Konstituciją negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo apribotų Seimo nario teisę būti Konstitucijoje numatyto susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas, nes taip šio asmens atžvilgiu būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė ir susivienijimus, arba asociacijų laisvė“] savaime nereiškia, kad Seimo narys negali užimti pareigų (*inter alia* vadovaujančių) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti.

Seimo nario teisė užimti pareigas profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> Konstitucijoje įtvirtinta asociacijų laisvė, taip pat profesinių sąjungų kūrimosi ir veikimo laisvė suponuoja tai, kad šie susivienijimai gali, laikydamiesi įstatymų, savarankiškai nustatyti *inter alia* savo organizacinę struktūrą, įvairias pareigas (*inter alia* vadovaujančias), taip pat jų užėmimo tvarką.

Konstitucija Seimo nariui nedraudžia užimti įvairias pareigas (*inter alia* vadovaujančias) profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti.

Kartu pabrėžtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas Seimo nariui eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat dirbti darbą verslo,

komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, ir šio straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą, suponuoją tai, kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujančias) profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali būti su šia profesine sąjunga, kita asociacija ar jos struktūriniais padaliniais susijęs darbo santykiais, nesvarbu, ar jo veikla einant šias pareigas yra įforminta kokia nors teisine sutartimi ar kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties ar kito teisės akto, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama, taip pat kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujančias) profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali gauti už šią veiklą jokio atlyginimo.

Aiškinant, ar Seimo narys gali atstovauti profesinei sąjungai, kitai asociacijai, kurios narys jis yra, pažymėtina ir tai, kad Seimo nario atstovavimas profesinei sąjungai, kitai asociacijai turi tam tikrų ypatumų, kuriuos lemia Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinis teisinis statusas, iš esmės besiskiriantis nuo kitų piliečių ir valstybės pareigūnų teisinio statuso. Pagal Konstituciją Seimo narys negali atstovauti profesinei sąjungai, kitai asociacijai teisiniuose santykiuose su valstybės ir savivaldybių įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis (jų pareigūnais), taip pat su kitomis (ne valstybės ar savivaldybių) įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis (jų pareigūnais), kurioms pagal įstatymus yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis formomis ir būdais dalyvauja vykdant valstybės funkcijas, nes minėtos įstaigos, įmonės, organizacijos (jų pareigūnai) yra (gali būti) tiesiogiai arba netiesiogiai priklausomos nuo Seimo sprendimų (įskaitant sprendimus dėl biudžeto asignavimų skyrimo), Seimo vykdomos parlamentinės kontrolės, Seimo galimybės skirti ir atleisti institucijų vadovus, kitus valstybės pareigūnus arba daryti įtaką jų skyrimui ar pan. Toks atstovavimas, kai tam tikrai profesinei sąjungai, kitai asociacijai teisiniuose santykiuose su valstybės ir savivaldybių įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis (jų pareigūnais), taip pat su kitomis (ne valstybės ar savivaldybių) įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis (jų pareigūnais), kurioms pagal įstatymus yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis formomis ir būdais dalyvauja vykdant valstybės funkcijas, atstovauja Seimo narys, galėtų sudaryti prielaidas atsirasti tokiai teisei situacijai, kad Seimo nario atstovaujama profesinė sąjunga, kita asociacija kito šių santykių subjekto atžvilgiu įgytų papildomą pranašumą vien dėl to, kad jai atstovauja būtent Seimo narys.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginiai „Konstitucinė teisė laisvai vienytis į susivienijimus yra susijusi su galimybe užimti įvairias pareigas tuose susivienijimuose; minėta galimybė yra išvestinė iš konstitucinės teisės laisvai vienytis į susivienijimus. Šių pareigų užėmimo susivienijimuose tvarką nustato ne valstybė, o tik paties susivienijimo (kuris <...> pagal Konstituciją yra autonomiškas viešosios valdžios atžvilgiu) vidaus tvarką reglamentuojantys aktai (įstatai, statutai ir pan.)“ ir „Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris dirbtinai arba nepagrįstai suvaržytų susivienijimų steigimo laisvę ir veiklą, nes taip būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus (asociacijų laisvė). Taigi įstatymų leidėjas pagal Konstituciją negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo apribotų Seimo nario teisę būti Konstitucijoje numatyto susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas, nes taip šio asmens atžvilgiu būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvė“] savaime nereiškia, kad Seimo narys negali užimti pareigų (*inter alia* vadovaujančių) profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti.

**Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis ir darbu (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis): draudimas būti susijusiam darbo santykiais su kokia nors įmone, įstaiga, organizacija, visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kito-
kiu susivienijimu**

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> pagal Konstituciją yra negalima tokia teisinė situacija, kai Seimo narys yra darbo santykiais susijęs su kuria nors valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga ar organizacija, taip pat su kuria nors visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija,

asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytą arba implicitiškai numatytą darbą (pareigas).

Šis konstitucinis draudimas reiškia ir tai, kad asmuo, išrinktas Seimo nariu, iki pirmojo naujai išrinkto Seimo posėdžio, kuriame jis prisiekia, privalo nutraukti darbo santykius visose valstybės, savivaldybių įmonėse, įstaigose, organizacijose, privačiose įmonėse, įstaigose, organizacijose, taip pat visuomeninėse organizacijose, profesinėse sąjungose, politinėse partijose, asociacijose ar kitokiuose susivienijimuose (nepriklausomai nuo jų pavadinimo). [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime] konstatuota, kad toks „Konstitucijos aiškinimas, esą Seimo narys, davęs priesaiką, dar kurį laiką gali eiti kokias nors kitas pareigas ar dirbti darbą, nesuderinamą su Seimo nario pareigomis (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), <...> būtų nepagrįstas, nes taip būtų nepaisoma <...> Konstitucijoje nustatytų draudimų Seimo nariui; taip būtų pažeista Konstitucija“ <...>.

Taigi, jeigu Seimo narys, davęs priesaiką, dar kurį laiką nenutrauktų darbo santykių su kuria nors valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija arba kuria nors visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), tai būtų Konstitucijoje nustatytų draudimų Seimo nariui nepaisymas – Konstitucijos pažeidimas. Konstitucija būtų pažeista ir tuo atveju, jeigu Seimo narys, davęs priesaiką, ne nutrauktų darbo santykius su tam tikra valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija arba kuria nors visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), o kokiu nors šios valstybės, savivaldybės įmonės, įstaigos, organizacijos, privačios įmonės, įstaigos, organizacijos arba kurios nors visuomeninės organizacijos, profesinės sąjungos, politinės partijos, asociacijos ar kitokio susivienijimo (nepriklausomai nuo jo pavadinimo) arba jo institucijos ar pareigūno sprendimu būtų išleistas atostogų arba kokiu nors kitu būdu jam būtų leista laikinai (kol jis eina Seimo nario pareigas) nedirbti atitinkamo darbo, arba būtų sustabdytas jo įgaliojimų (pareigų) vykdymas, ar pan. Šiame kontekste pažymėtina, kad asmens išėjimas kokiu nors atostogų, jo įgaliojimų (pareigų) vykdymo sustabdymas ar pan. ne nutraukia šio asmens darbo santykius su atitinkama valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija, taip pat visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), o priešingai, patvirtina, kad šis asmuo yra (išlieka) darbo santykiais susijęs su atitinkama valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija, taip pat su visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo).

Pagal Konstitucijos 63 straipsnio 7 punktą Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, jeigu jis neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis. Paašškėjus, jog susidarė tokia teisinė situacija, kad davęs priesaiką Seimo narys yra neatsisakęs darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis, pagal Konstituciją Seimui kyla pareiga nutraukti tokio Seimo nario įgaliojimus; dėl to Seimas turi priimti nutarimą.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginiai dėl Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu reiškia, jog pagal Konstituciją nėra galima tokia teisinė situacija, kad Seimo narys būtų asmuo, kuris yra ne nutraukęs darbo santykius su tam tikra valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija, kuria nors visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), bet yra joje išleistas atostogų arba kokiu nors kitu būdu jam leista laikinai (kol jis eina Seimo nario pareigas) nedirbti atitinkamo darbo, nevykdyti atitinkamos veiklos, arba kitaip yra sustabdytas jo įgaliojimų (pareigų) vykdymas toje įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, visuomeninėje organizacijoje, profesinėje sąjungoje, politinėje partijoje, asociacijoje ar kitokiame susivienijime (nepriklausomai nuo jo pavadinimo).

Draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> Konstitucijoje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokią nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą, reiškia, kad Seimo narys, užimantis

kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujančias) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali gauti jokio atlyginimo už šią veiklą.

Siame kontekste konstatuotina, kad <...> Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „atlyginimas“ – tai konstitucinė sąvoka, ji turi konstitucinį turinį ir nėra sietina tik su atlyginimu, mokamu pagal darbo ar pan. sutartis ar susitarimus; Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies sąvokos „atlyginimas“ turinys yra daug platesnis, ši sąvoka apima įvairių rūšių pinigines išmokas bei kitokios materialios naudos suteikimą Seimo nariui.

Laisvas Seimo nario mandatas

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

<...> Seimo nario laisvo mandato konstitucinio principo negalima aiškinti kaip įtvirtinto tik Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje; šis konstitucinis principas įvairiais aspektais atsispindi ir kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse), *inter alia* įtvirtinančiuose Seimo nario konstitucinį teisinį statusą.

<...>

Pažymėtina, kad sudarant Seimo laikinąsias tyrimo komisijas turi būti paisoma Konstitucijoje, *inter alia* jos 59 straipsnio 4 dalyje, įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo – vienos iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų. Iš Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo kyla Seimo nario teisė savo nuožiūra balsuoti priimant bet kurį Seimo sprendimą – kiekvienu klausimu balsuoti pagal savo sąžinę.

Seimo nario laisvas mandatas suponuoja tai, kad Seimo narys tiek kartu su kitais Seimo nariais inicijuodamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymą, tiek dalyvaudamas priimant Seimo sprendimą dėl Seimo laikinosios komisijos sudarymo, tiek dalyvaudamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos veikloje, tiek dalyvaudamas priimant Seimo sprendimą dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos veiklos bei jos rezultatų įvertinimo turi vadovautis tik Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis) – ši jo laisvė negali būti varžoma rinkėjų priesakais, jį išskėlusių politinių partijų ar organizacijų politiniais ar kitokiais reikalavimais, kitų Seimo narių valia. Paminėtina, kad Seimo narys už balsavimus ar kalbas Seime (išskyrus asmens įžeidimą ar šmeižtą) negali būti persekiojamas (Konstitucijos 62 straipsnio 3 dalis).

<...> Seimo nario laisvas mandatas – tai ne Tautos atstovo privilegija, o viena iš teisinių priemonių, užtikrinančių, kad Tautai bus deramai atstovaujama jos demokratiškai išrinktoje atstovybėje Seime, kad Tautos atstovybė Seimas veiks tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas).

Seimo nario laisvas mandatas negali būti naudojamas ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas savo 2004 m. gegužės 25 d., 2004 m. liepos 1 d. nutarimuose yra konstatavęs, kad Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario nuožiūros ir Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų, Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių neturi būti atotrūkio: pagal Konstituciją Seimo nario nuožiūra ir jo sąžinė turi būti orientuotos į Konstituciją, į Tautos ir Lietuvos valstybės interesus.

Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos; Seimo nario atlyginimas (Konstitucijos 60 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas

Konstitucinis Teismas 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime konstitucinę Seimo nario atlyginimo sampratą aiškino interpretuodamas *inter alia* Konstitucijos 60 straipsnį.

<...>

<...> Konstitucijos 60 straipsnyje *inter alia* nustatyta, už kokį darbą Seimo narys gali gauti atlyginimą:

- už Seimo nario darbą;
- už kūrybinę veiklą.

Pažymėtina ir tai, kad konstitucinę Seimo nario teisę eiti Ministro Pirmininko ar ministro pareigas, įtvirtintą Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje, atsižvelgdamas į Konstitucijos 99 straipsnį,

Konstitucinis Teismas 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime aiškino kaip suponuojančią ir Seimo nario teisę gauti atlyginimą už Ministro Pirmininko ar ministro pareigų atlikimą.

Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nustatyta ir tai, kad Seimo nariui iš valstybės biudžeto taip pat atlyginamos išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla.

<...>

<...> Konstitucinis Teismas 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime <...> Konstitucijos 60 straipsnį ir konstitucinę Seimo nario atlyginimo sampratą interpretavo tiek, kiek tai susiję su Seimo nario gaunamo atlyginimo už darbą reguliavimu, *inter alia* ir tuo atveju, kai Seimo narys eina Ministro Pirmininko ar ministro pareigas.

Pažymėtina ir tai, kad minėtoje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas netyrė tų <...> įstatymo nuostatų, <...> kurios buvo skirtos reguliuoti santykiams dėl Seimo nariams skiriamų lėšų išlaidoms, susijusioms su jų parlamentine veikla, atlyginimo.

Taigi darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo motyvuojamosios dalies 3 punkto nuostata „Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje“ apima tik Seimo nario atlyginimo už darbą sampratą ir negali būti aiškinama kaip apimanti Seimo nario išlaidų, susijusių su jo parlamentine veikla, atlyginimo sampratą.

Seimo nario atlyginimo oficialioji konstitucinė doktrina buvo plėtojama ne tik Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime, bet ir kituose Konstitucinio Teismo aktuose, todėl Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatos aiškintinos *inter alia* atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą.

Konstitucinis Teismas 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime yra konstatavęs, kad viena svarbiausių Seimo nario nepriklausomos, savarankiškos veiklos garantijų yra tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto.

Taigi ir Seimo nario atlyginimas už darbą, ir Seimo nario parlamentinės veiklos išlaidų atlyginimas yra svarbūs Seimo nario konstitucinio statuso elementai, traktuotini kaip Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos. Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata „Seimo nario <...> veiklos garantijas nustato įstatymas“ eksplicitiškai įtvirtina Seimo pareigą įstatymuose nustatyti Seimo nario darbo Seime ir kitos parlamentinės veiklos garantijų sistemą.

Seimo nario parlamentinės veiklos garantijų sistema privalo užtikrinti Seimo nariams galimybę visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų; jis *inter alia* negali nustatyti tokių garantijų, kurios nepagrįstai privilegijuotų Seimo narius, nes taip būtų nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad žmogui negalima teikti privilegijų dėl jo socialinės padėties (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra suformuota plati Seimo nario atlyginimo oficialioji konstitucinė doktrina:

- Konstitucijoje Seimo narys traktuojamas kaip profesionalus politikas; pagal Konstituciją Seimo nario veikla yra jo nuolatinis darbas, už kurį Seimo nariui mokamas atlyginimas ir kurio tinkamą atlikimą turi užtikrinti atitinkamos socialinės garantijos bei specialios Konstitucijoje ir įstatymuose numatytos parlamentinės veiklos garantijos (Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas);

- Seimo nario pareigos Seime, už kurias jis gauna atlyginimą, apima tik tas pareigas Seime, kurias gali užimti tik Seimo narys, taip pat tokias pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas);

- Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies nuostatos suponuoja ir tai, kad Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, ir toks konstitucinis Seimo nario atlyginimo už darbą reguliavimas nustatytas tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę (Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas);

- Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „atlyginimas“ – tai konstitucinė sąvoka, ji turi konstitucinį turinį ir negali būti aiškinama remiantis vien tuo, kaip analogiška sąvoka yra

apibrėžta įstatymuose ar kituose teisės aktuose (pavyzdžiui, teisės aktuose, reguliuojančiuose darbo arba valstybės tarnybos santykius) (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas).

<...>

<...> Seimo nario atlyginimo už darbą ir Seimo nario parlamentinės veiklos išlaidų atlyginimo sampratos negali būti tapatinamos, kiekviena jų turi savarankišką turinį, jos nėra sinonimai ir nė viena iš jų neapima kitos. Vadinasi, Seimo nario atlyginimo už darbą samprata negali apimti išlaidų, susijusių su Seimo nario parlamentine veikla, atlyginimo sampratos.

<...>

<...> konstatuotina, kad Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimo <...> nuostatoje „Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje“ vartojama sąvoka „Seimo nario atlyginimas“ neapima Seimo nario parlamentinės veiklos išlaidų atlyginimo.

<...>

Šiame Konstitucinio Teismo sprendime minėta, kad vieni svarbiausių Seimo nario konstitucinio statuso elementų yra jo parlamentinės veiklos konstitucinės garantijos, *inter alia* Seimo nario atlyginimas už Seimo nario darbą. Seimo nario parlamentinės veiklos konstitucinės garantijos turi užtikrinti Seimo nariams galimybę visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę; tai nustatydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų; jis *inter alia* negali nustatyti tokių garantijų, kurios nepagrįstai privilegijuotų Seimo narius, nes tuomet būtų nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad žmogui negalima teikti privilegijų dėl jo socialinės padėties.

Taigi nėra konstitucinių argumentų, leidžiančių teigti, esą <...> Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimo nuostata gali būti interpretuojama kaip draudžianti, valstybėje susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, įstatymų leidėjui nustatyti mažesnę Seimo nario atlyginimą negu nustatytasis Seimo kadencijos pradžioje. Priešingu atveju Seimas būtų nepagrįstai išskirtas iš kitų valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų, o Seimo nariai būtų nepagrįstai privilegijuojami, taip pažeidžiant iš Konstitucijos kylančius imperatyvus, *inter alia* atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisingumo, Konstitucijos 29 straipsnio reikalavimus.

Tais atvejais, kai susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai nustatomas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu nustatytasis Seimo kadencijos pradžioje, turi būti laikomasi tokių reikalavimų: Seimo nario atlyginimas mažinamas įstatymu, tai daroma laikinai (kol valstybės ekonominė, finansinė padėtis yra itin sunki), turi būti paisoma konstitucinio proporcingumo principo, suponuojančio, jog Seimo nario atlyginimas negali būti sumažintas taip, kad Seimo narys negalėtų visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinės priedermės.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimo <...> nuostata „kai dėl ypatingų aplinkybių (ekonominės krizės, gaivalinės nelaimės ir kt.) valstybėje susiklosto itin sunki ekonominė, finansinė padėtis <...> įstatymų leidėjas gali pakeisti teisinį reguliavimą, pagal kurį nustatyti atlyginimai įvairiems asmenims, ir įtvirtinti tiems asmenims mažiau palankų atlyginimų teisinį reguliavimą, jei tai būtina siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes“ *inter alia* reiškia, jog valstybėje susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai įstatymų leidėjas gali laikinai nustatyti mažesnę Seimo nario atlyginimą negu nustatytasis Seimo kadencijos pradžioje.

Seimo nario teisė gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. nutarimas

Aiškindamas Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą Seimo nario teisę gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą, Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarime pabrėžė, kad kūrybinės veiklos samprata sietina su siekiu sukurti mokslo, technikos, kultūros ar meno kūrinį; vienas iš Seimo nario konstitucinės kūrybinės veiklos laisvės ypatumų yra tas, kad Seimo narys šią laisvę įgyvendina ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas; tik už tokią kūrybinę veiklą Seimo narys turi teisę gauti atlyginimą.

Seimo narys įgyvendindamas kūrybinės veiklos laisvę turi paisyti Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio statuso ir iš jo kylančių teisinių, etinių imperatyvų, *inter alia* vengti viešųjų ir privačiųjų interesų konfliktų.

Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2009 m. sausio 15 d. sprendimas

Aiškinant Seimo nario išlaidų, susijusių su jo parlamentine veikla, konstitucinę sampratą pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarime yra konstatavęs, jog pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto; šios lėšos gali būti naudojamos tik tuo tikslu, kuris nurodytas Konstitucijoje, t. y. Seimo nario parlamentinei veiklai; įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti, ar šios lėšos naudojamos pagal paskirtį.

Pažymėtina, kad turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį visais atvejais būtų galima vertinti, ar atitinkama veikla, kurios išlaidos atlyginamos iš valstybės biudžeto, laikytina parlamentine veikla, ar tam tikros išlaidos, kurios Seimo nariui yra atlyginamos iš valstybės biudžeto, iš tiesų yra susijusios su Seimo nario parlamentine veikla ir ar jos būtinos parlamentinei veiklai vykdyti.

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad iš valstybės biudžeto skirtos lėšos Seimo nario išlaidoms, susijusioms su jo parlamentine veikla, atlyginti negali būti traktuojamos kaip lėšos, gaunamos pagal Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalį kaip teisingas apmokėjimas už darbą.

Todėl darytina išvada, kad Seimo nario atlyginimo už darbą ir Seimo nario parlamentinės veiklos išlaidų atlyginimo sampratos negali būti tapatinamos, kiekviena jų turi savarankišką turinį, jos nėra sinonimai ir nė viena iš jų neapima kitos. Vadinasi, Seimo nario atlyginimo už darbą samprata negali apimti išlaidų, susijusių su Seimo nario parlamentine veikla, atlyginimo sampratos.

Taigi išlaidos, susijusios su Seimo nario parlamentine veikla, kurios yra atlyginamos iš valstybės biudžeto, Seimo kadencijos metu gali būti mažinamos, tačiau tai darant neturi būti paneigiama svarbi konstitucinė Seimo nario veiklos garantija – teisė gauti išlaidų, susijusių su jo parlamentine veikla, atlyginimą.

Laisvas Seimo nario mandatas; Seimo nario priesaika (Konstitucijos 59 straipsnio 2, 4 dalys)

Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas

Pareigas eidami, įgyvendindami savo teises Seimo nariai vadovaujasi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų. Konstitucinė Seimo nario laisvo mandato doktrina <...> yra susijusi *inter alia* su Seimo nario veikimu Seimui skiriant ir atleidžiant teisėjus. Ji aiškintina atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą, taip pat į kitas susijusias Konstitucijos nuostatas; jokia Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto oficiali konstitucinė doktrininė nuostata negali būti aiškinama izoliuotai, ignoruojant jos prasmines bei sistemines sąsajas su kitomis oficialiomis konstitucinėmis doktrininėmis nuostatomis.

Seimo nario konstitucinis statusas integruoja Seimo nario, kaip Tautos atstovo, pareigas, teises ir veiklos garantijas, atsakomybę ir yra grindžiamas konstituciniu Seimo nario laisvo mandato principu. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškelusių partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant imperatyvaus mandato, teisės atšaukti Seimo narį; Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas – viena iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų.

Seimo nario veikla, grindžiama konstituciniu Seimo nario laisvo mandato principu, negali būti priešpriešinama Seimo, kaip Tautos atstovybės, įgaliojimams. Įgyvendinant konstitucinius įgaliojimus, Seimui kyla pareiga priimti atitinkamus sprendimus, kaip antai pagal Konstitucijos 67 straipsnio 4 punkto ir jos 80 straipsnio nuostatas Seimas skiria Respublikos Prezidento eilinius rinkimus paskutinį sekmadienį likus dviem mėnesiams iki Respublikos Prezidento kadencijos

pabaigos; pagal Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalies nuostatas dėl Seimo nario, įstatymo nustatyta tvarka nepriesiekusio arba prisiekusio lygtinai, mandato netekimo Seimas priima nutarimą ir kt. Vadinasi, Seimo narys, kaip Tautos atstovas, pagal Konstituciją ne tik įgyja atitinkamas teises, bet ir privalo vykdyti tam tikras pareigas, kylančias iš Konstitucijos ir jai neprieštarujančių įstatymų.

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarime aiškinant kai kurias Seimo statuto nuostatas konstatuota, kad kiekvienas Seimo narys, vadovaudamasis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine, nevaržomas jokių mandatų, gali nuspręsti, kaip jis balsuos. Pažymėtina, kad konstitucinė Seimo nario laisvo mandato doktrina buvo plėtojama ne tik Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarime, bet ir kituose Konstitucinio Teismo aktuose, todėl konstitucinis Seimo nario laisvo mandato principas aiškintinas *inter alia* atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą.

Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d., 2004 m. liepos 1 d. nutarimuose konstatavo, kad Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas negali būti suprantamas tik kaip leidimas veikti vien savo nuožiūra, veikti vadovaujantis vien savo sąžine, ignoruojant Konstituciją. Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario nuožiūros ir tokią Seimo nario sąžinės sampratą, kurioje tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų, Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių neturi būti atotrūkių: pagal Konstituciją Seimo nario nuožiūra ir jo sąžinė turi būti orientuotos į Konstituciją, į Tautos ir Lietuvos valstybės interesus.

Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimuose konstatavo ir tai, kad Seimo nario laisvas mandatas – ne Tautos atstovo privilegija, o viena iš teisinių priemonių, užtikrinančių, kad Tautai bus deramai atstovaujama jos demokratiškai išrinktoje atstovybėje Seime, kad Tautos atstovybė Seimas veiks tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Dėl to Seimo nario laisvas mandatas negali būti naudojamas ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Konstitucinis Seimo nario laisvo mandato įtvirtinimas, taip pat Seimo, kaip Tautos atstovybės, esmė suponuoja Seimo konstitucinę pareigą teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad nebūtų sudaryta prielaidų Seimo nario laisvą mandatą naudoti ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais; įstatymų leidėjas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų, kad Seimo narys dirbs tik Tautai ir Lietuvos valstybei, išvengs Tautos ir Lietuvos valstybės interesų supriešinimo su Seimo nario ir jam artimų asmenų privačiais (asmeniniais ar grupiniais) interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais; kartu Seimo nario veikla turi būti teisiškai reguliuojama taip, kad būtų įmanoma veiksmingai kontroliuoti, ar nėra minėto interesų supriešinimo, ar Seimo narys savo laisvo mandato nenaudoja ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais; Seimo narys, nepaisantis minėtų Konstitucijos reikalavimų, turi būti traukiamas atsakomybėn pagal Konstituciją ir įstatymus (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas).

Seimo nario laisvas mandatas turi būti naudojamas taip, kad Seimas galėtų efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę (Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas).

Pagal Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalį išrinktas Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai. Pagal Konstitucijos sudedamosios dalies – 1992 m. spalio 25 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ 5 straipsnyje įtvirtintą Seimo nario priesaikos tekstą Seimo narys prisiekia gerbti ir vykdyti Konstituciją ir įstatymus. Konstitucija iš Seimo nario besąlygiškai reikalauja ištikimybės priesaikos vien Lietuvos valstybei, pasižadėjimo gerbti ir vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas).

Seimo nario priesaika įpareigoja jį savo veikloje vadovautis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų. Iš Seimo nario priesaikos jam kyla pareiga gerbti ir vykdyti Konstituciją ir įstatymus, sąžiningai vykdyti Tautos atstovo pareigas taip, kaip jį įpareigoja

Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d., 2004 m. liepos 1 d. nutarimuose konstatavo, kad Seimo nario priesaikos aktas yra konstituciškai teisiškai reikšmingas: duodamas priesaiką išrinktas Seimo narys viešai ir iškilmingai įsipareigoja veikti taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti; nuo priesaikos davimo jam atsiranda konstitucinė pareiga veikti tik taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiais aplinkybėmis jos nesulaužyti.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad Seimo nario laisvas mandatas negali būti tapatinamas su Seimo nario absoliučiai laisvu veikimu vien savo nuožiūra, ignoruojant Konstituciją, nes Konstitucija suponuoja tik tokią Seimo nario nuožiūros ir tokią Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų bei jos saugomų ir ginamų vertybių nėra atotrūkio ar prieštaravimų.

Taigi darytina išvada, kad konstitucinis Seimo nario laisvo mandato principas negali būti suprantamas kaip Konstitucijos ir įstatymų nevaržoma Seimo nario absoliuti laisvė veikti taip, kad Seimas negalėtų įgyvendinti iš Konstitucijos kylančių reikalavimų ir kad būtų priimti nesuderinami su Konstitucija sprendimai; priešingas konstitucinio Seimo nario laisvo mandato principo aiškinimas reikštų Seimo nariui iš Konstitucijos ir iš Seimo nario priesaikos kylančių imperatyvų nepaisymą.

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad Seimo nario pareiga veikti taip, kaip jį įpareigoja Seimo nario duota priesaika, paisant iš Konstitucijos ir Konstitucijai neprieštaraujančių įstatymų kylančių reikalavimų, negali būti interpretuojama kaip reiškianti konstitucinio Seimo nario laisvo mandato principo ribojimą. Šio principo aiškinimas, esą Seimo narys, vykdydamas savo konstitucinę priedermę, tam tikrais atvejais galėtų nepaisyti iš Konstitucijos ir Konstitucijai neprieštaraujančių įstatymų kylančių reikalavimų, yra nesuderinamas su konstitucine Seimo nario laisvo mandato principo samprata.

5.4. SEIMO STRUKTŪRA

Seimo struktūra; Seimo frakcijos

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas

Parlamento narių lygybės ir laisvo mandato principų turi būti laikomasi ir kuriant parlamento vidines struktūras. Paprastai parlamente sudaromi dviejų rūšių struktūriniai dariniai: komitetai (arba komisijos) ir frakcijos (arba deputatų grupės). Pirmieji dariniai formuojami vadovaujantis parlamentinio darbo specializacijos principu, kuris užtikrina tinkamą dalykinį klausimų parengimą ir jų svarstymą parlamente. Antrosios grupės dariniai padeda realizuoti parlamento narių politines orientacijas ir tikslus (nebūtinai vien pagal jų partinę priklausomybę) bei užtikrina organizuotus parlamento narių grupių ryšius su parlamente atstovaujamomis politinėmis partijomis bei organizacijomis.

Nustatant parlamento vidinę struktūrą, turi būti pasirenkami universalūs jos formavimo principai, užtikrinantys visų parlamento narių vienodas ir realias galimybes dalyvauti sudaromuose struktūriniuose dariniuose. Priešingu atveju ne visi parlamento nariai turėtų galimybes naudotis papildomomis teisėmis, nustatytomis struktūriniam dariniams, o tai reikštų, kad pažeidžiamas visų parlamento narių lygybės principas. Frakcijos yra Seimo struktūros padaliniai, todėl jų formavimo tvarkos, jų teisių ir pareigų nustatymas yra parlamento prerogatyva, kurią nulemia jo savarankiškumas, kiek šio savarankiškumo neriboja Konstitucija. Nors frakcijos dažniausiai sudaromos pagal parlamento narių partinę priklausomybę, tačiau svarbiausia jų paskirtis yra užtikrinti parlamento darbingumą, efektyvų jo funkcionavimą. <...> Parlamento frakcijas formuoja tik patys parlamento nariai vadovaudamiesi parlamento nustatyta frakcijų sudarymo tvarka (dažniausiai pagal pažiūras ir politinius tikslus), o ne politinės partijos, politinės organizacijos ar jų koalicijos <...>. Nors frakcijos paprastai yra glaudžiai susijusios su politinėmis partijomis, tačiau tai nereiškia, kad frakcija yra politinė partija Seime, kad kiekviena savo atstovus Seime turinti partija kartu yra ir frakcija. Tokia išvada darytina iš Konstitucijoje įtvirtinto laisvo mandato principo.

<...>

Parlamentui nustatant frakcijų formavimo tvarką turėtų būti atsižvelgiama į bendrą deputatų skaičių, reglamente (statute) įtvirtintą frakcijų teisių ir pareigų pobūdį, į būtinybę garantuoti visiems vienodas galimybes reikšti pažiūras ir politinius tikslus, į mažumos gynimo principą, parlamentinės opozicijos apsaugos minimalius reikalavimus. Be to, reikėtų žiūrėti, kad mažos politinės grupės neatsidurtų geresnėje padėtyje negu didelės grupės tais atvejais, kai formuojama parlamento vadovybė, sudaromi komitetai ir skiriami jų vadovai, skirstomos lėšos, įgyvendinamos kitos parlamento funkcijos. Tačiau taikant šiuos kriterijus negalima pažeisti parlamento nario laisvo mandato principo. Toks parlamento sprendimas, kuriuo diferencijuojamos deputatų teisės dalyvauti parlamentiniame procese, pažeidžia deputato kaip Tautos atstovo teises.

<...>

Seimo narių lygybė sudarant frakcijas pagal pažiūras ir politinius tikslus yra svarbus laisvo mandato principo įgyvendinimo elementas. Kadangi frakcija (t. y. joje užsiregistravę Seimo nariai) turi daugiau galimybių dalyvauti parlamento darbe negu jokiai frakcijai nepriklausantis Seimo narys, visiems Seimo nariams turi būti užtikrinama galimybė laisvai pasirinkti ir formuoti frakcijas. Siekiant užtikrinti Seimo darbingumą ir veiklos efektyvumą, svarbu nustatyti minimalų frakcijos narių skaičių.

Seimo narių, kurie neįsiregistruoja į frakcijas, lygios teisės ir vienodos galimybės su kitais Seimo nariais įgyvendinti Tautos atstovo teises galėtų būti laiduojamos pripažįstant, kad jie yra mišrios frakcijos (grupės) nariai, ir laikant, kad tokia frakcija (grupė) turi lygias su kitomis frakcijomis teises.

Seimo struktūra (Konstitucijos V skirsnis, 76 straipsnis); Seimo Pirmininkas ir jo pavaduotojas, pavaduotojų skaičius (Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalis, 89 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas

Konstitucijoje nėra normų, reglamentuojančių Seimo struktūrą. Konstitucijos V skirsnyje „Seimas“ nenustatyta net Seimo Pirmininko išrinkimo procedūra, nors jam, be vadovavimo posėdžiams, Konstitucijoje yra suteikti ir kiti įgaliojimai (Konstitucijos 70, 71, 89, 103, 140 ir 149 straipsniai).

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Vadinas, Seimui yra suteikta teisė pačiam nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką.

Seimo struktūra – tai tokia Seimo statute nustatyta jo vidinių padalinių sistema, kuri turi užtikrinti parlamento darbingumą, efektyvų jo funkcionavimą, t. y. turi sukurti reikiamas sąlygas bei prielaidas Seimui nepertraukiamai įgyvendinti Konstitucijoje apibrėžtas jo funkcijas. Seimo vadovybė yra svarbiausia struktūrinių padalinių sistemos dalis, nes tik jos funkcijos nustatytos Konstitucijoje.

Konstitucijoje įtvirtinta, kad pagrindinė Seimo darbo forma yra posėdžiai. Konstitucijos 66 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta, kad Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Nors čia minimos dvi Seimo vadovybės pareigybės, tačiau šios normos turinys turi organizacinės funkcijos prasmę, nes čia tik nurodoma, kas vadovauja Seimo posėdžiams, todėl negalima daryti išvados, kad šia norma yra reglamentuojami struktūros klausimai, t. y. nustatomas Seimo Pirmininko pavaduotojų skaičius.

Pagal Konstituciją Seimo Pirmininkas yra Seimo pareigūnas, kuriam suteikiami savarankiški konstituciniai įgaliojimai, o Seimo Pirmininko pavaduotojas pagal Konstitucijos 66 straipsnio pirmąją dalį gali vykdyti tik vieną funkciją – vadovauti Seimo posėdžiams. Seimo Pirmininko konstitucinius įgaliojimus Seimo Pirmininko pavaduotojas įgyja tik Konstitucijos 89 straipsnyje numatytu atveju, t. y. tada, kai Seimo pavedimu jis laikinai eina Seimo Pirmininko pareigas.

Aiškinimas, kad remiantis Konstitucijos 89 straipsnio pirmąja dalimi Seimo Pirmininko pavaduotojas turi būti tik vienas, yra nepagrįstas. Konstitucijos 89 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta, kad, jei Seimo Pirmininkas laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas, jis „netenka savo įgaliojimų Seime, kur jo pareigas Seimo pavedimu laikinai eina jo pavaduotojas“. Ši konstitucinė nuostata nustato ne Seimo Pirmininko pavaduotojų skaičių, o Seimo prerogatyvą pavedimo forma konstituiruoti Seimo Pirmininko įgaliojimų suteikimą kitam asmeniui – Seimo Pirmininko pavaduotojui. Tai reiškia, kad niekas kitas, o tik Seimas gali pakeisti Seimo Pirmininko pavaduotojo statusą – suteikti jam teisę nuo konkretaus laiko ir apibrėžtą trukmę laikinai vykdyti konstitucinius

Seimo Pirmininko įgaliojimus. Tokia konstituiravimo tvarka yra pagrįsta Seimo visavaldiškumu spręsti jo vidaus struktūros, taip pat vadovybės formavimo klausimus. Pats Seimas savo Statute nustato ir šių klausimų sprendimo tvarką.

Atsižvelgiant į Seimo kaip įstatymų leidybos valdžios konstitucinį statusą, turi būti sukurta tokia Seimo struktūra ir demokratiniais principais pagrįsta darbo tvarka, kad šalyje esant bet kokiai situacijai Tautos atstovybė galėtų konstruktyviai, efektyviai ir nepertraukiamai įgyvendinti aukščiausią suverenią Tautos galią. Todėl aiškinimas, kad Konstitucijos 66 straipsnio pirmojoje dalyje numatytas tik vienas Seimo Pirmininko pavaduotojas, taip pat nėra pagrįstas. Kai Konstitucijos 89 straipsnio pirmosios dalies numatytais atvejais pavaduotojas laikinai eina Seimo Pirmininko pareigas ir suserga ar dėl kitų priežasčių negali vykdyti Seimo Pirmininko pareigų, gali sutrikti Seimo darbas, nes nebūtų pareigūno, kuris teisėtai galėtų vykdyti konstitucinę funkciją – vadovauti Seimo posėdžiams. Tokiu atveju taptų problematiški laikino pavaduotojo rinkimai, Seimas negalėtų vykdyti savo funkcijų, t. y. iš esmės Seimo veikla būtų sutrikdyta.

Nei 66, nei 89 Konstitucijos straipsniai nevaržo Seimo dėl Seimo Pirmininko pavaduotojų skaičiaus nustatymo.

Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, kuris turi įstatymo galią.

Šiame Konstitucijos straipsnyje įtvirtinta, kad Seimas turi teisę pats nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką. Seimo struktūra – tai tokia Seimo statute nustatyta jo vidaus padalinių sistema, kuri turi užtikrinti parlamento darbingumą, jo efektyvų funkcionavimą.

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta ir teisės akto, kuriuo reglamentuojama Seimo vidaus organizacija ir darbo tvarka, forma: tai – Seimo statutas. Pagal Konstituciją Seimo statutas turi įstatymo galią.

<...>

Pažymėtina, kad Konstitucijoje Seimo komitetų funkcijos nėra nustatytos. Šis klausimas reglamentuojamas Seimo statutu.

Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad „Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo statutas turi įstatymo galią“.

Šiame Konstitucijos straipsnyje suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus. Pagal Konstitucijos 76 straipsnį tai turi būti nustatyta Seimo statute, kuris turi įstatymo galią.

Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Šia Konstitucijos nuostata Seimui, įstatymų leidybos institucijai, yra suteikta teisė pačiam nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką teisės aktu, turinčiu įstatymo galią. Taigi Konstitucijoje yra įtvirtinta Seimo diskrecija šioje srityje. Kartu pažymėtina, kad Seimas, nustatydamas savo struktūrą ir darbo tvarką, negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų, taip pat Konstitucijoje nustatyto Seimo nario statuso.

Seimo frakcijos

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, kuris turi įstatymo galią. Kadangi frakcijos yra Seimo struktūriniai dariniai, jų formavimo tvarką,

frakcijų teises ir pareigas nustato Seimas savo statute. Nustatydamas frakcijų formavimo tvarką, teises ir pareigas Seimas negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų, taip pat ir Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato.

Pagal Konstituciją Seimo narys eidamas savo pareigas vadovaujasi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomas jokių mandatų (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis). Seimo nariams formuoti ir reikšti savo, kaip Tautos atstovų, valią padeda ir Seimo frakcijos – politinio pobūdžio Seimo struktūriniai dariniai. Frakcijų formavimo teisinis reguliavimas yra Seimo diskrecija, kiek jos neriboja Konstitucija.

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarime konstatuota, kad parlamentui nustatant frakcijų formavimo tvarką turėtų būti atsižvelgiama į bendrą parlamento narių skaičių, reglamente (statute) įtvirtintą frakcijų teisių ir pareigų pobūdį, į būtinybę garantuoti visiems vienodas galimybes reikšti pažiūras ir politinius tikslus, į mažumos gynimo principą, parlamentinės opozicijos apsaugos minimalius reikalavimus. Konstitucinis Teismas minėtame nutarime taip pat pažymėjo, kad į politinių grupių narių skaičių būtina atsižvelgti ir tais atvejais, kai formuojama parlamento vadovybė, sudaromi komitetai ir skiriami jų vadovai, skirstomos lėšos, įgyvendinamos kitos parlamento funkcijos. Tačiau taikant šiuos kriterijus negalima pažeisti parlamento nario laisvo mandato principo. Taigi nustatant Seimo narių, galinčių sudaryti frakciją, skaičių ar kitas sąlygas, reikalingas frakcijoms steigtis ir veikti, svarbu, kad toks teisinis reguliavimas nepažeistų minėtų reikalavimų.

Sprendžiant, ar ginčijama <...> nuostata „frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai“ neprieštarauja Konstitucijos 59 straipsnio 4 daliai, pažymėtina, kad Seimo narių, galinčių sudaryti frakciją, minimalaus skaičiaus nustatymas savaime nekluduoja Seimo nariui eiti savo pareigas vadovaujantis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų. <...>

Nustatant ar keičiant jau nustatytą minimalų frakciją galinčių sudaryti Seimo narių skaičių neturi būti akivaizdžių disproporcijų tarp minimalaus skaičiaus ir bendro Seimo narių skaičiaus. Lyginant ginčijamoje normoje nustatytą minimalų frakcijos narių skaičių su bendru Seimo narių skaičiumi (pagal Konstitucijos 55 straipsnį Seimą sudaro Tautos atstovai – 141 Seimo narys) nėra pagrindo tvirtinti, kad tokia disproporcija būtų įtvirtinta ginčijamu teisiniu reguliavimu. Taigi nustatytu teisiniu reguliavimu nėra pažeista Seimo narių teisė jungtis į frakcijas, taip pat jiems nekludoma eiti savo pareigas vadovaujantis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nebūti varžomiems jokių mandatų.

Parlamentinė opozicija

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Parlamentinės opozicijos pripažinimas – būtinas pluralistinės demokratijos elementas. Seimo statute turi būti nustatytos opozicijos veiklos garantijos.

Seimo Pirmininko konstitucinė teisė laikinai eiti Respublikos Prezidento pareigas (Konstitucijos 88 straipsnio 3, 4, 5, 6 punktai, 89 straipsnio 1 dalis)

Žr. 6. Respublikos Prezidentas, 2002 m. birželio 19 d. nutarimas.

Seimo Pirmininko konstitucinė teisė laikinai pavaduoti Respublikos Prezidentą (Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalis)

Žr. 6. Respublikos Prezidentas, 2002 m. birželio 19 d. nutarimas.

Seimo Pirmininko pavaduotojas (Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalis, 89 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas

Konstitucijoje yra įtvirtinta Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigybė (66 straipsnio 1 dalis, 89 straipsnio 1 dalis). Seimas, Seimo statute nustatydamas Seimo struktūrą ir darbo tvarką, turi kompetenciją nustatyti Seimo Pirmininko pavaduotojų skaičių, jų įgaliojimus bei statusą. Tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos. Nei nustatydamas Seimo struktūrą ir darbo tvarką, nei nustatydamas Seimo Pirmininko pavaduotojo ar pavaduotojų įgaliojimus arba statusą, nei pa-

vesdamas Seimo Pirmininko pavaduotojui ar pavaduotojams vykdyti tam tikras funkcijas Seimas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo (nei bendrojo, nei individualaus), kuris konkuruotų su nustatytoju Konstitucijoje.

<...> Seimo Pirmininko pirmojo pavaduotojo pareigybė Konstitucijoje nėra įtvirtinta. Tokios pareigybės įtvirtinimas – Seimo kompetencija.

Konstitucinis Teismas 1994 m. vasario 24 d. nutarime konstatavo: „Pagal Konstituciją Seimo Pirmininkas yra Seimo pareigūnas, kuriam suteikiami savarankiški konstituciniai įgaliojimai, o Seimo Pirmininko pavaduotojas pagal Konstitucijos 66 straipsnio pirmąją dalį gali vykdyti tik vieną funkciją – vadovauti Seimo posėdžiams. Seimo Pirmininko konstitucinius įgaliojimus Seimo Pirmininko pavaduotojas įgyja tik Konstitucijos 89 straipsnyje numatytu atveju, t. y. tada, kai Seimo pavedimu jis laikinai eina Seimo Pirmininko pareigas.“ Taigi Seimo Pirmininko konstitucinius įgaliojimus Seimo Pirmininko pavaduotojas įgyja tik Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje nurodytais pagrindais.

Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Jokių kitų konstitucinių įgaliojimų Seimo Pirmininko pavaduotojas neturi. O tuos įgaliojimus, kurie Konstitucijoje yra nustatyti Seimo Pirmininkui, bet ne Seimo Pirmininko pavaduotojui, Seimo Pirmininko pavaduotojas gali vykdyti tik tuo atveju, kai Seimo Pirmininkas pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas ir kai yra nustatyta tvarka priimtas ir įsigaliojęs Seimo teisės aktas, kuriuo šiame akte konkrečiai nurodytam Seimo Pirmininko pavaduotojui pavedama laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas.

Tais atvejais, kai pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį Respublikos Prezidento pareigas laikinai eina Seimo Pirmininkas, jo pareigas Seime Seimo pavedimu laikinai eina jo pavaduotojas. Tokiais atvejais Seimo Pirmininko pavaduotojas įgyvendina ne Seimo Pirmininko pavaduotojo, bet Seimo Pirmininko, kurio pareigas Seimo pavedimu jis laikinai eina, konstitucinius įgaliojimus. Tai, kad pagal Konstituciją Seimo Pirmininko pavaduotojas turi ir vykdo Seimo Pirmininko konstitucinius įgaliojimus, siejama su tuo, kad savo pareigų dėl Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje nurodytų aplinkybių negali eiti Respublikos Prezidentas, bei su tuo, kad šias pareigas tol, kol nėra pradėjęs eiti pareigų naujai išrinktas Respublikos Prezidentas, laikinai eina Seimo Pirmininkas, kuris pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį tuo laiku yra netekęs savo įgaliojimų Seime. Tuomet Seimo Pirmininko pavaduotojas, laikinai einantis Seimo Pirmininko pareigas, turi ir įgaliojimus pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 ir 4 dalis pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus, jeigu nurodytu laiku jų nepasirašo ir nepaskelbia Seimo Pirmininkas, laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas ir dėl to laikinai netekęs savo įgaliojimų Seime.

Tuo tarpu tais atvejais, kai Seimo Pirmininkas pagal Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalį pavaduoja laikinai išvykusį į užsienį arba susirgusį ir dėl to laikinai negalintį eiti pareigų Respublikos Prezidentą, jis pagal Konstituciją nėra netekęs savo įgaliojimų Seime. Todėl tokiais atvejais Seimo Pirmininko pavaduotojas pagal Konstituciją negali vykdyti Seimo Pirmininko konstitucinių įgaliojimų.

Seimas turi diskreciją nustatyti, kuris Seimo Pirmininko pavaduotojas vykdo Seimo Pirmininko įgaliojimus, kai šis dėl kokių nors priežasčių negali eiti savo pareigų. Konstitucija to nedraudžia. Tačiau tai nustatydamas Seimas negali šiam Seimo Pirmininko pavaduotojui pavesti vykdyti įgaliojimus, kuriuos pagal Konstituciją turi tik Seimo Pirmininkas, sudaryti teisinės prielaidas šiam Seimo Pirmininko pavaduotojui vykdyti Seimo Pirmininko įgaliojimus tada, kai šis nėra pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį netekęs savo įgaliojimų Seime, nes Konstitucijoje yra tiesiogiai numatyta tik viena teisinė situacija, kai Seimo Pirmininko įgaliojimai pereina Seimo Pirmininko pavaduotojui – tai situacija, nurodyta Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje. Seimas, pavesdamas konkrečiai nurodytam Seimo Pirmininko pavaduotojui laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas, šį pavedimą gali nustatyti laikui, ne ilgesniam nei tas, kurį Seimo Pirmininkas pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį yra netekęs savo įgaliojimų Seime.

Taigi Seimas negali nustatyti ir tokio teisinio reguliavimo, kuriuo Seimo Pirmininko pavaduotojui (nei pirmajam, nei kuriam nors kitam) būtų pavedama pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus, jeigu nėra nustatyta tvarka priimto ir įsigaliojusio Seimo akto, kuriuo konkrečiai įvardytam Seimo Pirmininko pavaduotojui pavedama laikinai eiti Seimo Pirmininko

pareigas dėl to, kad Seimo Pirmininkas vienu iš Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje nurodytų pagrindų eina Respublikos Prezidento pareigas ir yra laikinai netekęs savo įgaliojimų Seime.

<...>

<...> pagal Konstituciją tokiais atvejais, kai Seimo Pirmininkas yra laikinai išvykęs, nei Seimo Pirmininko pirmasis pavaduotojas, nei kuris nors kitas pavaduotojas negali perimti Seimo Pirmininko konstitucinių įgaliojimų – taigi ir Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalyje jam nustatytų įgaliojimų pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus, bet nurodytu laiku Respublikos Prezidento nepasirašytus ir motyvuotai Seimui pakartotinai svarstyti negražintus įstatymus.

Seimo diskrecija nustatyti savo struktūrą; Seimo laikinosios tyrimo komisijos

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas

Seimą sudaro Tautos atstovai – 141 Seimo narys (Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalis). Teisės aktais turi būti nustatyta tokia Seimo struktūra ir darbo tvarka, kad Seimas – Tautos atstovybė galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas.

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, taip pat kad Seimo statutas turi įstatymo galią. Pagal Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalį Seimo statutą pasirašo Seimo Pirmininkas.

Taigi pagal Konstituciją Seimas, turėdamas diskreciją nustatyti savo struktūrą, turi ir diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, jis taip pat turi diskreciją nustatyti savo struktūrinių padalinių pavadinimus, kompetenciją, sudėti, jų tarpusavio santykius, veiklos trukmę, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius. Tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų.

<...> Seimas turi konstitucinius įgaliojimus sudaryti tokius struktūrinius padalinius, kurių veiklos trukmė nėra iš anksto apibrėžta, t. y. nuolatinius struktūrinius padalinius, ir tokius, kuriems pavedama ištirti arba išspręsti tik tam tikrą klausimą (ar klausimus) ir kurie ištyrę ar išsprendę šį klausimą (ar klausimus) baigia savo veiklą, t. y. laikinus struktūrinius padalinius.

<...> Seimas, turėdamas įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei kompetencijai priskirtą klausimą, siekti gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, ir turėdamas diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, nustatyti jų kompetenciją, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius, turi ir diskreciją sudaryti tokius savo struktūrinius padalinius, kuriems būtų pavedama atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas.

Tai, kad pagal Konstituciją Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, kad Seimo statutą pasirašo Seimo Pirmininkas, *inter alia* reiškia, kad Seimas, paisydamas Konstitucijos, turi teisę pats spręsti savo struktūrinių padalinių sudarymo, jų kompetencijos, darbo organizavimo klausimus, taip pat tai, kad jokia kita valstybės valdžios institucija negali įsiterpti į šiuos Seimo konstitucinius įgaliojimus.

Kartu pažymėtina, kad Konstitucijos 76 straipsnio nuostatos „Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas“ negalima aiškinti vien lingvistiškai, t. y. kaip reiškiančios, kad Seimo struktūrinių padalinių įgaliojimai gali būti nustatyti tik Seimo statute. Antai tam, kad galėtų tinkamai vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad tokie įgaliojimai gali būti susiję ir su informacijos apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas gavimu iš valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų. Pabrėžtina, kad šis informacijos gavimas negali priklausyti nuo to, ar atitinkamos institucijos, kiti asmenys yra atskaitingi Seimui, ar ne: kad gautų išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, Seimui, kaip Tautos atstovybei, reikia turėti galimybę gauti informaciją ne tik iš jam atskaitingų institucijų, kitų asmenų, bet ir iš jam neatskaitingų asmenų. Jeigu reikia nustatyti Seimo struktūrinio padalinio valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu (įskaitant teisę reikalauti tokios informacijos, kurios pateikimą reglamentuoja įstatymai), tokie Seimo

struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu. Nustatant tokius įgaliojimus turi būti paisoma Konstitucijos normų ir principų.

Pažymėtina ir tai, kad kai kurie su Seimo struktūrinių padalinių sudarymu, jų kompetencijos nustatymu, sudėties suformavimu, užduočių jiems formulavimu susiję klausimai gali būti sprendžiami Seimo poįstatyminiais aktais. Tokie Seimo poįstatyminiai aktai negali prieštarauti įstatymams, taip pat Seimo statutui. Jeigu Seimo poįstatyminiame akte yra formuluojami Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokios Seimo poįstatyminio akto nuostatos turi būti grindžiamos įstatymų nuostatomis.

Pabrėžtina, kad Seimas, sudaręs tam tikrą struktūrinį padalinį, nustatęs jo įgaliojimus, suformulavęs jam tam tikrus uždavinius, pagal Konstituciją turi ir teisę teisės aktų nustatyta tvarka įvertinti šio savo struktūrinio padalinio veiklą bei jos rezultatus, nesvarbu, ar šis struktūrinis padalinys yra nuolatinis, ar laikinas. Tai, kokia forma turi būti įvertinta Seimo struktūrinio padalinio veikla bei jos rezultatai, Seimas sprendžia savo nuožiūra. Pavyzdžiui, Seimas gali nuspręsti pritarti ar nepritarti struktūrinio padalinio veiklai ar jos rezultatams arba pritarti jiems iš dalies (su išlygomis), Seimas gali konstatuoti, ar jo sudarytas struktūrinis padalinys jam suformuluotus uždavinius atliko, ar jų neatliko arba juos atliko iš dalies ir t. t.

<...>

Taigi Seimas pagal Konstituciją turi teisę įvertinti ir savo sudarytos laikinosios tyrimo komisijos veiklą bei <...> šios komisijos išvadą. Seimas savo nuomonę, požiūrį į savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą gali išreikšti įvairiomis formomis. Pavyzdžiui, Seimas gali nuspręsti pritarti ar nepritarti Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadai, arba pritarti jai iš dalies (su išlygomis), Seimas gali konstatuoti, kad jo sudaryta Seimo laikinoji tyrimo komisija atliko jai suformuluotus uždavinius ar jų neatliko, arba juos atliko iš dalies, Seimas taip pat gali konstatuoti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija baigė savo veiklą, arba nuspręsti pratęsti jos veiklą ir t. t. Pabrėžtina, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvada Seimo nesaisto.

<...>

Akivaizdu, kad Seimas nėra nei ikiteisminio tyrimo institucija, nei prokuratūra, nei teismas. Todėl pabrėžtina, kad Seimo nuomonės, požiūrio į savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą suformulavimas Seimo nutarime pagal Konstituciją negali būti aiškinamas kaip Seimo laikinosios tyrimo komisijos ištirtų veiksmų, priimtų sprendimų dėl klausimų, kuriuos jai buvo pavesta ištirti, taip pat jos išsiaiškintų kitų su tirtu klausimu susijusių aplinkybių teisinis kvalifikavimas. Seimas, nusprendęs pritarti ar nepritarti savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadai, arba pritarti jai iš dalies (su išlygomis), priima ne kitoms valstybės institucijoms (įskaitant ikiteisminio tyrimo institucijas, prokuratūrą, teismus) privalomą sprendimą dėl minėtų veiksmų, sprendimų, aplinkybių atitikties ar neatitikties teisės aktams – jis tik suformuluoja savo požiūrį į savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą. Seimo nutarimas, kuriame yra suformuluota Seimo nuomonė, požiūris į savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą, nesaisto nei ikiteisminio tyrimo institucijų, nei prokuratūros, nei teismo.

Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas (Konstitucijos 76 straipsnis); Seimo narių įgaliojimų, pareigų, veiklos garantijų nustatymas įstatymu

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Akivaizdu, kad Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo nario teisių nustatymu, todėl <...> Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies ir Konstitucijos 76 straipsnio nuostatų negalima priešpriešinti. Antai Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime konstatavo, kad nurodytos Konstitucijos 76 straipsnio nuostatos negalima aiškinti vien lingvistiškai. Minėtame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, jog tam, kad galėtų tinkamai vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, ir kad jeigu Seimo struktūriniam padaliniiui reikia nustatyti valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokie Seimo struktūrinio padalinio

įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu. Lygiai taip pat jeigu Seimo nario teisės apima tam tikrus Seimo nario įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokie įgaliojimai pagal Konstituciją turi būti nustatomi įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario teisės yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

<...>

<...> Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo nario pareigų nustatymu. Seimo nario pareigos, nesusijusios su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, pagal Konstituciją turi būti nustatomos įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario pareigos yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

<...>

<...> Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo narių darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų nustatymu. Jeigu Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos yra susijusios su iš to kylančiomis pareigomis Seimui neatskaitingoms institucijoms, jų pareigūnams, kitiems asmenims, tokios garantijos pagal Konstituciją turi būti nustatomos įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario darbu Seime ir kitos parlamentinės veiklos garantijos yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. tik su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

Seimo diskrecija Seimo statute nustatyti pareigas Seime, kurias gali užimti Seimo nariai

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijoje tiesiogiai nurodytos pareigos Seime, kurias gali užimti Seimo narys, – tai Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojo pareigos.

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Taigi Seimo statute gali būti nustatytos ir kitos pareigos Seime, kurias gali užimti atskiri Seimo nariai – pareigos Seimo vadovybėje, taip pat Seimo struktūrinių padalinių vadovų pareigos ar kitos pareigos, kurias Seime gali užimti tik Seimo narys; Seimo statute taip pat gali būti numatyta galimybė Seimo nariui užimti tam tikras pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu, – Konstitucijos 60 straipsnio formuluotė „jo pareigos Seime“ apima ir šias pareigas.

Seimo diskrecija nustatyti savo struktūrą; Seimo struktūrinio padalinio valdingi įgaliojimai Seimui neatskaitingų institucijų, pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu nustatomi įstatymu

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime yra konstatavęs, kad Seimas, turėdamas įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei kompetencijai priskirtą klausimą, gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, ir turėdamas diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, nustatyti jų kompetenciją, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius, turi ir diskreciją sudaryti tokius savo struktūrinius padalinius, kuriems būtų pavedama atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Minėtame nutarime Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad pagal Konstituciją Seimas, turėdamas diskreciją nustatyti savo struktūrą, turi ir diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, jis taip pat turi diskreciją nustatyti savo struktūrinių padalinių pavadinimus, kompetenciją, sudėtį, jų tarpusavio santykius, veiklos trukmę, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius; tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų.

Pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, turintis įstatymo galią. Šiame kontekste paminėtina, kad nuostatos, jog Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, negalima aiškinti vien lingvistiškai, t. y. kaip reiškiančios, kad Seimo struktūrinių padalinių įgaliojimai gali būti nustatyti tik Seimo statute; antai tam, kad galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie

turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu. Tokie įgaliojimai gali būti susiję su informacijos apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas gavimu iš valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų; šis informacijos gavimas negali priklausyti nuo to, ar atitinkamos institucijos, kiti asmenys yra atskaitingi Seimui, ar ne; jeigu reikia nustatyti Seimo struktūrinio padalinio valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu (įskaitant teisę reikalauti tokios informacijos, kurios pateikimą reglamentuoja įstatymai), tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Seimo laikinosios tyrimo komisijos (taip pat žr. 5.2. Seimo funkcijos ir įgaliojimai, 5.2.1. Bendrosios nuostatos, 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas („Seimo teisė gauti konstituciniams įgaliojimams vykdyti reikalingą informaciją“)

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

<...> demokratinėje teisinėje valstybėje negali būti paneigti parlamento – Tautos atstovybės įgaliojimai imtis priemonių, kad būtų gauta informacija apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, *inter alia* sudaryti tam skirtus parlamento struktūrinius padalinius ir jiems pavesti atlikti atitinkamą tyrimą; priešingu atveju nebūtų užtikrintas tinkamas parlamento – Tautos atstovybės funkcijų vykdymas ir reikalingų sprendimų priėmimas. Minėti įgaliojimai kyla iš pačios parlamentinės demokratijos esmės, yra parlamentarizmo savastis. Demokratiškas teisinių valstybių parlamentų praktikoje parlamento galimybė imtis priemonių, kad būtų gauta informacija apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, įgyvendinama ir panaudojant tokius institutus kaip parlamentų sudaromas laikinosios komisijos (kurioms pavedama atlikti tam tikrą tyrimą), parlamentiniai klausymai bei svarstymai ir pan.

Seimo sudaromų laikinųjų komisijų, *inter alia* laikinųjų tyrimo komisijų, institutas būdingas ir atkurto Lietuvos valstybės parlamentarizmo tradicijai.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti kokio nors išsamaus (baigtinio) klausimų, kuriems ištirti Seimas gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, sąrašo: kadangi Seimas, kaip Tautos atstovybė ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija (vykdanti <...> ne tik įstatymų leidybos, bet ir įvairias kitas funkcijas), gali leisti įstatymus ir kitus teisės aktus, reguliuojančius kuo įvairiausių visuomeninius santykius, jis iš esmės gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, skirtas kuo įvairiausiems valstybėje ir visuomenėje vykstantiems procesams ištirti.

Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. birželio 2 d. nutarimai). Konstitucija nesuponuoja tokios Seimo veiklos, kai Seimas visą įstatymų leidybai bei kitoms Seimo funkcijoms vykdyti reikalingą informaciją renka pats, nepasikliaudamas kitų valstybės institucijų pateikiama informacija, ir kai Seimo veikloje dominuoja laikinųjų tyrimo ar panašios paskirties komisijų sudarymas bei jų atliekami tyrimai. Priešingai, Konstitucija suponuoja tokį Seimo laikinųjų tyrimo komisijų institutą ir tokį įstatymuose įtvirtintą šių komisijų sudarymo ir veiklos teisinį reguliavimą, kai Seimo laikinosios tyrimo komisijos yra sudaromos ne bet kokiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams ištirti. Laikinųjų Seimo tyrimo komisijų įgaliojimai sietini su Seimo konstitucine paskirtimi bei funkcijomis.

Konstitucija nesuponuoja galimybės sudaryti tokias Seimo laikinąsias tyrimo komisijas, kurioms būtų pavedama ištirti tokius dalykus, kurių pagal Konstituciją viešosios valdžios institucijos apskritai negali tirti, kaip antai žmogaus asmeninio ar šeimyninio gyvenimo aplinkybių, jeigu tokiu tyrimu galėtų būti konstituciškai nepagrįstai įsiterpta į Konstitucijos ginamą ir saugomą žmogaus privatų gyvenimą, pažeistas jo neliečiamumas ir pan.

Iš konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos nuostatų darytina išvada, kad Seimas neturi įgaliojimų sudaryti ir tokių laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama ištirti dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus. Antai Seimo

laikinoji tyrimo komisija negali perimti teismų konstitucinių įgaliojimų ar kaip nors kitaip įsiterpti į teismų konstitucinės kompetencijos įgyvendinimą, pažeisti teisėjo ir teismų nepriklausomumo vykdant teisingumą ar juo labiau pati imti vykdyti teisingumą; Seimo laikinoji tyrimo komisija negali perimti prokurorų konstitucinių įgaliojimų ar kaip nors kitaip įsiterpti į prokurorų konstitucinės kompetencijos įgyvendinimą, pažeisti prokuroro nepriklausomumo organizuojant ikiteisminę tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Tačiau tai, kad Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama ištirti dalykų, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus, nereiškia, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos apskritai negali turėti įgaliojimų valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu. Tokie įgaliojimai paisant Konstitucijos gali būti nustatyti įstatymu.

Seimo laikinųjų tyrimo komisijų sudarymas

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

<...> Seimo laikinųjų tyrimo komisijų, kaip Seimo struktūrinių padalinių, prigimtis suponuoja tai, kad iniciatyva sudaryti Seimo laikinąją komisiją gali kilti tik Seime, t. y. ją reikšti gali tik Seimo nariai. Taigi pagal Konstituciją negali būti nustatyta tokio teisinio reguliavimo, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymą inicijuotų ne Seimo nariai, o kiti subjektai.

Seimas, teisės aktais reglamentuodamas Seimo laikinųjų komisijų sudarymą, gali nustatyti, kokiais būdais ir kokiomis organizacinėmis formomis Seimo nariai gali pareikšti iniciatyvą sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją, *inter alia* nustatyti, kad tokią iniciatyvą gali pareikšti tam tikri Seimo struktūriniai padaliniai (pavyzdžiui, frakcijos, komitetai) ir (arba) tam tikro skaičiaus Seimo narių grupė. <...> pažymėtina, jog, atsižvelgiant į tai, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos turi būti sudaromos ne bet kokiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams ištirti, minėta Seimo narių grupė turėtų būti pakankamai didelė; kita vertus, nustačius pernelyg didelį tokią grupę sudarančių Seimo narių skaičių būtų nepagrįstai suvaržytos Seimo narių galimybės inicijuoti Seimo laikinųjų tyrimo komisijų sudarymą, kad Seimas galėtų gauti informaciją apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, būtiną tam, kad Seimas – Tautos atstovybė efektyviai veiktų Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Atsižvelgus į tai, kad Konstitucija suponuoja parlamento mažumos gynimą, Seimo opozicijos apsaugos minimalius reikalavimus (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d., 2001 m. sausio 25 d. nutarimai), taip pat į tai, kad parlamentinės opozicijos pripažinimas yra būtinas pliuralistinės demokratijos elementas (Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas), gali būti nustatytas ir toks teisinis reguliavimas, kad inicijuoti laikinųjų tyrimo komisijų sudarymą galėtų ir Seimo opozicija.

Iniciatyvos sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją pareiškimas, kad ir kas būtų ją pareiškęs, savaime nesuponuoja tokios komisijos sudarymo. Pabrėžtina, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija – tai viso Seimo, o ne jo dalies, ne Seimo struktūrinio padalinio ar Seimo narių grupės darinys; Seimo laikinosios tyrimo komisijos įgaliojimai gali atsirasti tik iš Seimo, kaip Tautos atstovybės, akto – Seimo valios pareiškimo, o ne iš kokio nors Seimo struktūrinio padalinio ar kokios nors Seimo narių grupės valios ar ketinimo pareiškimo. Dėl to tik Seimas gali spręsti, ar sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją tam tikru klausimu, ar jos nesudaryti, gali nustatyti jos sudėtį, uždavinius ir t. t., – niekas negali už Seimą tokios jo valios pareikšti, taigi ir joks Seimo struktūrinis padalinys, jokia Seimo narių grupė.

Vienas iš sprendimų priėmimo demokratinių principų yra daugumos principas (Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 22 d. nutarimas). Seimo sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada). Pabrėžtina, kad Seimo valia dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo pagal Konstituciją negali būti pareikšta kitaip, kaip tik Seimo nariams balsuojant Seimo posėdyje ir priimant atitinkamą poįstatyminį teisės aktą. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Seimo poįstatyminiai aktai, kuriais sprendžiami su

Seimo struktūrinių padalinių (taigi ir Seimo laikinųjų tyrimo komisijų) sudarymu, jų kompetencijos, sudėties, uždavinių nustatymu susiję klausimai, negali prieštarauti įstatymams, taip pat Seimo statutui; kad jeigu Seimo poįstatyminiame akte yra formuluojami Seimo struktūrinio padalinio (taigi ir Seimo laikinosios tyrimo komisijos) įgaliojimai valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokios Seimo poįstatyminio akto nuostatos turi būti grindžiamos įstatymų nuostatomis (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Kiekvienu konkrečiu atveju Seimas, prieš sprenddamas dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo, privalo apsvarstyti ir įvertinti, ar pagal Konstituciją ir įstatymus ta Seimo laikinoji tyrimo komisija gali būti sudaryta, ar ne. Seimas privalo apsvarstyti ir įvertinti *inter alia* tai: ar klausimas, dėl kurio siūloma sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją, iš tikrųjų yra valstybinės svarbos; ar nėra siūloma tai Seimo laikinajai tyrimo komisijai pavesti iširti tokių dalykų, kurių pagal Konstituciją viešosios valdžios institucijos apskritai negali tirti; ar nėra siūloma tai Seimo laikinajai tyrimo komisijai pavesti iširti tokių dalykų, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus.

Seimas, prieš sprenddamas dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo, gali (*inter alia* tikslingumo aspektu) įvertinti ir tai, ar nėra kitų aplinkybių, kurios pateisintų tos komisijos nesudarymą, kaip antai: ar atitinkamas klausimas nebuvo jau iširtas arba nėra tiriamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos ar kitos institucijos, ar atitinkamo darbo negali atlikti kuris nors jau įsteigtas ir veikiantis Seimo struktūrinis padalinys ir t. t.

Pabrėžtina, kad Seimas, sudarydamas laikinąją tyrimo komisiją, privalo paisyti iš Konstitucijos kylančių Seimo mažumos teisių gynimo imperatyvo, Seimo opozicijos apsaugos minimalių reikalavimų, suponuojančių *inter alia* tai, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija negali būti sudaroma vien iš Seimo politinės daugumos atstovų, neįtraukiant Seimo mažumos (opozicijos) atstovų, jeigu jie to pageidauja. Pabrėžtina ir tai, kad sudarant Seimo laikinąją tyrimo komisiją turi būti gerbiama tos komisijos sudarymo iniciatorių valia ir interesas iširti būtent jų suformuluotą klausimą ir turi būti užtikrinta, kad toje Seimo laikinojoje tyrimo komisijoje iniciatoriams būtų deramai atstovaujama.

<...>

Pažymėtina, kad sudarant Seimo laikinąsias tyrimo komisijas turi būti paisoma Konstitucijoje, *inter alia* jos 59 straipsnio 4 dalyje, įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo – vienos iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų. Iš Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo kyla Seimo nario teisė savo nuožiūra balsuoti priimant bet kurią Seimo sprendimą – kiekvienu klausimu balsuoti pagal savo sąžinę.

Seimo nario laisvas mandatas suponuoja tai, kad Seimo narys tiek kartu su kitais Seimo nariais inicijuodamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymą, tiek dalyvaudamas priimant Seimo sprendimą dėl Seimo laikinosios komisijos sudarymo, tiek dalyvaudamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos veikloje, tiek dalyvaudamas priimant Seimo sprendimą dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos veiklos bei jos rezultatų įvertinimo turi vadovautis tik Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis) – ši jo laisvė negali būti varžoma rinkėjų priesakais, jį iškėlusių politinių partijų ar organizacijų politiniais ar kitokiais reikalavimais, kitų Seimo narių valia. Paminėtina, kad Seimo narys už balsavimus ar kalbas Seime (išskyrus asmens įžeidimą ar šmeižtą) negali būti persekiojamas (Konstitucijos 62 straipsnio 3 dalis).

<...>

<...> tais atvejais, kai klausimas, kuriam iširti siūloma sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją, yra išties valstybinės svarbos ir nėra aplinkybių, dėl kurių tokia komisija pagal Konstituciją ir įstatymus negali būti sudaryta, taip pat jeigu nėra kitų aplinkybių, kurios pateisintų tos komisijos nesudarymą, Seimo narių laisvas mandatas turi būti naudojamas taip, kad Seimas galėtų efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę.

<...> Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas. Seimas savo konstituciniais įgaliojimais sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas neturi naudotis taip, kad visą įstatymų leidybai bei kitoms savo funkcijoms vykdyti reikalingą informaciją rinktų pats ir jo veikloje dominuotų laikinųjų tyrimo ar panašios paskirties komisijų sudarymas bei jų atliekami tyrimai; kaip minėta

šiam Konstitucinio Teismo nutarime, Konstitucija nesuponuoja tokios Seimo veiklos. Antraip galėtų būti sudarytos prielaidos tam tikromis aplinkybėmis trikdyti parlamento darbą, kliudyti Seimui – Tautos atstovybei racionaliai ir efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Pažymėtina, kad kiekvienas Seimo sprendimas dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo (sprendimas sudaryti tokią komisiją, sprendimas tokios komisijos nesudaryti ir kt.), kad ir kokia būtų to sprendimo išraiška (teisinė forma), pagal Konstituciją gali būti ginčijamas Konstituciniame Teisme šio sprendimo (Seimo akto) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, atžvilgiu. Pagal Konstituciją tai daryti gali Konstitucijos 106 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai, *inter alia* ne mažiau kaip 1/5 visų Seimo narių, t. y. ne mažiau kaip 29 Seimo narių grupė.

Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvados teisinė galia

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

<...> Seimo sudarytos laikinosios tyrimo komisijos išvados Seimo nesaisto. Seimas, sudaręs laikinąją tyrimo komisiją ir nustatęs jos uždavinius, pagal Konstituciją turi ir įgaliojimus teisės aktų nustatyta tvarka įvertinti tos Seimo laikinosios tyrimo komisijos veiklą bei jos rezultatus. Tai, kokia forma turi būti įvertinta Seimo laikinosios tyrimo komisijos veikla bei jos rezultatai, Seimas sprendžia savo nuožiūra. Pavyzdžiui, Seimas gali nuspręsti pritarti arba nepritarti Seimo laikinosios tyrimo komisijos veiklai ar jos rezultatams arba pritarti jiems iš dalies (su išlygomis), Seimas gali konstatuoti, ar jo sudaryta Seimo laikinoji tyrimo komisija jai nustatytus uždavinius atliko, ar jų neatliko arba juos atliko iš dalies ir t. t. (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Seimas, nusprendęs pritarti savo sudarytos laikinosios tyrimo komisijos išvadai, nepriima kitoms valstybės institucijoms (įskaitant ikiteisminio tyrimo institucijas, prokuratūrą, teismus) privalomo sprendimo dėl savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos ištirtų veiksmų, sprendimų, aplinkybių atitikties ar neatitikties teisės aktams – jis tik išdėsto savo požiūrį į savo sudarytos laikinosios tyrimo komisijos išvadą. Toks Seimo nutarimas savaime, tiesiogiai nesukelia teisiniu padariniu joje nurodytiems asmenims – jiems tokius padarinius gali sukelti tik kitų institucijų, jų pareigūnų sprendimai, kurie gali būti priimti atsižvelgus į Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimai

Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas

<...> Konstitucijos nuostatos suponuoja galimybę įstatymu nustatyti plačius Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimus, bet kartu įtvirtina tam tikras Seimo laikinųjų tyrimo komisijų tiriamosios veiklos ribas, kurių įstatymais ar kitais teisės aktais negalima praplėsti.

Konstitucija įsakmiai reikalauja tokio teisinio – pirmiausia įstatyminio – reguliavimo, kad, viena vertus, būtų užtikrinta Seimo laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms Seimas – Tautos atstovybė paveda atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, veikla, taigi ir Seimo kontrolės funkcijos (parlamentinės kontrolės) vykdymas, vadinasi, kad valstybės gyvenime nebūtų sričių, kuriose Seimas – Tautos atstovybė, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, negalėtų, paisydamas Konstitucijos, vykdyti parlamentinės kontrolės, ir, kita vertus, nebūtų padaryta žalos kurioms nors Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms, jeigu Seimo laikinosios tyrimo komisijos būtų sudaromos ištirti tokiems dalykams, kurių pagal Konstituciją viešosios valdžios institucijos apskritai negali tirti (pavyzdžiui, žmogaus asmens ar šeimyninio gyvenimo aplinkybėms, jeigu tokiu tyrimu galėtų būti konstituciškai nepagrįstai įsiterpta į Konstitucijos ginamą ir saugomą žmogaus privatų gyvenimą, pažeistas jo neliečiamumas ir pan.), taip pat dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų (jų pareigūnų) įgaliojimus (*inter alia* teismų, prokurorų). Įstatymuose, kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad tarp šių dviejų iš Konstitucijos kylančių imperatyvų būtų racionali pusiausvyra, kad nė vienas iš jų nebūtų ignoruojamas ar aukojamas kito naudai.

<...>

<...> kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarime, pagal Konstituciją negalima nustatyti kokio nors išsamaus (baigtinio) klausimų, kuriems ištirti Seimas gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, sąrašo; Seimas, kaip Tautos atstovybė, iš esmės gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas kuo įvairiausiems valstybėje ir visuomenėje vykstantiems procesams ištirti.

Kartu pažymėtina, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos turi būti sudaromos ne bet koikiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams ištirti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai).

Taigi Konstitucija apskritai nedraudžia Seimui, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, sudaryti ir tokias Seimo laikinąsias tyrimo komisijas, kurioms būtų pavedama ištirti valstybės ar savivaldybių institucijų veiklą, t. y. tai, kaip atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos vykdo savo funkcijas, apibrėžtas Konstitucijoje ir įstatymuose, kaip jos įgyvendina Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus. Kad galėtų įvykdyti tokį Seimo pavedimą, Seimo laikinoji tyrimo komisija turi turėti galimybę įstatymų nustatyta tvarka gauti ir tokią informaciją, kuri yra susijusi su atitinkamų valstybės ar savivaldybių institucijų darbo organizavimu, nepriklausomai nuo to, ar atitinkamų klausimų, *inter alia* dėl institucijų struktūros nustatymo, struktūrinių padalinių steigimo ir likvidavimo, darbuotojų priėmimo į darbą ir jų atleidimo ar perkėlimo į kitas pareigas, nušalinimo nuo pareigų bei kitų klausimų, susijusių su institucijos darbuotojų karjera, teisiniu statusu ir pan., sprendimas pagal įstatymus priklauso tų institucijų vadovams, ar juos priimančiam dalyvauja ir kiti asmenys. Tačiau pabrėžtina, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos negali būti sudaromos vien tokiems kaip minėtieji klausimams specialiai išsiaiškinti, tokių klausimų tyrimas negali būti savitiksliis dalykas. Faktinės informacijos apie tokius dalykus gavimas tegali būti priemonė ypatingiems (valstybinės svarbos) klausimams išsiaiškinti.

Taigi Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama teisėtumo ir (arba) tikslingumo atžvilgiais tirti bei vertinti, taip pat kontroliuoti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimų dėl atitinkamose institucijose dirbančių asmenų profesinės karjeros, nes atlikti tokį tyrimą, vertinimą, kontrolę ir priimti atitinkamus sprendimus gali tik reikiamus įgaliojimus turinčios valstybės ir savivaldybių institucijos, jų pareigūnai.

Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms gali būti pavedama tirti, vertinti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimus *inter alia* dėl atitinkamų institucijų struktūros, tačiau tik tiek, kiek reikia, kad būtų išsiaiškinta, ar šie sprendimai yra tokie, kad atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos gali tinkamai vykdyti savo funkcijas, apibrėžtas Konstitucijoje ir įstatymuose, kad jos gali įgyvendinti savo Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus.

Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip konstatuota šiame Konstitucinio Teismo sprendime, Seimo pagal Konstituciją vykdoma kontrolės funkcija nesuponuoja to, kad Seimas tiesiogiai organizuoja kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbą ar gali bet kada įsikišti į bet kurios viešąją valdžią įgyvendinančios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnų) veiklą. Seimo kontrolės funkcija nesuponuoja ir galimybės Seimui priimti tokius sprendimus, kuriuos gali priimti tik atitinkamą kompetenciją turinčios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnai).

Juo labiau tokių įgaliojimų negali turėti joks Seimo padalinys, taigi ir Seimo laikinosios tyrimo komisijos.

Pažymėtina ir tai, kad, kaip savo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, „tam, kad galėtų tinkamai vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prirreikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu“; „tokie įgaliojimai gali būti susiję ir su informacijos apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas gavimu iš valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų“; „šis informacijos gavimas negali priklausyti nuo to, ar atitinkamos institucijos, kiti asmenys yra atskaitingi Seimui, ar ne: kad gautų išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, Seimui, kaip Tautos atstovybei, reikia turėti galimybę gauti informaciją ne tik iš jam atskaitingų institucijų, kitų asmenų, bet ir iš jam neatskaitingų asmenų“; „jeigu reikia nustatyti Seimo struktūrinio padalinio valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu (įskaitant teisę reikalauti tokios informacijos, kurios

pateikimą reglamentuoja įstatymai), tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu“; „nustatant tokius įgaliojimus turi būti paisoma Konstitucijos normų ir principų“.

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarime taip pat yra konstatuota, jog „tai, kad Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama ištirti dalykų, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus, nereikia, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos apskritai negali turėti įgaliojimų valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu“; „tokie įgaliojimai paisant Konstitucijos gali būti nustatyti įstatymu“.

Čia vartojamos formuluotės „tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu“ ir „tokie įgaliojimai paisant Konstitucijos gali būti nustatyti įstatymu“ reiškia ir tai, jog tai, kokius valdingus įgaliojimus Seimo laikinoji tyrimo komisija turi Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, įstatymuose turi būti nustatyta *expressis verbis*, aiškiai ir nedviprasmiškai. Nustatant tokius įgaliojimus privalu paisyti Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* Konstitucinio Teismo aktuose suformuluotų oficialių doktrininį nuostatų, kuriose yra aiškinamos atitinkamos Konstitucijos nuostatos.

Pažymėtina, jog Seimo laikinųjų tyrimo komisijų darbas turi būti įstatymu reglamentuotas taip, kad reikiama informacija būtų gaunama ir į Seimo laikinųjų tyrimo komisijų posėdžius pakviestų asmenų apklausa būtų organizuota taip, kad tos komisijos narių užduodamais klausimais ir pateikiamais komentarais nebūtų formuojama išankstinė nuomonė, nebūtų žeminamas žmogaus orumas, nebūtų pažeidžiama asmens teisė į privatų gyvenimą, kad būtų užduodami tik tokie klausimai ir pateikiami tik tokie komentarai, kurie yra susiję su tyrimo dalyku, kad klausimai nebūtų menami, provokaciniai. Taip pat turi būti užtikrinta, kad Seimo laikinųjų tyrimo komisijų gauta informacija, kurios neatskleidimą gina ir saugo Konstitucija, nebūtų paviešinta, atskleista asmenims, kurie pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus <...> konstatuotina, kad <...> Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo <...> nuostata [„Iš konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos nuostatų darytina išvada, kad Seimas neturi įgaliojimų sudaryti ir tokių laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama ištirti dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus“], aiškinama kitų Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo, taip pat Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo oficialių konstitucinių doktrininį nuostatų kontekste, reiškia ir tai, kad:

– Seimas pagal Konstituciją turi įgaliojimus, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, sudaryti ir tokias Seimo laikinąsias tyrimo komisijas, kurioms būtų pavedama ištirti valstybės ar savivaldybių institucijų veiklą, t. y. tai, kaip atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos vykdo savo funkcijas, apibrėžtas Konstitucijoje ir įstatymuose, kaip jos įgyvendina Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus; kad galėtų įvykdyti tokį Seimo pavedimą, Seimo laikinoji tyrimo komisija turi turėti galimybę įstatymų nustatyta tvarka gauti ir tokią informaciją, kuri yra susijusi su atitinkamų valstybės ar savivaldybių institucijų darbo organizavimu, nepriklausomai nuo to, ar atitinkamų klausimų, *inter alia* dėl institucijų struktūros nustatymo, struktūrinių padalinių steigimo ir likvidavimo, darbuotojų priėmimo į darbą ir jų atleidimo ar perkėlimo į kitas pareigas, nušalinimo nuo pareigų bei kitų klausimų, susijusių su institucijos darbuotojų karjera, teisiniu statusu ir pan., sprendimas pagal įstatymus priklauso tų institucijų vadovams, ar juos priimant dalyvauja ir kiti asmenys, tačiau Seimo laikinosios tyrimo komisijos negali būti sudaromos vien tokiems kaip minėtieji klausimams specialiai išsiaiškinti – faktinės informacijos apie tokius dalykus gavimas tegali būti priemonė ypatingiems (valstybinės svarbos) klausimams išsiaiškinti;

– Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama teisėtumo ir (arba) tikslingumo atžvilgiais tirti bei vertinti, taip pat kontroliuoti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimų dėl atitinkamose institucijose dirbančių asmenų profesinės karjeros, nes atlikti tokį tyrimą, vertinimą, kontrolę ir priimti atitinkamus sprendimus gali tik reikiamus įgaliojimus turinčios valstybės ir savivaldybių institucijos, jų pareigūnai;

– Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms gali būti pavedama tirti, vertinti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimus *inter alia* dėl atitinkamų institucijų struktūros, tačiau tik tiek, kiek reikia, kad būtų išsiaiškinta, ar šie sprendimai yra tokie, kad atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos gali tinkamai vykdyti savo funkcijas, apibrėžtas Konstitucijoje ir įstatymuose, kad jos gali įgyvendinti savo Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus;

– turi būti užtikrinta, kad Seimo laikinųjų tyrimo komisijų gauta informacija, kurios neatskleidimą gina ir saugo Konstitucija, nebūtų paviešinta, atskleista asmenims, kurie pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms;

– Seimo laikinųjų tyrimo komisijų veiklos teisiniu reguliavimu negalima sudaryti prielaidų Seimo laikinajai tyrimo komisijai ar visam Seimui tiesiogiai organizuoti kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbo, kištis į kitų valstybės ir savivaldybių institucijų (jų pareigūnų) veiklą, priimti tokių sprendimų, kuriuos gali priimti tik atitinkamus įgaliojimus turinčios valstybės ir savivaldybių institucijos (jų pareigūnai).

Seimo laikinųjų tyrimo komisijų santykiai su prokurorais ir valstybės institucijomis, vykdančiomis ikiteisminį tyrimą ir (arba) esančiomis operatyvinės veiklos subjektais; informacijos, kurios neatskleidimą gina ir saugo Konstitucija, pateikimas Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms

Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas

<...> Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo oficialios konstitucinės doktrininės nuostatos dėl Seimo laikinųjų tyrimo komisijų santykių su Lietuvos Respublikos prokuratūra (prokurorais) <...> yra *mutatis mutandis* taikytinos ir Seimo laikinųjų tyrimo komisijų santykių su kitomis valstybės institucijomis (jų pareigūnais), pagal įstatymus vykdančiomis ikiteisminį tyrimą ir (arba) esančiomis operatyvinės veiklos subjektais, teisiniu reguliavimu.

Konstitucija reikalauja įstatymu nustatyti tokį reguliavimą, kad tam tikra informacija, kurios neatskleidimą (visišką arba tam tikra apimtimi) saugo ir gina Konstitucija, *inter alia* informacija, sudaranti Konstitucijos saugomą ir ginamą paslaptį, Seimo laikinajai tyrimo komisijai (be abejo, sudarytai iširti ne tiems dalykams, kurių Seimo laikinoji tyrimo komisija apskritai negali tirti, ir ne tiems, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų (jų pareigūnų) įgaliojimus) būtų teikiama – jeigu atitinkama informacija apskritai gali būti jai teikiama – tik kuo griežčiausiai laikantis įstatymų nustatytos tvarkos ir tik kuo griežčiausiai garantuojant, kad ši informacija nebus atskleista jokiame asmeniui, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms.

Akivaizdu, kad bet kokios informacijos pateikimas Seimui, kuris yra politinė institucija (be kita ko, susidedanti iš įvairioms politinėms jėgoms priklausančių asmenų), visuomet yra susijęs su rizika, kad ši informacija pasklis plačiau nei derėtų pagal Konstituciją ir įstatymus.

Teisinio reguliavimo, veiksmingai užtikrinančio Konstitucijos saugomų ir ginamų paslaptčių nepaviešinimą, įtvirtinimas įstatymu, taip pat atitinkamos organizacinės ir techninės priemonės – būtinos atitinkamos informacijos pateikimo (jeigu atitinkama informacija apskritai gali būti Seimo laikinajai tyrimo komisijai teikiama) Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms sąlygos.

<...>

Pažymėtina ir tai, kad, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime, <...> [įstatyme] „nėra nustatyti kriterijai, kuriais vadovaudamiesi Generalinė prokuratūra, Valstybės kontrolė, Valstybės saugumo departamentas ar ikiteisminio tyrimo įstaiga galėtų nesutikti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija gautų minėtą jai reikalingą informaciją arba pagal kuriuos šios informacijos naudojimui komisijos darbe būtų taikomi kokie nors kiti apribojimai“.

Tačiau ypač pabrėžtina, kad minėtas teisinis reguliavimas negali būti taisomas, tikslinamas taip, kad būtų sudarytos prielaidos vieną konstitucinę vertybę – Konstitucijoje įtvirtintą Seimo kontrolės funkciją ir jo konstitucinius įgaliojimus prirėkus pačiam imtis tiriamosios veiklos vals-

tybinės svarbos klausimu, kad būtų gauta atitinkamiems sprendimams priimti reikalinga išsami, objektyvi informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, iškelti virš kitų konstitucinių vertybių, priešpriešinti kitoms konstitucinėms vertybėms, *inter alia* prokuroro nepriklausomumui organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant (kaip minėta, atitinkamos oficialios konstitucinės doktrininės nuostatos yra *mutatis mutandis* taikytinos ir Seimo laikinųjų tyrimo komisijų santykių su kitomis valstybės institucijomis (jų pareigūnais), pagal įstatymus vykdančiomis ikiteisminį tyrimą ir (arba) esančiomis operatyvinės veiklos subjektais, teisiniam reguliavimui). Minėtas teisinis reguliavimas negali būti taisomas, tikslinamas taip, kad nustatant kriterijus, kuriais vadovaudamasi atitinkamos valstybės institucijos galėtų nesutikti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija gautų jai reikalingą informaciją, arba pagal kuriuos šios informacijos naudojimui Seimo laikinosios tyrimo komisijos darbe būtų taikomi kokie nors kiti apribojimai, būtų iš esmės paneigti šie konstituciškai pagrįsti jų įgaliojimai nesutikti teikti tam tikrą informaciją arba taikyti kokių nors kitus apribojimus. Jeigu šie atitinkamų institucijų įgaliojimai nesutikti teikti tam tikrą informaciją arba taikyti kokių nors kitus apribojimus būtų labai apriboti ar išvis paneigti, galėtų kilti grėsmė įvairioms Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms.

Be abejo, toks nesutikimas negali būti nemotyvuotas.

<...>

De lege ferenda požiūriu taip pat pabrėžtina, kad, kad ir koks būtų įstatyminis reguliavimas, paisant Konstitucijos jis turi būti tik toks, kad nebūtų paneigti įstatyme nustatyti subjektų įgaliojimai neatskleisti informacijos, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms.

Kita vertus, įstatymu turi būti nustatytas ir toks teisinis reguliavimas, kuris leistų garantuoti, kad įstatyme nustatyti subjektų įgaliojimai neatskleisti informacijos, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms, nebūtų naudojami pateisinti sprendimams neatskleisti ir tokios informacijos, kurios neatskleidimo (visiško ar tam tikra apimtimi) Konstitucija negina ir nesaugo ir kuri įstatymo nustatyta tvarka turi būti atskleista tam tikriems subjektams, *inter alia* Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms, sudarytoms ypatingiems (valstybinės svarbos) klausimams iširti.

<...>

Valstybės institucijos vykdomo ikiteisminio, operatyvinio ar kitokio tyrimo medžiagą, jeigu tokia informacija iš tikrųjų reikalinga tam, kad Seimas galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimo laikinoji tyrimo komisija gali gauti (jeigu atitinkama informacija apskritai gali būti jai teikiama) tik kuo griežčiausiai laikantis įstatymų nustatytos tvarkos ir tik kuo griežčiausiai garantuojant, kad ši informacija nebus atskleista jokiai asmeniui, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms. Šiame Konstitucinio Teismo sprendime konstatuota, kad teisinio reguliavimo, veiksmingai užtikrinančio Konstitucijos saugomų ir ginamų paslapčių nepaviešinimą, įstatyminis įtvirtinimas, taip pat atitinkamos organizacinės ir techninės priemonės – būtinos atitinkamos informacijos pateikimo – jeigu atitinkama informacija apskritai gali būti Seimo laikinajai tyrimo komisijai teikiama – Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms sąlygos.

<...>

Pabrėžtina, kad Generalinės prokuratūros, Valstybės kontrolės, Valstybės saugumo departamento ar ikiteisminio tyrimo įstaigos <...> žinioje esanti informacija, kuri yra ikiteisminio, operatyvinio ar kitokio tyrimo medžiaga, tol, kol toks tyrimas nėra baigtas ir jo išvados nėra įformintos atitinkamais procesiniais dokumentais, paprastai negali būti pagrindu Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadoms; šis teiginys nėra absoliutus; tačiau kad ir kokios būtų jo išimties, kylančios iš Konstitucijos, kuri įpareigoja ginti ir saugoti asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus, kitas konstitucines vertybes, nepriklausomai nuo to, ar įstatymų leidėjas yra įvykdęs savo pareigą ir šias išimtis deramai atspindėjęs įstatymuose, visais atvejais būtina paisyti atitinkamos įstatyme numatytos valstybės institucijos, *inter alia* ikiteisminio tyrimo institucijos ir (arba) operatyvinės veiklos subjekto, įgaliojimų motyvuotai nesutikti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija

gautų minėtą jai reikalingą informaciją, arba reikalauti, kad šios informacijos naudojimui Seimo laikinosios tyrimo komisijos darbe būtų taikomi kokie nors kiti apribojimai.

Šiame kontekste paminėtina, kad, kaip Konstitucinis Teismas yra konstatavęs dar 2004 m. gegužės 13 d. nutarime, „akivaizdu, kad organizaciniai, techniniai tokio susipažinimo klausimai turi būti derinami su valstybės institucijomis, kurių žinioje yra baudžiamoji byla ar kita medžiaga, dokumentai“.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus <...> konstatuotina, kad <...> Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo <...> nuostata [„Iš konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos nuostatų darytina išvada, kad Seimas neturi įgaliojimų sudaryti ir tokių laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama ištirti dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus“], aiškinama kitų Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo, taip pat Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo oficialių konstitucinių doktrininių nuostatų kontekste, reiškia ir tai, kad Seimas turi įgaliojimus, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, pavesti Seimo laikinajai tyrimo komisijai ištirti ir tokius dalykus, kuriems ištirti bus reikalinga ir atitinkamų valstybės institucijų vykdomo tyrimo (taip pat ir ikiteisminio, operatyvinio) medžiaga, tačiau tai negali būti tokia informacija, kuri pagal Konstituciją apskritai negali būti atskleidžiama Seimo laikinajai tyrimo komisijai, taip pat negali būti paneigti įstatymų nustatytų subjektų įgaliojimai neatskleisti informacijos, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms, taip pat ir nebaigtam ikiteisminiam, operatyviniam tyrimui.

5.5. SEIMO DARBO TVARKA

5.5.1. Bendrosios nuostatos

Seimo kompetencija nustatyti savo darbo tvarką (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1993 m. spalio 1 d. nutarimas

<...> Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 76 straipsnį Seimas turi teisę Statutu nustatyti savo darbo tvarką. Seimas yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neriboja Lietuvos Respublikos Konstitucija.

Seimo savarankiškumas ir veiklos nepertraukiamumas

Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas

Seimas, kaip įstatymų leidybos institucija įgyvendindamas valdžios galias, yra savarankiškas tiek, kiek šių galių neriboja Konstitucija, bet jis visada privalo užtikrinti nepertraukiamą Konstitucijoje numatytą savo įgaliojimų įgyvendinimą.

Seimo kompetencija nustatyti savo darbo tvarką (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Vadinasi, Seimui yra suteikta teisė pačiam nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką.

Seimo darbo tvarka turi užtikrinti galimybę Seimui konstruktyviai ir nepertraukiamai vykdyti savo funkcijas (Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas

Konstitucijoje įtvirtinta, kad pagrindinė Seimo darbo forma yra posėdžiai. Konstitucijos 66 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta, kad Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. <...> šios normos turinys turi organizacinės funkcijos prasmę, nes čia tik nurodoma, kas vadovauja Seimo posėdžiams, todėl negalima daryti išvados, kad šia norma yra reglamentuojami struktūros klausimai, t. y. nustatomas Seimo Pirmininko pavaduotojų skaičius.

<...>

Atsižvelgiant į Seimo kaip įstatymų leidybos valdžios konstitucinį statusą, turi būti sukurta tokia Seimo struktūra ir demokratiniiais principais pagrįsta darbo tvarka, kad šalyje esant bet ko-

kiai situacijai Tautos atstovybė galėtų konstruktyviai, efektyviai ir nepertraukiamai įgyvendinti aukščiausią suverenią Tautos galią. Todėl aiškinimas, kad Konstitucijos 66 straipsnio pirmojoje dalyje numatytas tik vienas Seimo Pirmininko pavaduotojas, <...> nėra pagrįstas. Kai Konstitucijos 89 straipsnio pirmosios dalies numatytais atvejais pavaduotojas laikinai eina Seimo Pirmininko pareigas ir suserga ar dėl kitų priežasčių negali vykdyti Seimo Pirmininko pareigų, gali sutrikti Seimo darbas, nes nebūtų pareigūno, kuris teisėtai galėtų vykdyti konstitucinę funkciją – vadovauti Seimo posėdžiams. Tokiu atveju taptų problematiški laikino pavaduotojo rinkimai, Seimas negalėtų vykdyti savo funkcijų, t. y. iš esmės Seimo veikla būtų sutrikdyta.

Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad „Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo statutas turi įstatymo galią“.

Šiame Konstitucijos straipsnyje suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus. Pagal Konstitucijos 76 straipsnį tai turi būti nustatyta Seimo statute, kuris turi įstatymo galią.

Seimo darbo tvarka apima ir įstatymų leidybos procedūrą (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato įstatymo galią turintis Seimo statutas. Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūros reglamentavimą.

Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Šia Konstitucijos nuostata Seimui, įstatymų leidybos institucijai, yra suteikta teisė pačiam nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką teisės aktu, turinčiu įstatymo galią. Taigi Konstitucijoje yra įtvirtinta Seimo diskrecija šioje srityje. Kartu pažymėtina, kad Seimas, nustatydamas savo struktūrą ir darbo tvarką, negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų, taip pat Konstitucijoje nustatyto Seimo nario statuso.

Seimo įgaliojimai Seimo statute nustatyti Vyriausybės narių atsakymų į klausimus Seimo posėdyje tvarką (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimas savo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statute. Taigi Seimas turi įgaliojimus Seimo statute nustatyti Vyriausybės narių atsakymų į klausimus Seimo posėdyje tvarką bei Seimo posėdžio pirmininko teises Vyriausybės valandos metu. Tačiau įgyvendindamas šiuos įgaliojimus Seimas negali Seimo statute įtvirtinti tokios Vyriausybės narių atsakymų į klausimus Seimo posėdyje tvarkos ir tokių posėdžio pirmininko teisių, kurios pažeistų Konstitucijos principus ir normas, taip pat Konstitucijoje įtvirtintą Seimo nario laisvo mandato principą.

Seimo posėdžio pirmininkas (Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalį Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Seimo posėdžio pirmininko pareiga – vadovauti Seimo posėdžiams, užtikrinti, kad būtų laikomasi Statute nustatytos Seimo darbo tvarkos. Jis negali, pasinaudodamas Seimo posėdžio pirmininko teisėmis, daryti įtakos Seimo nariams dėl priimamų sprendimų ar varžyti Seimo nario teisių, kontroliuoti jų pasisakymų turinio. Kitaip būtų paneigta Seimo, kaip atstovaujamosios institucijos, esmė bei Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvo mandato principas, užtikrinantis Seimo narių lygybę bei jų galimybę laisvai reikšti savo valią.

Seimo veiklos nepertraukiamumas; Seimo sesijos; Seimo nario pareiga dalyvauti Seimo darbe

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijoje yra nustatyta tokia valstybės valdžios sąranga, kai kiekviena valstybės valdžios institucija savo funkcijas vykdo nepertraukiamai. Pagal Konstituciją negali būti tokių teisinių situacijų, kai kuri nors valstybės valdžią įgyvendinanti institucija nefunkcionuoja.

Konstitucinis Teismas 1994 m. vasario 24 d. nutarime konstatavo, jog Seimas visada privalo užtikrinti, kad Konstitucijoje nustatyti jo įgaliojimai būtų nepertraukiamai įgyvendinami ir kad šalyje esant bet kokiai situacijai Tautos atstovybė galėtų konstruktyviai, efektyviai ir nepertraukiamai įgyvendinti aukščiausią suverenią Tautos galią.

Seimo, kaip nuolat veikiančios Tautos atstovybės, veiklos nepertraukiamumą užtikrina *inter alia* Konstitucijos 59 straipsnio nuostatos, kad Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį, ir kad nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas.

Seimą sudaro Seimo nariai – Tautos atstovai. Kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai. Atlikdamas savo konstitucinę priedermę atstovauti Tautai Seimo narys dalyvauja vykdant visas konstitucines Seimo funkcijas bei vykdo visus Seimo nario įgaliojimus.

Seimo veiklos nepertraukiamumas suponuoja ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veiklos nepertraukiamumą. Pagal Konstituciją teisės aktais turi būti nustatyta tokia Seimo struktūra ir darbo tvarka, taip pat turi būti nustatytas toks Seimo nario teisinis statusas, kad kiekvienas Seimo narys turėtų galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolatos dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus.

Pabrėžtina, kad Konstitucija Seimo narį traktuoja kaip profesionalų politiką, t. y. kaip tokį Tautos atstavą, kuriam darbas Seime yra jo profesinė veikla.

<...>

Minėta, kad Seimo, kaip Tautos atstovybės, ir Seimo narių, kaip Tautos atstavų, veikla yra nepertraukiama. Konstitucijos 64 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimas kasmet renkasi į dvi eilines – pavasario ir rudens – sesijas; pavasario sesija prasideda kovo 10 dieną ir baigiasi birželio 30 dieną, o rudens sesija prasideda rugsėjo 10 dieną ir baigiasi gruodžio 23 dieną; Seimas gali nutarti sesiją pratęsti. Konstitucijos 64 straipsnio 2 dalyje numatytos neeilinės Seimo sesijos: neeilinės sesijas šaukia Seimo Pirmininkas ne mažiau kaip trečdaliu visų Seimo narių siūlymu, o Konstitucijos numatytais atvejais – Respublikos Prezidentas.

Pagal demokratinių valstybių parlamentinę tradiciją parlamento sesija apima parlamento posėdžius bei tarp jų vykstančius parlamento komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžius. Seimo sesijų forma – Seimo posėdžiai ir tarp jų vykstantys Seimo struktūrinių padalinių posėdžiai. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad dalyvavimas Seimo posėdžiuose yra konstitucinė Seimo nario pareiga. Seimas pagal Konstituciją turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą ir veikti taip, kad būtų užtikrintas šios Seimo narių konstitucinės pareigos – pareigos dalyvauti Seimo posėdžiuose – vykdymas. Vadinasi, Seimas turi *inter alia* nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad Seimo nario nedalyvavimas Seimo posėdžiuose būtų galimas tik esant ypač svarbioms pateisinamoms priežastims. Pabrėžtina, kad toks Seimo nario elgesys, kai jis be ypač svarbios pateisinamos priežasties nedalyvauja Seimo posėdžiuose, vertintinas kaip Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinės priedermės neatlikimas; pagal Konstituciją šis nedalyvavimas Seimo posėdžiuose negali nesukelti atitinkamų teisinių padarinių (teisinės atsakomybės) Seimo nariui, nedalyvaujančiam Seimo posėdžiuose be ypač svarbios pateisinamos priežasties. Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė paskirtis, konstitucinė Seimo nario priedermė atstovauti Tautai, Seimo nario konstitucinis teisinis statusas suponuoja ir tai, kad turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris leistų užtikrinti veiksmingą Seimo narių dalyvavimo Seimo posėdžiuose kontrolę, taip pat nuolatinį, sistemingą visuomenės (rinkėjų) informavimą apie Seimo narių dalyvavimą Seimo posėdžiuose ir jų viešą balsavimą Seime svarstomais klausimais.

Kita vertus, Seimo sesijos nėra vienintelė Seimo veiklos forma, o dalyvavimas Seimo sesijose nėra vienintelė Seimo nario darbo Seime, jo parlamentinės veiklos forma. Minėta, kad pagal Kons-

tituciją Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veikla yra nepertraukiama; kiekvienas Seimo narys turi turėti galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolatos dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus. Tad pagal Konstituciją Seimo nariai savo, kaip Tautos atstovų, pareigas vykdo ir ne Seimo sesijų metu. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo, kaip Tautos atstovybės, veiklos nepertraukiamumo principas suponuoja tai, kad laikas tarp Seimo sesijų nėra Seimo narių atostogos ar kitoks jų poilsio laikas. <...> iš Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatyta, jog kiekvienas dirbantis žmogus turi teisę turėti poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas, ir iš Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies, kurioje nustatyta, kad Seimo nario pareigas, teises ir veiklos garantijas nustato įstatymas, įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas. Taip pat pažymėtina, jog Seimo nario atostogų įstatyminis įtvirtinimas užtikrintų ir tai, kad nebebūtų prielaidų laiką tarp Seimo sesijų konstituciškai nepagrįstai traktuoti kaip laiką, prilygstantį Seimo narių atostogoms ar kitokiam poilsui.

Seimo veiklos nepertraukiamumas; Seimo nario pareiga dalyvauti Seimo darbe

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

[Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime] yra atskleisti įvairūs Seimo veiklos nepertraukiamumo aspektai. Aiškinant nuostatą, kad Seimo veikla yra nepertraukiama, pabrėžtina, kad pagal Konstituciją negali būti tokių teisinių situacijų, kad Seimas, kaip Tautos atstovybė ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, nefunkcionuotų, ir kad kiekvienos kadencijos Seimo veikla trunka nuo tos dienos, kurią naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį, iki tos dienos, kurią į pirmąjį posėdį susirenka kitas naujai išrinktas (t. y. kitos kadencijos) Seimas. Teisės požiūriu kiekvienas naujos kadencijos Seimas tęsia ankstesnių kadencijų Seimų veiklą, tarp skirtingų kadencijų Seimų yra perimamumas. Seimas, kaip Tautos atstovybė ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, funkcionuoja nuolat.

Nutarime konstatuota, kad Seimo veiklos nepertraukiamumas suponuoja ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veiklos nepertraukiamumą. Dalyvauti Seimo darbe – Seimo nario konstitucinė pareiga ir kartu jo teisė; tai *inter alia* reiškia, kad negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris, viena vertus, leistų Seimo nariui be ypač svarbių pateisinamų priežasčių nedalyvauti Seimo darbe arba, kita vertus, užkirstų kelią ar kitaip apsunkintų galimybes jam dalyvauti Seimo darbe. Seimo nario konstitucinė pareiga dalyvauti Seimo darbe apima *inter alia* jo pareigą dalyvauti ir tų Seimo struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, darbe, vykdyti kitus Konstitucijoje, įstatymuose ir Seimo statute nustatytus Seimo nario įgaliojimus.

<...>

Nutarimo nuostata, kad Seimo veikla yra nepertraukiama, ir nuostata, kad įstatymų leidėjas turi konstitucinę pareigą įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas, aiškintinos atsižvelgiant, viena vertus, į Seimo, kaip Tautos atstovybės, prigimtį, konstitucinę paskirtį, Konstitucijoje (ir ja grindžiamuose įstatymuose bei Seimo statute) nustatytus Seimo funkcionavimo ir darbo organizavimo ypatumus bei Seimo nario, kaip Tautos atstovo ir profesionalaus politiko, konstitucinį teisinį statusą, iš esmės besiskiriantį nuo kitų piliečių ir valstybės pareigūnų, visų kitų dirbančių žmonių teisinio statuso, kita vertus, į būtinumą ne tik užtikrinti Seimo nario konstitucinę teisę į poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas, kurią Seimo narys turi kaip ir kiekvienas dirbantis žmogus, bet ir užtikrinti šią teisę taip, kad būtų paisoma Konstitucijoje įtvirtinto atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio visų asmenų lygiateisiškumo principo, neleidžiančio nė vienai asmenų grupei teikti privilegijų ar jų diskriminuoti *inter alia* dėl jų socialinės padėties.

Seimo sesijos; laikas tarp Seimo sesijų nėra Seimo narių atostogos

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> Seimo eilinių sesijų pradžia ir pabaiga (šių sesijų trukmė) yra įtvirtinta Konstitucijoje: Seimas kasmet renkasi į dvi eilines – pavasario ir rudens sesijas; pavasario sesija prasideda kovo 10 dieną ir baigiasi birželio 30 dieną; rudens sesija prasideda rugsėjo 10 dieną ir baigiasi gruodžio

23 dieną (Konstitucijos 64 straipsnio 1 dalis). Konstitucijoje nustatyta ir tai, kad priėmus Seimas gali nutarti sesiją pratęsti (Konstitucijos 64 straipsnio 1 dalis), taip pat numatyta galimybė sušaukti neeilines Seimo sesijas (Konstitucijos 64 straipsnio 2 dalis, 84 straipsnio 19 punktą, 142 straipsnio 2 dalis, 144 straipsnio 2 dalis).

[Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime] konstatuota, kad pagal demokratinių valstybių parlamentinę tradiciją parlamento sesija apima parlamento posėdžius bei tarp jų vykstančių parlamento komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžius, kad Seimo sesijų forma – Seimo posėdžiai ir tarp jų vykstantys Seimo struktūrinių padalinių posėdžiai <...>. Nutarime konstatuota ir tai, kad Seimo sesijos nėra vienintelė Seimo veiklos forma, taip pat tai, kad dalyvavimas Seimo sesijoje nėra vienintelė Seimo nario darbo Seime, jo parlamentinės veiklos forma <...>. Seimo komitetų, kitų Seimo struktūrinių padalinių posėdžiai, kuriuose Seimo nariai privalo dalyvauti, šaukiami ne tik Seimo sesijų metu, bet ir tuo metu, kai Seimo sesijos nevyksta; tarp Seimo sesijų Seimas, jo komitetai, kiti struktūriniai padaliniai, atskiri Seimo nariai, jų grupės vykdo ir kitą Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatytą veiklą. Taigi, kaip konstatuota [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime], pagal Konstituciją laikas tarp Seimo sesijų nėra Seimo narių atostogos ar kitoks jų poilsio laikas; laiko tarp Seimo sesijų traktavimas kaip laiko, prilygstančio Seimo narių atostogoms ar kitokiam poilsiui arba laisvalaikiui, būtų konstituciškai nepagrįstas.

5.5.2. Įstatymų leidybos procesas

Įstatymų priėmimo taisyklės (Konstitucijos 69 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1993 m. rugsėjo 17 d. nutarimas

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnis nustato principines įstatymų priėmimo taisykles. Šio straipsnio antroji dalis įtvirtina nuostatą, kad įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje atskirai nustatytos konstitucinių įstatymų priėmimo bei Konstitucijos keitimo ar papildymo kvalifikuota balsų dauguma taisyklės. Kitų principinių nuostatų dėl įstatymų ar kitokių Seimo teisės aktų priėmimo Lietuvos Respublikos Konstitucija nenumato. <...>

Konkrečias įstatymų priėmimo procedūras Lietuvos Respublikos Konstitucija leidžia nustatyti įstatymu pačiam Seimui.

Seimo konstitucinė pareiga laikytis ne tik Konstitucijoje, bet ir Seimo statute nustatytų įstatymų priėmimo taisyklių (Konstitucijos 69, 76 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas

Bendros konstitucinės įstatymų priėmimo taisyklės yra suformuluotos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnyje. Jame nurodyta, kokia balsų dauguma priimami įstatymai ir konstituciniai įstatymai. Apie kitas procedūras minėto straipsnio pirmojoje dalyje pasakyta, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros. <...> Iš esmės tai yra Seimo darbo tvarkos klausimai, kuriuos pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 76 straipsnį reglamentuoja pats Seimas, priimdamas savo statutą. Seimo savarankiškumą riboja Konstitucijoje nustatyta Seimo kompetencija, taip pat pareiga laikytis Konstitucijos ir galiojančių įstatymų. Seimo pareiga laikytis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių ne tiktai gali, bet ir turi būti traktuojama kaip konstitucinė pareiga, nes ją sąlygoja nuostata, įtvirtinta Konstitucijos 69 straipsnio pirmojoje dalyje.

Įstatymų rūšys ir jų priėmimo tvarkos skirtumai (Konstitucijos 69 straipsnio 2, 3 dalys, XIV skirsnis, 150 straipsnis)^[2]

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas

<...> Konstitucija nustato nevienodą balsų daugumą įstatymams priimti. Pagal Konstitucijos 69 straipsnio antrąją dalį, įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma posėdyje da-

² Atkreiptinas dėmesys į tai, kad konstitucinių įstatymų samprata Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje kito.

lyvaujančių Seimo narių. Konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka yra apibrėžta minėto straipsnio trečiojoje dalyje: jie priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma.

Dėl minėtų įstatymų priėmimo tvarkos skirtumų turi reikšmę įstatymų klasifikavimas, kurį reguliuoja konstitucinės normos. Prie konstitucinių įstatymų Konstitucijoje pirmiausia priskirti 150 straipsnyje nurodyti įstatymai. Išvardyti kitus konstitucinius įstatymus pavedama tik Seimui. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio trečiojoje dalyje nustatyta: „Konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas.“ Vadinasi, tik šia tvarka patvirtinus konstitucinių įstatymų sąrašą jame įrašyti įstatymai galės būti traktuojami kaip konstituciniai įstatymai, tik šiems įstatymams turės būti taikoma Konstitucijoje nustatyta jų priėmimo ir keitimo kvalifikuota balsų dauguma taisyklė. Kol tokio konstitucinių įstatymų sąrašo nėra, minėta konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka negali būti taikoma nė vieno įstatymo priėmimui, išskyrus įstatymą, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas. Juo labiau nepagrįsti argumentai, kad paprasto įstatymo pataisos ir papildymai būtų priimami pagal konstitucinių įstatymų priėmimo taisykles.

Minėta įstatymų priėmimo ir keitimo tvarka netaikoma Konstitucijos pataisoms, kurios taip pat gali būti vadinamos konstituciniais įstatymais. Jų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūros reglamentuojamos Lietuvos Respublikos Konstitucijos XIV skirsnyje „Konstitucijos keitimas“.

Įstatymų, tarp jų ir konstitucinių, svarstymo eiliškumo arba priėmimo prioritetų konstitucinės normos nenustato. Tai – Seimo kompetencijos dalykai.

Įstatymų leidybos procesas; įstatymų leidybos iniciatyva; įstatymų projektų svarstymas

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas

Įstatymų leidybos procesas – tai visuma juridškai reikšmingų veiksmų, būtinų, kad būtų priimtas įstatymas ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka. Visuotinai pripažintos yra šios pagrindinės įstatymų leidybos proceso stadijos: įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas, įstatymo projekto svarstymas, projekto priėmimas, priimto įstatymo promulgavimas ir įsigaliojimas. Tik pasibaigus vienai stadijai nuosekliai prasideda kita stadija. Minėta nuosekli įstatymų leidybos proceso stadijų seka iš esmės yra įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje: įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas – 68 straipsnyje, įstatymų priėmimas – 69 straipsnyje, įstatymų promulgavimas ir įsigaliojimas – 70–72 straipsniuose. Juose atskirai nenurodyta įstatymų projektų svarstymo stadija, kuri yra demokratijos principų taikymą įstatymų leidybos procese laiduojanti stadija. Tačiau apie jos faktinį buvimą galima spręsti iš kitų konstitucinių normų: 71 straipsnyje rašoma apie Respublikos Prezidento teisę gražinti įstatymą „Seimui pakartotinai svarstyti“, 72 straipsnyje – apie Seimo teisę Respublikos Prezidento gražintą įstatymą „iš naujo svarstyti ir priimti“. Iš to darytina išvada, kad Seimo įstatymų leidybos procedūrose projektų svarstymo stadija yra būtina. Tą patvirtina ir Konstitucijos 72 straipsnio formuluotė, kad „pakartotinai Seimo apsvarstytas įstatymas laikomas priimtu, jeigu buvo priimtos Respublikos Prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už įstatymą balsavo daugiau kaip 1/2, o už konstitucinį įstatymą – ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių“.

Įstatymų leidybos procesas prasideda iniciatyvos pareiškimu. Tai daryti gali tik Konstitucijoje nurodyti subjektai, turintys įstatymų leidybos iniciatyvos teisę. Šios teisės esmė ir paskirtis – inicijuoti įstatymų leidybos procesą. Praktiškai ši teisė realizuojama pateikiant parlamentui konkretų įstatymo projektą arba raštu suformuluojant naują esminę idėją dėl įstatymų leidybos. Tinkamam subjektui pareiškus įstatymo sumanymą, įstatymų leidybos institucijos – parlamento pareiga yra pradėti svarstyti pateiktą projektą ar įstatymo sumanymo idėją. Po to prasideda antroji įstatymų leidybos proceso stadija, kurią paprastai apibrėžia parlamentų reglamentai (statutai). Šioje stadijoje parlamentarų dėl projekto pateiktos pastabos, pasiūlymai, pataisos ir papildymai yra svarbūs jo svarstymo stadijos elementai, tačiau jie negali būti traktuojami kaip įstatymų leidybos iniciatyva, nes ji jau buvo realizuota. Pasiūlymai, pataisos bei papildymai praktiškai teikiami iki pat įstatymo priėmimo. Jų teikimo ir svarstymo tvarką reguliuoja įstatymų projektų svarstymo reglamentinės normos. Būdinga tai, kad ši tvarka iš esmės skiriasi nuo įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realiza-

vimo. Įstatymų leidybos iniciatyva nuo pataisų ir papildymų teikimo svarstomam projektui taip pat skiriasi savo paskirtimi, pagaliau tai yra skirtingos įstatymų leidybos proceso stadijų dalys.

Respublikos Prezidento vaidmuo įstatymų leidybos srityje

Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas

<...> įstatymų leidybos procese, be Seimo, dalyvauja ir Respublikos Prezidentas: jis pasirašo ir skelbia Seimo priimtus įstatymus, taip pat turi santykinio veto teisę, t. y. teisę grąžinti Seimui jo priimtą įstatymą iš naujo svarstyti. Neabejotina, kad šios Respublikos Prezidento teisės yra vertintinos kaip papildoma Seimo priimtų įstatymų konstitucingumo garantija.

Įstatymų leidybos procesas

Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime aiškinama: „Įstatymų leidybos procesas – tai visuma juridškai reikšmingų veiksmų, būtinų, kad būtų priimtas įstatymas, ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka. Visuotinai pripažintos yra šios pagrindinės įstatymų leidybos proceso stadijos: įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas, įstatymo projekto svarstymas, projekto priėmimas, priimto įstatymo promulgavimas ir įsigaliojimas. Tik pasibaigus vienai stadijai nuosekliai prasideda kita stadija. Minėta nuosekli įstatymų leidybos proceso stadijų seka iš esmės yra įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje: įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas – 68 straipsnyje, įstatymų priėmimas – 69 straipsnyje, įstatymų promulgavimas ir įsigaliojimas – 70–72 straipsniuose.“ Taigi reguliuojant įstatymų leidybos procesą siekiama ir teisės sistemos grandžių darnumo, ir įgyvendinti teisėtumo principą teisės aktų leidyboje.

Įstatymų priėmimo procedūra; įstatymų leidybos iniciatyvos teisė

Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas

Konstitucijos 69 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta: „Įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo numatytos procedūros.“ Šios procedūros reglamentuojamos įstatymo galią turinčiame Seimo statute <...>. [Jame] detalizuota Konstitucijos 68 straipsnyje nustatytų įstatymų leidybos iniciatyvos teisės subjektų (Seimo nario, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, 50 tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę) teisė Seime inicijuoti teisės aktus. Kiekvienam įstatymų leidybos iniciatyvos subjektui ši teisė yra lygi, ir ji įgyvendinama pateikiant parlamentui konkretų įstatymo projektą arba raštu suformuluojant naują esminę idėją dėl įstatymų leidybos. Tinkamam subjektui pareiškus įstatymo sumanymą prasideda įstatymų leidybos procesas. Tada įstatymų leidybos institucijai – Seimui atsiranda pareiga pradėti svarstyti pateiktą projektą ar įstatymo sumanymo idėją. Po to eina kitos Statute numatytos įstatymų leidybos proceso stadijos dalys.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė <...> siejama su teisės kuriamąja veikla, bet ne su valstybės pareigūnų skyrimu.

Seimo kompetencija įstatymų priėmimo tvarka, *inter alia* svarstymą skubos tvarka, nustatyti Seimo statute (Konstitucijos 69, 76 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas

Konstitucijos 69 straipsnyje nustatyta:

„Įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.

Įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje.

Lietuvos Respublikos konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma. Konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas.

Lietuvos Respublikos įstatymų nuostatos gali būti priimamos ir referendumu.“

Šiame Konstitucijos straipsnyje įtvirtintos pamatinės įstatymų priėmimo taisyklės.

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato įstatymo galią turintis Seimo statutai. Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūras

reglamentavimą. <...> Seimas gali, nepažeisdamas Konstitucijos, atitinkamą įstatymų priėmimo tvarką, taip pat ir svarstymą skubos tvarka, nustatyti įstatymo galią turinčiame Seimo statute. Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime konstatavo: „Seimo pareiga laikytis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių ne tiktai gali, bet ir turi būti traktuojama kaip konstitucinė pareiga, nes ją sąlygoja nuostata, įtvirtinta Konstitucijos 69 straipsnio pirmojoje dalyje.“

Atsižvelgiant į išdėstytus motyvus darytina išvada, kad Seimas, leisdamas įstatymus, gali juos svarstyti ir Seimo statute numatyta skubos tvarka.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė (Konstitucijos 68 straipsnis); įstatymų projektų svarstymas

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Konstitucijos 68 straipsnyje nustatyta, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Seime priklauso Seimo nariams, Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę taip pat turi Lietuvos Respublikos piliečiai. Penkiasdešimt tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę, gali teikti Seimui įstatymo projektą, ir Seimas privalo jį svarstyti.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas – pirmoji įstatymų leidybos proceso stadija. <...> Konstitucijos 68 straipsnyje nustatyti subjektai, kuriems priklauso įstatymų leidybos iniciatyvos teisė: Seimo nariai, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, penkiasdešimt tūkstančių rinkimų teisę turinčių Lietuvos Respublikos piliečių. Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime konstatavo, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisės esmė ir paskirtis – inicijuoti įstatymų leidybos procesą. Ši teisė praktiškai realizuojama pateikiant parlamentui konkretų įstatymo projektą. Kai Konstitucijoje nurodytas subjektas pateikia įstatymo projektą, įstatymų leidybos institucijai – Seimui iškyla pareiga pradėti jį svarstyti.

<...>

<...> Konstitucinis Teismas, 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime analizuodamas įstatymo projekto svarstymo stadijos ypatumus, pažymėjo: „Šioje stadijoje parlamentarų dėl projekto pateiktos pastabos, pasiūlymai, pataisos ir papildymai yra svarbūs jo svarstymo stadijos elementai, tačiau jie negali būti traktuojami kaip įstatymų leidybos iniciatyva, nes ji jau buvo realizuota. Pasiūlymai, pataisos bei papildymai praktiškai teikiami iki pat įstatymo priėmimo. Jų teikimo ir svarstymo tvarką reguliuoja įstatymų projektų svarstymo reglamentinės normos. Būdinga tai, kad ši tvarka iš esmės skiriasi nuo įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimo. Įstatymų leidybos iniciatyva nuo pataisų ir papildymų teikimo svarstomam projektui taip pat skiriasi savo paskirtimi, pagaliau tai yra skirtingos įstatymų leidybos proceso stadijų dalys.“

Įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statute ir įstatymais (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis, 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros, ir 76 straipsnio nuostata, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statusas, reiškia, jog įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statute, taip pat kitais įstatymais.

Seimo konstitucinė pareiga laikytis Seimo statute nustatytų įstatymų priėmimo taisyklių; įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statute ir įstatymais (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis, 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas

Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.“

Pažymėtina, jog Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata yra susijusi su Konstitucijos 76 straipsnio nuostata, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statusas, kuris turi įstatymo galią. Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūros reglamentavimą (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas). Seimo pareiga laikytis Seimo statute

apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių ne tikai gali, bet ir turi būti traktuojama kaip konstitucinė pareiga, nes ją sąlygoja nuostata, įtvirtinta Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas). Aiškindamas Konstitucijos 69 straipsnio nuostatą kartu su 76 straipsnio nuostata, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad abi šios nuostatos reiškia, jog įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statutu, taip pat kitais įstatymais (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas).

Seimo kompetencija nustatyti įstatymų ir kitų Seimo teisės aktų priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas, 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas

Konstitucijos 67 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Seimas leidžia įstatymus. Leisti įstatymus yra viena svarbiausių Seimo, kaip Tautos atstovybės, funkcijų, jo konstitucinė kompetencija. Seimas, leisdamas įstatymus (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas) bei Seimo statute nustatydamas savo struktūrą ir darbo tvarką (Konstitucijos 76 straipsnis), turi konstitucinę kompetenciją sukonkretinti ir detalizuoti Konstitucijoje nustatytą Seimo, taip pat referendumu priimtų įstatymų, kitų teisės aktų priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką. Tai darydamas Seimas negali pažeisti Konstitucijos nuostatų.

Įstatymų pasirašymas, oficialus paskelbimas ir įsigaliojimas

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas

Konstitucijoje nustatytos įstatymų pasirašymo ir oficialaus paskelbimo tvarkos negalima aiškinti <...> Konstitucijos 71 straipsnio nuostatas atribojus nuo kitų Konstitucijos nuostatų, nes normos, reguliuojančios įstatymų pasirašymą, oficialų paskelbimą ir įsigaliojimą, taip pat nustatančios Respublikos Prezidento ir Seimo Pirmininko įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus bei nustatančios Seimo Pirmininko pavaduotojo konstitucinius įgaliojimus, yra išdėstytos įvairiuose Konstitucijos straipsniuose.

Įstatymų, kitų Seimo priimtų teisės aktų pasirašymo ir oficialaus paskelbimo bei įsigaliojimo tvarka yra įtvirtinta ne tik <...> Konstitucijos 71 straipsnyje, bet ir Konstitucijos 70 straipsnyje, 84 straipsnio 24 punkte ir 149 straipsnyje.

<...>

Konstitucijos 70 ir 71 straipsniuose, 84 straipsnio 24 punkte ir 149 straipsnyje įtvirtintos įstatymų, kitų Seimo priimtų teisės aktų pasirašymo ir oficialaus paskelbimo bei įsigaliojimo tvarkos laikymasis – svarbi Konstitucijos viršenybės užtikrinimo prielaida.

Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Galioja tik paskelbti įstatymai.“ Įstatymų pasirašymas ir oficialus paskelbimas, t. y. įstatymų promulgavimas, yra baigiamoji įstatymų leidybos proceso stadija. Įstatymų pasirašymas ir oficialus paskelbimas – būtina jų įsigaliojimo sąlyga.

Pagal Konstituciją negali būti oficialiai paskelbiamas ir įsigaliojti įstatymas, kuris nebuvo nustatyta tvarka pasirašytas Konstitucijoje nurodyto pareigūno; taip pat negali būti oficialiai paskelbiamas ir įsigaliojti įstatymas, kurį pasirašė pareigūnas, pagal Konstituciją neturintis tokių įgaliojimų.

Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojo įgaliojimai, susiję su įstatymų pasirašymu ir oficialiu paskelbimu (Konstitucijos 70, 71 straipsniai, 84 straipsnio 24 punktas, 88 straipsnis, 89 straipsnio 1 dalis, 149 straipsnio 1, 2 dalys)

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas

Sistemiškai aiškinant Konstitucijos 70 ir 71 straipsnių, 84 straipsnio 24 punkto ir 149 straipsnio 1 bei 2 dalių nuostatas matyti, kad Seimo priimtų įstatymų, taip pat įstatymų, priimtų referendumu, pasirašymas ir oficialus paskelbimas visuomet yra siejamas su Respublikos Prezidentu.

Pagal Konstituciją pasirašyti ir oficialiai paskelbti (71 straipsnyje nurodytu laiku) Seimo priimtų įstatymus, taip pat įstatymus, priimtus referendumu, yra Respublikos Prezidento kompetencija. Turėdamas konstitucinius įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus, Respublikos Prezidentas dalyvauja įstatymų leidybos procese (Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas).

Respublikos Prezidentas taip pat turi teisę nepasirašyti Seimo priimto įstatymo ir ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo jį motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti (Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalis), t. y. turi atidedamojo veto teisę. Konstitucijoje nėra nustatyta, kad Respublikos Prezidentas turėtų atidedamojo veto teisę referendumu priimtų įstatymų atžvilgiu, taip pat įstatymų dėl Konstitucijos keitimo atžvilgiu. Pagal Konstituciją tokią teisę Respublikos Prezidentas turi tik Seimo priimtų įstatymų atžvilgiu, išskyrus įstatymus dėl Konstitucijos keitimo. Įgyvendindamas atidedamojo veto teisę, Respublikos Prezidentas taip pat gali teikti pasiūlymus, kaip turėtų būti pataisytas arba papildytas Seimo priimtas, bet Respublikos Prezidento nepasirašytas įstatymas. Pagal Konstitucijos 72 straipsnio 1 dalį Respublikos Prezidento grąžintą įstatymą Seimas gali iš naujo svarstyti ir priimti. Pakartotinai Seimo apsvarstytas įstatymas laikomas priimtu, jeigu buvo priimtos Respublikos Prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už įstatymą balsavo daugiau kaip 1/2, o už konstitucinį įstatymą – ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių (Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalis); tokius įstatymus Respublikos Prezidentas privalo ne vėliau kaip per tris dienas pasirašyti ir nedelsiant oficialiai paskelbti (Konstitucijos 72 straipsnio 3 dalis). Toks Respublikos Prezidento ir Seimo įgaliojimų santykis – svarbus Konstitucijoje įtvirtinto valdžių padalijimo principo aspektas.

Pagal Konstitucijos 85 straipsnį Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus, leidžia aktus-dekretus. Respublikos Prezidentas, pagal Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalį ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo grąžindamas Seimui pakartotinai svarstyti Seimo priimtą įstatymą, dekrete turi nurodyti šio grąžinimo motyvus. Tuo tarpu teikti Seimui pakartotinai svarstyti grąžinamo įstatymo pataisas ir papildymus – ne Respublikos Prezidento konstitucinė pareiga, o teisė.

Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalies, 84 straipsnio 24 punkto ir 71 straipsnio 2 dalies nuostatos yra tarp savęs susijusios. Pagal Konstituciją Respublikos Prezidentas turi teisę ne vėliau kaip per dešimt dienų po Seimo priimto įstatymo įteikimo atlikti vieną iš šiose nuostatose nurodytų teisinių veiksmų: arba pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtą įstatymą (promulgavimo teisė), arba jį motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti (atidedamojo veto teisė). Atlikti vieną iš šių teisinių veiksmų – Respublikos Prezidento konstitucinė pareiga.

Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalies formuluotė „nurodytu laiku Seimo priimto įstatymo Respublikos Prezidentas negrąžina ir nepasirašo“ nėra interpretuotina kaip reiškianti Respublikos Prezidento teisę nepasirašyti ir oficialiai nepaskelbti Seimo priimto įstatymo ir kartu motyvuotai negrąžinti jo Seimui pakartotinai svarstyti. Ši formuluotė žymi tokią faktinę situaciją, kai Respublikos Prezidentas, nors ir turėdamas konstitucinę pareigą ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo arba pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtą įstatymą, arba motyvuotai jį grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti, vis dėlto dėl kokių nors priežasčių nei promulguoja Seimo priimtą įstatymą, nei pasinaudoja atidedamojo veto teise. Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tokiu atveju įstatymą pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas.

Taigi Seimo Pirmininko konstituciniai įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus siejami su griežtomis Konstitucijoje nustatytomis sąlygomis: Seimo Pirmininkas pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo priimtus įstatymus tik tuomet, kai Respublikos Prezidentas jų nepasirašo ir nepaskelbia (Konstitucijos 71 straipsnio 2 ir 4 dalys, 149 straipsnio 2 dalis). Be to, kad Seimo Pirmininkas turėtų konstitucinius įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus, reikia, kad Respublikos Prezidentas ne tik nepromulguotų šių įstatymų, bet ir (išskyrus įstatymus dėl Konstitucijos keitimo) nepasinaudotų savo atidedamojo veto teise. Tad Seimo Pirmininko įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus yra sąlygoti atitinkamų Respublikos Prezidento veiksmų.

Situacijos, kai Respublikos Prezidentas nei promulguoja Seimo priimtus įstatymus, nei pasinaudoja atidedamojo veto teise, pagal Konstituciją interpretuotinos priklausomai nuo to, ar Respublikos Prezidento įgaliojimai yra nutrūkę, ar jie nėra nutrūkę ir ar Respublikos Prezidentas eina savo pareigas, ar laikinai negali jų eiti.

Nustatant, kuris pareigūnas turi konstitucinius įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtą įstatymą, kurį Respublikos Prezidentas nei pasirašė ir oficialiai paskelbė, nei mo-

tyvuotai grąžino Seimui pakartotinai svarstyti dėl to, kad yra nutrūkę Respublikos Prezidento įgaliojimai, privalu atsižvelgti į Konstitucijos 88 straipsnio nuostatas.

<...>

Respublikos Prezidento įgaliojimams nutrūkus Konstitucijos 88 straipsnio 1 ir 2 punktuose numatytais pagrindais, Respublikos Prezidento pareigos pereina naujai išrinktam Respublikos Prezidentui. Savo pareigas pradėjęs eiti naujai išrinktas Respublikos Prezidentas turi visus Konstitucijoje ir įstatymuose Respublikos Prezidentui nustatytus įgaliojimus, taigi ir įgaliojimus ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus, kuriuos Seimas priėmė tuo laiku, kai savo pareigas ėjo ankstesnis Respublikos Prezidentas.

Respublikos Prezidento įgaliojimams nutrūkus Konstitucijos 88 straipsnio 3, 4, 5 ir 6 punktuose nustatytais pagrindais, susidaro tokia teisinė situacija, kai naujas Respublikos Prezidentas dar nėra išrinktas. Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentui mirus, atsistatydinus, pašalinus jį iš pareigų apkaltos proceso tvarka arba tada, kai Seimas nutaria, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti pareigų, jo pareigas laikinai eina Seimo Pirmininkas, kuris netenka savo įgaliojimų Seime, kur jo pareigas Seimo pavedimu laikinai eina jo pavaduotojas.

<...>

<...> Seimo Pirmininkas, pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas, vykdo visa, kas Respublikos Prezidentui yra pavesta Konstitucijos ir įstatymų. Vadinas, jis turi ir įgaliojimus ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus arba juos motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti.

Pažymėtina, kad Seimo Pirmininkas, laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas, tuo laiku įgyvendina Respublikos Prezidento, o ne Seimo Pirmininko konstitucinius įgaliojimus, nes pastarųjų jis laikinai yra netekęs. Tuo tarpu Seimo Pirmininko pavaduotojas, Seimo pavedimu laikinai einantis Seimo Pirmininko pareigas, perima ir Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalyje nustatytus Seimo Pirmininko įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus tais atvejais, kai Seimo Pirmininkas, laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas, nurodytu laiku juos dėl kokių nors priežasčių nei pasirašo ir oficialiai paskelbia, nei motyvuotai grąžina Seimui pakartotinai svarstyti.

Atkreiptinas dėmesys, kad Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje vartojama formuluotė „Seimo pavedimu“ reiškia ne bendrąjį, bet individualų teisinį reguliavimą, kai laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas pavedama atitinkamame Seimo teisės akte konkrečiai nurodytam Seimo Pirmininko pavaduotojui ir tik tol, kol jų vėl nepradės eiti Seimo Pirmininkas.

Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais Seimo Pirmininkas eina Respublikos Prezidento pareigas tik tol, kol bus išrinktas ir pradės eiti pareigas naujas Respublikos Prezidentas. <...> Naujai išrinktam Respublikos Prezidentui pradėjęs eiti savo pareigas, Seimo Pirmininkas nustoja laikinai eiti Respublikos Prezidento pareigas ir vėl eina Seimo Pirmininko pareigas, o Seimo Pirmininko pavaduotojas, Seimo pavedimu laikinai ėjęs Seimo Pirmininko pareigas, nustoja eiti Seimo Pirmininko pareigas ir toliau eina Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas. Seimo priimtų įstatymų promulgavimo ir atidedamojo veto teisę jau turi naujai išrinktas Respublikos Prezidentas.

Galimos ir tokios teisinės situacijos, kai nors ir yra viena iš Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje numatytų aplinkybių, bet atitinkamas teisinis faktas laikantis deramos teisinės procedūros dar nėra nustatytas (vadinasi, dar nėra sukėlęs atitinkamų teisinių pasekmių). Tokiais atvejais Seimo Pirmininkas pagal Konstituciją dar negali laikinai eiti Respublikos Prezidento pareigų – taigi jam dar nėra laikinai perėję ir Respublikos Prezidento įgaliojimai ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus arba juos motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti. <...>

Kitaip Konstitucijoje yra reglamentuojamos teisinės situacijos, kai Respublikos Prezidentas ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nepasirašo ir oficialiai nepaskelbia Seimo priimtų įstatymų ir jų motyvuotai negrąžina Seimui pakartotinai svarstyti ne dėl to, kad būtų nutrūkę Respublikos Prezidento įgaliojimai, bet dėl to, kad jis laikinai negali eiti pareigų.

<...>

Dar kitaip Konstitucijoje yra reglamentuojamos teisinės situacijos, kai Respublikos Prezidentas dėl kokių nors priežasčių ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nei pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo priimtus įstatymus, nei juos motyvuotai grąžina Seimui pakartotinai svarstyti, nors jo įgaliojimai nėra nutrūkę ir jis eina savo pareigas.

<...> pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalį, jeigu nurodytu laiku (t. y. ne vėliau kaip per šio straipsnio 1 dalyje nurodytas dešimt dienų po įteikimo) Seimo priimto įstatymo Respublikos Prezidentas nepasirašo ir motyvuotai negrąžina Seimui pakartotinai svarstyti, toks įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas. Pagal Konstitucijos 71 straipsnio 4 dalį, jeigu nurodytu laiku (t. y. per šio straipsnio 3 dalyje nurodytas penkias dienas) referendumu priimto įstatymo Respublikos Prezidentas nepasirašo ir nepaskelbia, įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas.

Tai – savarankiški Seimo Pirmininko konstituciniai įgaliojimai promulguoti Seimo priimtus įstatymus. Kita vertus, Seimo Pirmininko įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus yra siejami su tokia teisine situacija, kai Respublikos Prezidentas ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nei pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo priimtus įstatymus, nei juos motyvuotai grąžina Seimui pakartotinai svarstyti, nors jo įgaliojimai nėra nutrūkę ir jis eina savo pareigas, todėl Seimo Pirmininko įgaliojimai <...> yra sąlygoti atitinkamų Respublikos Prezidento veiksmų. Respublikos Prezidentui ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nei pasirašius ir oficialiai paskelbus Seimo priimtą įstatymą, nei jį motyvuotai grąžinus Seimui pakartotinai svarstyti, įgaliojimus promulguoti šį įstatymą pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalį turi Seimo Pirmininkas.

Kartu pabrėžtina, kad pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 ir 4 dalis Seimo Pirmininkas turi tik įgaliojimus promulguoti Seimo priimtus, bet Respublikos Prezidento nepasirašytus ir oficialiai nepaskelbtus įstatymus, bet ne juos motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti. Todėl Seimo Pirmininko įgaliojimai promulguoti Seimo priimtus įstatymus savo teisiniu turiniu iš esmės skiriasi nuo Respublikos Prezidento įgaliojimų promulguoti šiuos įstatymus: Respublikos Prezidentas turi teisę, tuo tarpu Seimo Pirmininkas – teisę ir pareigą Seimo priimtus įstatymus pasirašyti ir oficialiai paskelbti.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad Seimo Pirmininkas minėtus įgaliojimus įgyvendina tik po to, kai sueina Konstitucijos 71 straipsnyje nurodytas dešimties arba penkių dienų terminas.

Seimo Pirmininko įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtą įstatymą – tai tik Seimo Pirmininko teisė ir pareiga, jo konstitucinė prerogatyva, kuri yra realizuojama tais atvejais, kai nurodytu laiku (t. y. ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo) Seimo priimtą įstatymą Respublikos Prezidentas nei pasirašė, nei motyvuotai grąžino Seimui pakartotinai svarstyti, o Seimo Pirmininkas tuo laiku nei laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas, nei laikinai pavaduoja Respublikos Prezidentą. Minėti Seimo Pirmininko įgaliojimai Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyti Seimo Pirmininkui.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, jog tiesioginis įgaliojimų nustatymas Konstitucijoje reiškia, kad viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsakyti. Vadinasi, jeigu Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyti įgaliojimai kuriam nors valstybės pareigūnui, šis negali jų perduoti jokiame kitame pareigūnui, o pastarasis negali jų perimti, išskyrus pačioje Konstitucijoje numatytus atvejus. Taigi Konstitucijoje nustatyti Seimo Pirmininko įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus ir Respublikos Prezidento ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nei pasirašytus ir oficialiai paskelbtus, nei motyvuotai grąžintus Seimui pakartotinai svarstyti įstatymus, jeigu Seimo Pirmininkas nėra pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį laikinai netekęs savo įgaliojimų Seime, pagal Konstituciją negali būti niekam perduodami ir negali pereiti nei Seimo Pirmininko pavaduotojui, nei kuriam nors kitam asmeniui.

<...>

Tais atvejais, kai pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį Respublikos Prezidento pareigas laikinai eina Seimo Pirmininkas, jo pareigas Seime Seimo pavedimu laikinai eina jo pavaduotojas. Tokiais atvejais Seimo Pirmininko pavaduotojas įgyvendina ne Seimo Pirmininko pavaduotojo,

bet Seimo Pirmininko, kurio pareigas Seimo pavedimu jis laikinai eina, konstitucinius įgaliojimus. <...> Tuomet Seimo Pirmininko pavaduotojas, laikinai einantis Seimo Pirmininko pareigas, turi ir įgaliojimus pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 ir 4 dalis pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus, jeigu nurodytu laiku jų nepasirašo ir nepaskelbia Seimo Pirmininkas, laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas ir dėl to laikinai netekęs savo įgaliojimų Seime.

Tuo tarpu tais atvejais, kai Seimo Pirmininkas pagal Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalį pavaduoja laikinai išvykusį į užsienį arba susirgusį ir dėl to laikinai negalintį eiti pareigų Respublikos Prezidentą, jis pagal Konstituciją nėra netekęs savo įgaliojimų Seime. Todėl tokiais atvejais Seimo Pirmininko pavaduotojas pagal Konstituciją negali vykdyti Seimo Pirmininko konstitucinių įgaliojimų.

<...>

<...> Seimas negali nustatyti ir tokio teisinio reguliavimo, kuriuo Seimo Pirmininko pavaduotojui (nei pirmajam, nei kuriam nors kitam) būtų pavedama pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus, jeigu nėra nustatyta tvarka priimto ir įsigaliojusio Seimo akto, kuriuo konkrečiai įvardytam Seimo Pirmininko pavaduotojui pavedama laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas dėl to, kad Seimo Pirmininkas vienu iš Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje nurodytų pagrindų eina Respublikos Prezidento pareigas ir yra laikinai netekęs savo įgaliojimų Seime.

<...>

<...> pagal Konstituciją tokiais atvejais, kai Seimo Pirmininkas yra laikinai išvykęs, nei Seimo Pirmininko pirmasis pavaduotojas, nei kuris nors kitas pavaduotojas negali perimti Seimo Pirmininko konstitucinių įgaliojimų – taigi ir Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalyje jam nustatytų įgaliojimų pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus, bet nurodytu laiku Respublikos Prezidento nepasirašytus ir motyvuotai Seimui pakartotinai svarstyti negražintus įstatymus.

Įstatymų ir kitų Seimo teisės aktų pasirašymas ir oficialus paskelbimas

Konstitucinio Teismo 2004 m. balandžio 16 d. sprendimas

Pagal Konstituciją Seimas leidžia konstitucinius įstatymus, įstatymus, nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo ir kitus teisės aktus (Konstitucijos 67, 69, 70 straipsniai, 94 straipsnio 2 punktas). Seimo priimtus įstatymus pasirašo ir oficialiai paskelbia Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalis); jeigu nurodytu laiku Seimo priimto įstatymo Respublikos Prezidentas negražina ir nepasirašo, toks įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas (Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalis).

Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo statutas turi įstatymo galią (Konstitucijos 76 straipsnis). Pagal Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalį Seimo statutą, taip pat kitus Seimo priimtus teisės aktus – ne konstitucinius įstatymus ar įstatymus – pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas.

Seimo konstitucinė pareiga laikytis Seimo statute nustatytų įstatymų priėmimo taisyklių; įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statutu ir įstatymais (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis, 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas

Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūros reglamentavimą (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2002 m. sausio 14 d. nutarimai). Aiškindamas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostatą kartu su Konstitucijos 76 straipsnio nuostata, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad abi šios nuostatos reiškia, jog įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statutu, taip pat kitais įstatymais (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2002 m. sausio 14 d. nutarimai). Seimo pareiga laikytis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių ne tik gali, bet ir turi būti vertinama kaip konstitucinė pareiga, nes ją sąlygoja nuostata, įtvirtinta Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d., 2000 m. spalio 18 d., 2002 m. sausio 14 d. nutarimai). Seimas, nustatydamas įstatymų priėmimo tvarką, turi paisyti Konstitucijos normų ir principų.

<...>

<...> šiuo atveju buvo padarytas toks pažeidimas, kuris užkirto kelią taikyti vieną iš Seimo vidinių prevencinių teisinių priemonių, leidžiančių siekti, kad jo priimami įstatymai, kiti teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai. Taigi Seimo statuto <...> pažeidimas vertintinas kaip esminis įstatymų leidybos procedūros pažeidimas.

<...> Seimą, kai jis leidžia įstatymus ir kitus teisės aktus, saisto ne tik tiesiogiai Konstitucija, bet ir Seimo statutas.

Konstatavus, <...> kad Seimo statuto <...> pažeidimas vertintinas kaip esminis įstatymų leidybos procedūros pažeidimas, konstatuotina ir tai, kad šiame įstatymų leidybos proceso etape buvo pažeista ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, jog įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė (Konstitucijos 68 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas

Konstitucijos 68 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Seime priklauso Seimo nariams, Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisės esmė ir paskirtis – inicijuoti įstatymų leidybos procesą. Ši teisė įgyvendinama pateikiant Seimui įstatymo projektą. Kai įstatymų leidybos iniciatyvos teisės Seime subjektas pateikia įstatymo projektą, įstatymų leidybos institucijai Seimui iškyla pareiga pradėti jį svarstyti (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d., 1998 m. balandžio 21 d., 2001 m. sausio 25 d. nutarimai).

Konstitucijos 68 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta Seimo narių įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Seime suponuoja ir tai, kad šią teisę kiekvienas Seimo narys gali įgyvendinti pats arba kartu su kitais Seimo nariais, arba per Seimo, kaip Tautos atstovybės, struktūrinius padalinius, nurodytus Seimo statute. Pažymėtina, kad pagal Konstituciją tam tikri įstatymų projektai Seimui gali būti pateikti tik kai tam tikri Konstitucijoje nurodyti subjektai įgyvendina tam tikrus Konstitucijoje *expressis verbis* jiems nustatytus įgaliojimus; antai Respublikos Prezidentas pasirašo Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis ir teikia jas Seimui ratifikuoti (Konstitucijos 84 straipsnio 2 punktas), Vyriausybė rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui (Konstitucijos 94 straipsnio 4 punktas, 130 straipsnis), Seimas Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas (Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas).

<...> įgyvendindamas konstitucinę įstatymų leidybos iniciatyvos teisę kiekvienas Seimo narys pats arba kartu su kitais Seimo nariais, arba per Seimo statute nurodytus Seimo struktūrinius padalinius gali parengti ir pateikti Seimui svarstyti bet kurio įstatymo projektą, – išskyrus tuos, kurie pagal Konstituciją Seimui gali būti pateikti tik kai tam tikri Konstitucijoje nurodyti subjektai įgyvendina tam tikrus Konstitucijoje *expressis verbis* jiems nustatytus įgaliojimus, – nepriklausomai nuo to, kokiam Seimo struktūriniam padaliniiui ar padaliniam Seimo narys priklauso, nuo šio padalinio ar padalinių paskirties, įgaliojimų ir t. t.

Seimo narių teisė teikti pastabas dėl Seime svarstomo įstatymo projekto

Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas

Seimo narys pats arba kartu su kitais Seimo nariais, arba per Seimo statute nurodytus Seimo struktūrinius padalinius gali teikti pastabas, pasiūlymus, pataisus, papildymus dėl Seime svarstomo įstatymo projekto. Tokių pastabų, pasiūlymų, pataisų, papildymų teikimas nelaikytinas įstatymų leidybos iniciatyva, nes ji jau buvo įgyvendinta; pastabų, pasiūlymų dėl svarstomo įstatymo projekto, jo pataisų, papildymų teikimas nuo įstatymų leidybos iniciatyvos skiriasi savo paskirtimi, tai yra skirtingos įstatymų leidybos proceso stadijos (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d., 2001 m. sausio 25 d. nutarimai).

Seimas gali nustatyti tokį svarstomo įstatymo projekto pataisų, papildymų teikimo teisinį reguliavimą, kai tolesnis Seimo narių pateiktų pataisų, papildymų likimas susiejamas su tuo, ar juos palaiko tam tikras skaičius Seimo narių. Konstitucinis Teismas, vertindamas tokį Seimo statute nustatytą teisinį reguliavimą, konstatavo, kad jis nepaneigia Seimo nario teisės dalyvauti svarstant įstatymo projektą, siūlyti įstatymo pataisus, papildymus (Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas).

Teisės aktų leidybos procedūros reaguojant į Konstitucinio Teismo aktus

Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas

Seimas gali nustatyti tvarką (procedūras), kaip tam tikri sprendimai Seime turi būti priimami reaguojant į teisinę situaciją, galinčią susidaryti po Konstitucinio Teismo sprendimo (nutarimo, išvados) įsigaliojimo, *inter alia* kai būtina įstatyminį reguliavimą pakoreguoti taip, kad būtų pašalintos teisinio reguliavimo spragos, kitos neapibrėžtys. Nustatant šią tvarką turi būti paisoma Konstitucijos normų ir principų. <...> nustatant minėtą tvarką negalima paneigti Seimo nariams, kitiems subjektams pagal Konstituciją priklausančios įstatymų leidybos iniciatyvos teisės.

<...>

<...> pagal Konstituciją Konstitucinio Teismo nutarimai yra privalomi visiems, tad nė vienam subjektui, dalyvaujančiam įstatymų arba kitų Seimo priimamų teisės aktų leidyboje, negali būti užkirstas kelias savo legislatyvinės iniciatyvas, kitą veiklą grįsti Konstitucinio Teismo nutarimais, juose suformuluota oficialia konstitucine doktrina arba kitais teiginiais.

Šiuo atžvilgiu neturi ir negali turėti reikšmės tai, ar kuris nors subjektas, dalyvaujantis teisėkūros procese, savo poziciją grindžia Konstitucinio Teismo nutarimais, juose suformuluota oficialia konstitucine doktrina arba kitais teiginiais, ar kitais argumentais, ar jis to nedaro.

<...>

<...> Konstitucija neužkerta kelio Seimui, *inter alia* priimant kokius nors įstatymus ar kitus teisės aktus ir (arba) pakeičiant, papildant įstatymus (jų dalis) ar kitus teisės aktus (jų dalis), reaguoti ir į tuos Konstitucinio Teismo nutarimus, kuriais pripažinta, kad Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ar įstatymams prieštarauja Respublikos Prezidento ir (arba) Vyriausybės aktai (jų dalys).

Seimo vidinė preventinė teisės aktų konstitucingumo (teisėtumo) kontrolė

Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas

<...> Seimo priimti įstatymai turi atitikti Konstituciją. Įstatymų, kitų Seimo teisės aktų atitiktį Konstitucijai užtikrina ne tik Konstitucinio Teismo vykdoma Seimo priimtų teisės aktų konstitucinė kontrolė šiam Teismui sprendžiant, ar Seimo priimti konstituciniai įstatymai (jų dalys) neprieštarauja Konstitucijai, ar įstatymai (jų dalys) neprieštarauja Konstitucijai, konstituciniams įstatymams, ar Seimo priimti poįstatyminiai teisės aktai (jų dalys) neprieštarauja Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ir įstatymams, bet ir Seimo įgyvendinama vidinė preventinė kontrolė Seimo statute nustatytais būdais užkertant kelią leisti įstatymus, kitus teisės aktus, kurie gali prieštarauti Konstitucijai arba kitiems aukštesnės galios teisės aktams.

Respublikos Prezidento įgaliojimai įstatymų leidybos procese (plačiau žr. 6. Respublikos Prezidentas)

Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas

Pagal Konstituciją įstatymų leidybos procese, be Seimo, dalyvauja ir valstybės vadovas – Respublikos Prezidentas. Antai Respublikos Prezidentas pasirašo ir oficialiai paskelbia (promulguoja) Seimo priimtus įstatymus bei turi atidedamojo (santykinio) veto teisę – įgaliojimus motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti jo priimtą įstatymą; <...> Seimas Respublikos Prezidento grąžintą įstatymą gali iš naujo svarstyti ir priimti (Konstitucijos 72 straipsnio 1 dalis); pakartotinai Seimo apsvarstytas įstatymas laikomas priimtu, jeigu buvo priimtose Respublikos Prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už įstatymą balsavo daugiau kaip 1/2, o už konstitucinį įstatymą – ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių (Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalis); tokius įstatymus Respublikos Prezidentas privalo ne vėliau kaip per tris dienas pasirašyti ir nedelsiant oficialiai paskelbti (Konstitucijos 72 straipsnio 3 dalis).

Seimo konstitucinė pareiga laikytis Konstitucijoje ir Seimo statute nustatytų įstatymų priėmimo taisyklių (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas

Leidžiant įstatymus, kitus teisės aktus Seimą ir kiekvieną Seimo narį saisto Konstitucija, konstituciniai įstatymai, įstatymai bei įstatymo galią turintis Seimo statutai; Seimo pareiga laikyti

tis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių – jo konstitucinė pareiga (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d., 2000 m. spalio 18 d., 2001 m. birželio 28 d., 2002 m. sausio 14 d., 2005 m. sausio 19 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai). Negalima ignoruoti jokios Konstitucijoje ir (arba) Seimo statute įtvirtintos įstatymų leidybos proceso stadijos ar įstatymų leidybos taisyklės; būtinybė įstatymus priimti nuosekliai laikantis įstatymų leidybos proceso stadijų ir taisyklių kyla iš Konstitucijos.

Seimo konstitucinė pareiga laikytis minėtų stadijų ir taisyklių reiškia ir tai, kad jeigu pagal Seimo statutą turi būti gaunama vieno iš Seimo struktūrinių padalinių (*inter alia* Seimo komiteto ar komisijos) išvada, konstituciškai nepateisinama būtų tai, kad tokia išvada nepateikiama dėl to, kad toks Seimo struktūrinis padalinys nevykdo šios savo pareigos, vėluoja ją įvykdyti ir pan.; juo labiau konstituciškai nepateisinama būtų tai, kad toks Seimo struktūrinis padalinys dėl kokių nors priežasčių nesudaromas.

Šiame kontekste pažymėtina, kad esminiai Seimo statute nustatytos įstatymų leidybos procedūros pažeidimai suponuoja, jog yra pažeidžiama ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros. Būtent tokios teisinės pozicijos laikomasi Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2005 m. sausio 19 d. nutarimai).

Respublikos Prezidento įgaliojimai vetuoti įstatymą motyvuojant Seimo padarytais įstatymo priėmimo procedūros pažeidimais (Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalis) (plačiau apie Respublikos Prezidento veto teisę žr. 6. Respublikos Prezidentas)

Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas

Aiškinant Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalies nuostatą „Respublikos Prezidentas Seimo priimtą įstatymą ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo <...> motyvuotai grąžina Seimui pakartotinai svarstyti“ pažymėtina, kad Respublikos Prezidentas atitinkamame dekrete gali nurodyti įvairius motyvus – ne tik teisinius, bet ir ekonominius, politinius, moralinius, tikslingumo, susijusių su Lietuvos valstybės tarptautiniais įsipareigojimais ir kt. <...> šie motyvai nebūtinai turi būti susiję su atitinkamo įstatymo turiniu, jie gali būti susiję ir su, Respublikos Prezidento manymu, padarytais įstatymo priėmimo procedūros pažeidimais, *inter alia* su tuo, kad priimdamas tą įstatymą Seimas nesilaikė Konstitucijoje ir (arba) Seimo statute įtvirtintų įstatymų leidybos proceso stadijų ar įstatymų leidybos taisyklių. Tokiais atvejais Respublikos Prezidentas, pasinaudodamas jam Konstitucijos suteikta atidedamojo veto teise, neleidžia atsirasti įstatymui, kuris, jo manymu, gali prieštarauti Konstitucijai pagal joje nustatytą priėmimo tvarką.

Seimo įgaliojimai, susiję su Respublikos Prezidento vetuoto įstatymo priėmimu (Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas

<...> jeigu Seimas nesutinka su Respublikos Prezidento motyvais, kuriais remiantis Seimo priimtas įstatymas buvo grąžintas jam pakartotinai svarstyti Respublikos Prezidentui pasinaudojus savo konstitucine atidedamojo veto teise, Seimas pagal Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalį gali įveikti tokį Respublikos Prezidento veto. Pagal Konstituciją Respublikos Prezidento veto Seimo priimtiems įstatymams yra santykinis, o ne absoliutus.

<...>

<...> jeigu Respublikos Prezidento dekrete, kuriuo motyvuotai Seimui pakartotinai svarstyti grąžinamas jo priimtas įstatymas, yra nurodyta Respublikos Prezidento pastabos ir papildymai, pagal Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalį Seimas, pakartotinai apsvarstęs tą įstatymą, gali jį vėl priimti daugiau kaip 1/2 visų Seimo narių balsų dauguma (konstitucinį įstatymą – 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma). Tačiau Seimas, pakartotinai apsvarstęs tokį įstatymą, gali jį priimti ir mažesne balsų dauguma, kartu priimdamas Respublikos Prezidento pateiktas pataisas ir papildymus. Kita vertus, Konstitucija (taip pat ir 72 straipsnio nuostatos) nedraudžia Seimui, pakartotinai apsvarstę įstatymą, kurį Respublikos Prezidentas vetavo, nei priimti jį minėta absoliučia (kvalifikuota) visų Seimo narių balsų dauguma, nei priimti jį su Respublikos Prezidento pateiktomis pataisomis

ir papildymais, bet nuspręsti laikyti tą įstatymą nepriimtu (pavyzdžiui, jeigu jį pakartotinai svarstant išaiškėjo, jog jis turi tokių trūkumų, dėl kurių turi būti toliau tobulinamas ar net apskritai negali būti priimtas).

Pagal Konstituciją tokią galimybę Seimas turi ir tais atvejais, kai Respublikos Prezidento dekretu, kuriuo motyvuotai Seimui pakartotinai svarstyti grąžinamas jo priimtas įstatymas, nėra pasiūlymų, kaip turėtų būti pataisytas arba papildytas tas įstatymas. Be to, kaip minėta, tokiais atvejais Seimas pagal Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalį gali įveikti Respublikos Prezidento veto.

5.5.3. Kiti Seimo teisės aktai ir jų priėmimas

Seimo nutarimai priimami dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma (Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 1993 m. spalio 1 d. nutarimas

<...> Seimo nutarimas buvo priimtas laikantis <...> Konstitucijos 69 straipsnio antroje dalyje įtvirtintos taisyklės, nustatančios, kad Seimo aktai priimami dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma. Taigi šios konstitucinės nuostatos Seimas nepažeidė.

Seimo poįstatyminiai aktai (Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 67 straipsnio 2 punkte yra įtvirtinta, kad Seimas leidžia įstatymus. Iš Konstitucijos 70 straipsnio antrosios dalies matyti, kad Seimas taip pat gali priimti ir kitus aktus. <...>

<...>

<...> Poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka kompetentingo organo priimtas teisės aktas. Poįstatyminis aktas paprastai yra valdymo aktas. Juo realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis. Jis yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*), ar nuolatinio galiojimo.

Šie poįstatyminio akto ypatumai yra privalomi ir Konstitucijos 70 straipsnio antroje dalyje nurodytiems kitiems Seimo aktams. Seimo poįstatyminiai aktai negali prieštarauti Konstitucijai ir Seimo išleistiems įstatymams, o juo labiau negali keisti įstatymų normų, jų turinio.

<...>

Seimas, nutarimu sukūręs naujas teisės normas <...> ir pakeitęs esamas įstatymo normas, pažeidė konstitucinį įstatymų viršenybės poįstatyminių teisės aktų atžvilgiu principą <...>. Seimas, sprenddamas klausimus, kurie yra įstatyminio reguliavimo dalykas, negali pasirinkti nutarimo formos, nes nutarimas yra žemesnio lygmens teisės aktas.

Seimo nutarimai priimami dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma (Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas

Seimo nutarimas <...> buvo priimtas Seimo plenariniame posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma. Tai atitinka <...> Konstitucijos 69 straipsnio antrąją dalį, kurioje nustatyta, kad įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma posėdyje dalyvaujančių Seimo narių. Tai yra bendras Seimo sprendimų priėmimo principas, kuris taikomas ir kitiems Seimo aktams, išskyrus konstitucinius įstatymus (<...> Konstitucinio Teismo 1993 m. rugsėjo 17 d. nutarimas <...>).

Seimo poįstatyminiai aktai (Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 29 d. nutarimas

Reikalavimai poįstatyminiam aktui yra privalomi ir Konstitucijos 70 straipsnio antroje dalyje nurodytiems kitiems Seimo aktams. Šie aktai, vadovaujantis bendraisiais teisės aktų teorijos pagrindais, negali prieštarauti Konstitucijai ir įstatymams, o juo labiau negali keisti įstatymų normų, jų turinio. Tai yra viena svarbiausių teisės sistemos kūrimo ir vidinio suderinamumo taisyklių.

Seimo poįstatyminis aktas, kuriuo įgyvendinamas įstatymas, negali būti priimamas įstatymui neįsigaliojus

Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas

<...> tokia poįstatyminio akto, t. y. Seimo nutarimo, priėmimo praktika yra ydinga, nes Seimo nutarimas, kuriuo buvo pradėtas taikyti įstatymas, buvo priimtas nepaisant to, kad įstatymas dar nebuvo įsigaliojęs.

Nors ginčijamas Seimo nutarimas buvo priimtas neįsigaliojus įstatymui, tačiau jis įsigaliojo po to, kai įsigaliojo <...> įstatymas. Atsižvelgiant į šias aplinkybes nėra teisinio pagrindo teigti, kad ginčijamas Seimo nutarimas pagal jo priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijai.

Seimo nutarimai dėl įstatymų įgyvendinimo yra poįstatyminiai aktai (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktąs)

Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas

Seimas turi įgaliojimus leisti ir nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, numatytus Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte. Šiuose nutarimuose gali būti formuluojami pavedimai kitoms valstybės institucijoms imtis teisinių ir/arba organizacinių veiksmų, kurie užtikrintų įstatymų įgyvendinimą. Tačiau pabrėžtina, kad Seimo nutarimai dėl įstatymų įgyvendinimo yra poįstatyminiai aktai; jais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytuojų įstatyme. Priešingu atveju jie neatitiktų konstitucinės Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, kaip poįstatyminių teisės aktų, sampratos.